

**VÝBER Z PREKLADOV ŠTÚDIÍ
A ČLÁNKOV O PROBÁCII**

**Štúdie a články zamerané na teóriu a prax
probácie vo Švajčiarsku**

Martina Špániková (ed.)

**Dolný Kubín
2014**

Výber z prekladov štúdií a článkov o probácii.

Štúdie a články zamerané na teóriu a prax probácie vo Švajčiarsku

Vydalo Konzultačné a informačné centrum EDUKOS v Dolnom Kubíne
v roku 2014

Editor:

Ing. Martina Špániková, PhD.

Recenzia – posudok vhodnosti pre SR:

doc. JUDr. Lucia Kurilovská, PhD.

Ing. Miroslav Špánik, PhD.

Preklad:

Michal Čipka, KIC EDUKOS o. z., Dolný Kubín

Grafika obalu:

Marta Špániková

Sadzba:

Ing. Eva Vajzerová

Tlač: Orava Plus, n.o.

Náklad: 100 kusov

Počet strán: 95 strán

© Konzultačné a informačné centrum EDUKOS v Dolnom Kubíne

J. Ťatliaka 8, 026 01 Dolný Kubín

Publikácia je financovaná z projektu „**Výchovné a prevenčné programy v sociálnej práci v trestnej justícii**“ realizovaného s finančnou podporou Blokoveho grantu pre podporu partnerstiev švajčiarsko-slovenskej spolupráce a ŠR SR

Všetky práva sú vyhradené. Žiadna časť tejto publikácie sa nesmie reprodukovat' či inak rozširovat' bez predchádzajúceho písomného súhlasu nakladateľstva, ktoré získalo autorské práva na uverejnenie slovenského prekladu.

PROGRAM ŠVAJČIARSKO-SLOVENSKEJ SPOLUPRÁCE
SWISS-SLOVAK COOPERATION PROGRAMME

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Slovenská
republika

Na projekte sa finančne spolupodieľajú Švajčiarska konfederácia a Slovenská republika.
Blokový grant pre MVO a podporu partnerstiev švajčiarsko-slovenskej spolupráce realizuje
Nadácia Ekopolis v spolupráci s partnermi nadáciou SOCIA a Karpatskou nadáciou.

WWW.BGSFM.SK

ISBN 978-80-969885-5-6

EAN 9788096988556

OBSAH

ÚVOD	3
I. ČASŤ	4
1 O mnoho viac ako „nulová tolerancia“	5
Peter Ullrich	
2 Prehodnotenie probácie.....	7
Peter Häfliger	
3 Špecializácia a profesionalizácia	12
Luisella de Martini	
4 Fundamentálna kritika probačnej praxe.....	17
Peter Sommerfeld	
5 Učebné programy, etablovaná intervenčná forma v oblasti výkone trestu v Zürichu ...	20
Heidi Hollenweger	
6 Cesta k nezávislému životu.....	22
Charlotte Spindler	
7 „What works“ vo výkone trestu	26
André Claudon a Daniel Fink	
8 Probácia orientovaná na riziko.....	29
Klaus Mayer	
9 Prognostika kriminality	31
Dominik Lehner	
10 Vytýčenie správnej cesty po prepustení.....	34
Peter Ullrich	
II. ČASŤ	37
11 KORJUS	38
Kitty Cassée, Donat Ruckstuhl	
III. ČASŤ	75
12 PROBAČNÁ SLUŽBA VO ŠVAJČIARSKU	76
Hans-Ulrich Bruni	
ZÁVER	96

ÚVOD

Slovenský tím, ktorý sa spolupodieľal na realizácii projektu „*Výchovné a preventívne programy v sociálnej práci v trestnej justícii*“ dostal od svojich švajčiarskych partnerov k dispozícii množstvo odborných textov, článkov a štúdií, ktoré im mali pomáhať pri práci a naplňaní cieľov projektu. Boli milo prekvapení, aká pozornosť je vo Švajčiarsku venovaná prevencii kriminality, probácii a rozvoju nových metód a foriem práce tak, aby sa v spoločnosti dosiahli čo najlepšie efekty. To ich podnietilo k tomu, aby formou publikácie tieto informácie odovzdali aj slovenským odborníkom, ktorí v tejto oblasti pracujú, resp. sa o ňu zaujímajú, alebo zaujímať mali.

Publikácia je rozdelená na tri časti. Prvá časť približuje články jedenástich švajčiarskych odborníkov, ktoré boli uverejnené v odbornom časopise Info bulletin v rámci tematickej oblasti o probácii a jej vývoji. V každom z nich ten-ktorý odborník z oblasti probačnej práce popisuje zo svojho pohľadu a svojho profesného zamerania reálny stav, prístupy a perspektívy vo Švajčiarsku. Napriek tomu, že tieto príspevky vznikli v roku 2008, pre slovenského čitateľa sú práve dnes akýmsi povinným čítaním, ak chce správne chápať problémy a perspektívy vývoja, ktoré stoja pred probačnou a mediačnou službou Slovenskej republiky. Zhodne s názormi na Slovensku konštatujú, že profesionalizácia a ďalšie vzdelávanie sú mimoriadne dôležité v správnom smerovaní probačnej práce, vyzdvihujú intervenčnú potrebu a vhodnosť intervencií pomocou rôznych odborných postupov. Realizačný tím napríklad prekvapilo, že ani vo Švajčiarsku nie sú ešte v každom kantóne používané evaluačné metódy a štúdie o účinnosti intervencií ako základ ďalšieho rozvoja. Ale tam, kde sú, boli dôsledne overené a analyzované.

Preto v druhej časti publikácie čitateľ nájde hodnotenie projektu Vrchného úradu pre mladistvých delikventov - KORJUS. Správa opisuje, ako bol projekt koncipovaný, implementovaný a evaluovaný.

V záverečnej, tretej časti, by sme radi priblížili celkove probačnú službu vo Švajčiarsku, ktorú spracoval aj expert nášho projektového tímu Hans Ulrich Bruni.

Pevne veríme, že uvedené preklady budú vítaným zdrojom poznania a skratkou pri rozvoji vlastnej kompetentnosti čitateľa.

editorka

I.ČASŤ

Zdroj: Bundesamt für Justiz, Bern (2008). **Info bulletin 2/2008, Info bulletin 1/2008**
Povolenie k vydaniu na Slovensku udelil:
Bundesamt für Justiz, Fachbereich Straf- und Massnahmenvollzug, Bern
dňa 10.7.2014

v zastúpení: Peter Ullrich

1 O mnoho viac ako „nulová tolerancia“

Probácia vo Švajčiarsku ukazuje veľa nových aspektov

Peter Ullrich

Probácia sa momentálne nachádza v procese výraznej premeny. Tieto trendy sú premietnuté aj v novom trestnom zákonníku. To znamená, že predošlý ochranný dozor je už založený na zreteľnejších a detailnejšie definovaných pravidlách. Okrem týchto legislatívnych inovácií sa v probácii črtajú aj iné trendy spoločenského a vedeckého charakteru, čo je dostatočný dôvod na to, aby sme o danej téme vo „Fokuse“ ponúkli aktuálny prehľad.

Mandát a úlohy probácie sú širokej verejnosti väčšinou neznáme. Odborníci z oblasti výkonu trestu a opatrení, ako aj sociálneho sektora, majú o tejto problematike samozrejme oveľa konkrétnejšiu predstavu, keďže majú s odborníkmi z tejto oblasti stále viac pracovných kontaktov. Avšak ak sa ich spýtate na aktuálne trendy a nové pracovné metódy aplikovanej práce v probácii, mnohí z nich „mlčia ako ryby“.

„Špecialisti musia čoraz viac skladať účty, teda odôvodňovať, čo robia a prečo to robia.“

Nie je prekvapením, že probácia v posledných rokoch prešla mnohými premenami. Ešte v roku 2006 sa v zákonoch hovorí o „ochrannom dozore“. Nový trestný zákonník nielen že zaviedol pomenovanie „probácia“, ale pre ňu dokonca vyčlenil samostatnú kapitolu. Ostatné legislatívne zmeny sú predmetom komentára jedného penológa z Federálneho úradu pre justíciu (*viď článok: Prehodnotenie probácie od Petra Häfligera*)

Spoločenské trendy vo Švajčiarsku

Trestné právo, ako aj výkon trestu podliehajú vývojovým trendom na politickej ako aj spoločenskej úrovni. V priebehu posledných rokov vytvorili tieto zmeny potrebu zvýšenej bezpečnosti aj v oblasti probácie, ktorej výrazom sa stal slogan „nulová tolerancia“. Preto tiež nie je náhoda, ak sú v probácii čoraz viac požadované zdroje a postoje orientované na riziko. Práca probačnej služby je čoraz menej považovaná za samozrejmu, odborníci musia čoraz viac skladať účty, teda odôvodňovať, čo robia a prečo to robia. Z tohto hľadiska je aj v oblasti probácie požadovaná trvalá kontrola efektívnosti. Tá môže byť samozrejme užitočná, ak bude rozumne realizovaná. Avšak takéto tendencie môžu tiež zneistiť nejedného odborníka pracujúceho v tejto oblasti a urobiť jeho/jej prácu ťažšou.

„V priebehu minulých rokov prešla probačná služba hlbokými zmenami.“

Ako dnes vyzerá prax probačnej služby vo Švajčiarsku? Ktoré otázky si kladú zainteresovaní odborníci, aké sú dopady nového trestného zákonníka a aké sú vplyvy z hľadiska spoločenského a vedeckého rozvoja? Luisella De Martini, skúsená odborníčka z kantónu Ticino a okrem iného prezidentka Švajčiarskej asociácie pre probáciu, dáva globálny pohľad o aktuálnej situácii vo Švajčiarsku (*viď článok: Špecializácia a profesionalizácia od Luiselly De Martini*).

Okrem iného na aktuálnu probačnú prax, ako to ukazuje štúdia Národného švajčiarskeho fondu pre výskum, nepočuť len chvály. Autora tejto štúdie sme teda požiadali, aby sa vyjadril k hlavným bodom tejto kritiky (*viď článok: Fundamentálna kritika probačnej praxe od Prof.Dr Petra Sommerfelda*).

Nové pracovné metódy

V zahraničí ako aj vo Švajčiarsku boli medzi časom vyvinuté v oblasti probácie nové sľubné prístupy. Vybrali sme z nich tri a požiadali sme expertov, aby ich stručne predstavili (*viď článok: Výchovné programy, etablovaná intervenčná metóda od Heidi Hollenweger*).

Ako reaguje niekto, kto ako laik má konkrétne dočinenie s probáciou? Poprosili sme jednu novinárku, aby nám sprostredkovala svoje zážitky a postrehy z návštevy úradu pre probačnú službu v Berne (*viď článok: Cesta k nezávislému životu od Charlotte Spindler*).

Pod názvom „What works“ sa konal v priebehu minulého marca v Neuenburgu kongres s medzinárodnou účasťou, zameraný na aktuálne vedecké tendencie v oblasti probačnej služby. Dvaja účastníci zosummarizovali jeho najdôležitejšie body (*viď článok: „What works“ v výkone trestu od André Claudona a Daniela Finka*).

2 Prehodnotenie probácie

Nové právne základy pre probáciu v znovelizovanom Trestnom zákonníku

Peter Häfliger

Nový Trestný zákonník tiež znovelizoval zákonnú úpravu probácie. Autor načrtáva tie najdôležitejšie inovácie a poukazuje na dopad nového trestného systému na oblasť výkonu trestu a probácie.

1. januára 2007 vstúpila do platnosti nová znovelizovaná všeobecná časť Trestného zákonníka. Probačný dozor a nariadenia, ktoré s ním úzko súvisia, boli zaradené pod *špecifický titul* Trestného zákonníka s cieľom vyčleniť probáciu ako samostatnú justičnú oblasť. Podľa nového zákona taktiež platí, že probačný dohľad a s ním súvisiace nariadenia predstavujú ambulantné opatrenia, ktoré prispievajú počas skúšobnej lehoty alebo počas ambulantnej intervencie na slobode, k zníženiu miery recidívy. Avšak, právny základ bol do hĺbky zrevidovaný a doplnený kontinuálnym sociálnym sprevádzaním, o ktoré sa klient môže dobrovoľne uchádzať.

Len nové pomenovanie?

„Probácia“ nahrádza „ochranný dozor“ zo starého zákonníka, ktorý súbežne so sprevádzaním ustanovoval aj *dozor nad odsúdeným*. V praxi tento dozor však stále viac strácal na opodstatnenosti a tak už pred znovelizovaním všeobecnej časti Trestného zákonníka, niektoré *kantóny* nahradili pomenovanie „dozor“ pomenovaním „sprevádzanie“. Tento trend sa etabloval do tej miery, že podľa predbežného návrhu expertnej komisie z roku 1993 sa probačná služba výlučne zameriava na *záujmy odsúdených*. Po negatívnych reakciách pri konzultačných procedúrach však muselo byť toto stanovisko prehodnotené. V priebehu dlhoročných revízných prác došlo v probačných kruhoch k zmene v perspektívy v tom zmysle, že *kontrolná funkcia* znova *prichádzala do úvahy* a bola dokonca považovaná za integrálnu súčasť probačného dohľadu. Dozor nad odsúdenými teda v novom znovelizovanom Trestnom zákonníku ustupuje do úzadia, avšak sa úplne nestráca. Probační úradníci majú stále povinnosť predkladať svojmu úradu správy o priebehu probačného dohľadu a úrady justičnej správy môže požiadať *o správu o osobe pod dohľadom*.

„Právne základy boli do hĺbky zrevidované“

Hlavné inovácie

Článok 93: Probačný dohľad

Podľa cieľa sformulovaného v odseku 1 má probácia pomôcť osobám pod dohľadom *žiť v súlade so zákonom a integrovať sa do spoločnosti*. Odsek 2 pojednáva o zásadnej inovácii, etickom kódexe mlčanlivosti, ktorý musia dodržiavať probační úradníci. Toto ustanovenie vychádza

z predpokladu, že všetci zamestnanci probácie, dokonca aj tí, ktorí sú zamestnaní na základe právneho práva, majú status úradníka v zmysle článku 110 Trestného zákonníka, a preto sú podriadení článku 320 Trestného zákonníka (porušenie úradného tajomstva). Taktiež sú ošetrované podmienky pre *zrušenie mlčanlivosti* tak, aby mohli byť tretej strane vydané informácie o osobnej situácii odsúdenej osoby. Poskytnutie informácií sa môže ukázať ako nevyhnutné pre ochranu tretej strany. Ako napr. v prípade spoločnosti, v ktorej sa nachádzajú deti a ktorá zamestná osobu, predtým odsúdenú za pedofilný sexuálny trestný čin. Nakoniec odsek 3 aktuálne žiada, aby bol úrad, ktorému bol zverený probačný dohľad, povinný predložiť úradom trestnej justície správu o osobe pod dohľadom v prípade, že si to tento úrad vyžiada (viď tabuľka 1).

Článok 94: Nariadenia

Nariadenia, ktoré boli v starom zákonníku rozptýlené vo viacerých článkoch, sú momentálne zaradené *pod jediným ustanovením*. Na obsahovej úrovni neboli zavedené žiadne zmeny okrem zoznamu možných nariadení, ktorý však ostáva exemplárny („zvlášť“), na jednej strane bolo vyškrtnuté „vyhýbanie sa pitíu alkoholických nápojov“ a na strane druhej pridané nariadenie „psychologického dohľadu“ a „zákaz vedenia motorových vozidiel“.

Článok 95: Spoločné nariadenia

Toto nariadenie obsahuje *zásadné inovácie*. Ich cieľom je, aby bol probačný dohľad a jeho nariadenia zadané cielene a v prípadoch preukázanej potreby. V zmysle odseku 1 úrad, ktorý nariaďuje probačný dozor alebo nariadenia si môže od probačného úradu vyžiadať správu o osobe pod dohľadom. cieľom je vytvoriť si v konkrétnom prípade predstavu o tom, či je probačný dohľad opodstatnený a ktoré nariadenia sú indikované. Vyššie uvedenému cieľu slúži aj povinnosť v zmysle odseku 2, podľa ktorého majú byť nariadenia probačnej služby a príkazy v rozsudku alebo rozhodnutí odôvodnené.

Pri odsúdených osobách, ktoré sa nachádzajú na základe priaznivých resocializačných prognóz na slobode, musia orgány, ktoré nariaďujú opatrenia, disponovať správou o probačnom dohľade, aby mohli priamo reagovať na aktuálnu situáciu. Odsek 3 preto zahŕňa novú povinnosť tzn. podať úradu pre výkon trestu správu v prípade, že sa proband vyhýba probačnému dohľadu alebo nerešpektuje stanovené nariadenia, alebo ak tieto nariadenia, alebo probačný dohľad už nemôžu byť realizované, alebo už nie sú nutné.

„Do dnešného dňa sa federálny súd ešte nemusel zaoberať otázkami týkajúcimi sa probačného dohľadu v zmysle nového práva“.

Odsek 4 uvádza zoznam opatrení, ktoré môže súd alebo iný úrad pre výkon trestu nariadiť na základe tejto správy. Nové je uvedenie možnosti *zrušiť probačný dohľad* alebo *odvolať stanovené nariadenia* v prípade, že už nie sú potrebné. Podľa odseku 5 môže zrušenie podmieneného trestu odňatia slobody alebo opätovné umiestnenie do výkonu trestu odňatia slobody nastať iba v prípade nerešpektovania stanovených nariadení a to len ak existuje vážne podozrenie, že bude klient páchať ďalšiu trestnú činnosť.

Článok 96: Sociálna starostlivosť

Zakotvenie dobrovoľnej a kontinuálnej sociálnej starostlivosti v Trestnom zákonníku zodpovedá dlhoročným a dôležitým požiadavkám probácie a výkonu trestu. Probačný dohľad je v pravom zmysle slova možný len počas skúšobnej lehoty, v kontexte podmieneného trestu odňatia slobody alebo podmieneného prepustenia a ambulantného opatrenia. Skúsenosť však ukazuje, že probačný dozor nestačí nariadiť v momente prepustenia na slobodu. Dôležitejšie je, aby mal klient už počas doby trvania výkonu väzby *referenčnú osobu*, s ktorou môže začať pracovať na svojich problémoch a tak sa pripraviť na svoj návrat do spoločnosti. A to je dôvod, prečo bola v mnohých kantónoch ponúknutá kontinuálna sociálna starostlivosť ešte pred revíziou všeobecnej časti Trestného zákonníka.

Článok 376: Probačný dohľad

S cieľom podporiť princíp kontinuálnej starostlivosti je probačný dohľad spravidla realizovaný v kantóne, v ktorom majú klienti *trvalé bydlisko*, nie v kantóne, v ktorom bol vynesený rozsudok. Formulácia „spravidla“ sa týka väčšiny prípadov. Ktokoľvek, kto bol podmienenčne odsúdený, má spravidla trvalé bydlisko v určitom kantóne a probačný dohľad môže byť teda zrealizovaný týmto kantónom. V prípade podmieneného prepustenia to naopak platí len pre časť klientely. V prípadoch, kedy princíp bydliska nemôže byť aplikovaný, má dohľad zrealizovať kantón, ktorý môže túto úlohu zrealizovať čo najlepšie – teda kantón, v ktorom sa bezprostredne po prepustení daná osoba zdržuje.

Dôsledky nového trestného systému

Nový trestný systém (tabuľka 2) od základu zmenil trestnú prax súdov v oblasti krátkych a stredne krátkych trestov. Žiaľ, v súčasnosti ešte nemáme k dispozícii relevantné údaje. V mnohých kantónoch sa však objavuje tendencia, nahrádzať krátke tresty peňažnými trestami v kontext podmieneného trestu odňatia slobody, väčšina z nich je založená na článku 42, odsek 4 TZ spolu s nepodmienečnými pokutami. Okrem toho sa v jednotlivých kantónoch objavuje tendenčný pokles udeľovania trestu povinnej práce a to od vtedy, ako sú tieto tresty nariaďované súdmi a nie úradmi pre výkon trestu namiesto krátkeho trestu odňatia slobody.

Je takmer nemožné, aby tieto zmeny nemali žiaden vplyv na probačnú službu. Žiaľ, od dotyčných úradov zatiaľ nemáme žiadnu spätnú väzbu. Až do dnešného dňa sa však Federálny súd ešte nemusel zaoberať otázkami týkajúcich sa probačného dohľadu v rámci nového zákona (na rozdiel od otázok, týkajúcich sa nových trestov). Preto môžeme dúfať, že pri aplikácii nových právnych ustanovení budú spokojné všetky zúčastnené strany.

TABUĽKA 1
Ustanovenia nového Trestného zákonníka
<u>Výpis z prvej knihy</u>
Článok 93 – Probačný dohľad
<ol style="list-style-type: none"> 1. Probačný dohľad má osoby pod dohľadom chrániť pred recidívou a napomáhať ich sociálnej reintegrácii. Úrady vykonávajúce probačný dohľad majú poskytnúť nutnú pomoc priamo alebo v spolupráci s inými špecialistami. 2. Pracovníci probačnej služby musia zachovávať etický kódex mlčanlivosti. Tretím osobám môžu poskytnúť informácie o osobnej situácii probanda len s jeho/jej výslovným písomným súhlasom alebo výslovným súhlasom úradu probačnej služby. 3. Úrady výkonu trestu si môžu od probačného úradu vyžiadať správu o osobe pod dohľadom.
Článok 94 – Nariadenia
<ol style="list-style-type: none"> 1. Nariadenia, ktoré môžu súdy alebo úrady výkonu trestu odsúdenému nariadiť na dobu trvania probačného dohľadu, sa obzvlášť týkajú výkonu povolania, miesta pobytu, riadenia motorových vozidiel, náhrady škody tak, ako lekárskej a psychologickéj starostlivosti.
Článok 95 – Spoločné ustanovenia
<ol style="list-style-type: none"> 1. Súd a úrad pre výkon trestu si môžu pred ich rozhodnutím o probačnom dohľade a nariadeniach vyžiadať správu od úradu povereného probačným dohľadom alebo kontrolou nariadení. Osoba, ktorá je predmetom tejto správy, môže k tejto správe predložiť pripomienky, pričom rozdielne názory majú v tejto správe uvedené. 2. Súdny rozsudok alebo rozhodnutie musí stanovovať a odôvodňovať udelenie probačného dohľadu a nariadení. 3. Ak sa odsúdený vyhyba probačnému dohľadu, porušuje stanovené nariadenia alebo ak už probačný dohľad alebo nariadenia nemôžu byť vykonávané alebo už nie sú nutné, potom kompetentný úrad predloží sudcovi alebo úradu pre výkon trestu správu. 4. V prípadoch postulovaných v odseku 3 môže sudca alebo úrad pre výkon trestu: <ol style="list-style-type: none"> a. predĺžiť dobu probačného dohľadu o polovicu b. zrušiť probačný dohľad alebo nariadiť nový c. zmeniť, zrušiť alebo nariadiť nové nariadenia 5. Súd môže na základe odseku 3 zrušiť podmienený trest alebo nariadiť zaradenie do výkonu trestu alebo iných opatrení, v prípade vážneho podozrenia, že odsúdený spácha nové trestné činy.
Článok 96 – Sociálna starostlivosť
<ol style="list-style-type: none"> 1. Počas trestného konania a výkonu trestu má dotyčná osoba nárok na kantonálnu sociálnu službu.
<u>Výpis z tretej knihy</u>

Článok 376 – Probačný dohľad

1. Probačný dohľad organizujú kantóny. Túto úlohu môžu zveriť súkromným organizáciám.
2. Probačný dohľad spravidla prislúcha kantónu, v ktorom má proband miesto svojho trvalého bydliska.

TABUĽKA 2

Nový systém trestov

Zločiny a prečiny:

- nahradenie krátkeho trestu odňatia slobody do 6 mesiacov peňažnou pokutou a trestom povinnej práce
- zavedenie pokuty v systéme dennej sadzby (až do 360 denných sadzieb s max. výškou 3000 frankov)
- zavedenie trestu povinnej práce ako trestu sui generis. Zvýšenie maximálnej dĺžky trvania trestu povinnej práce na 720 hodín (od 3 do 7 mesiacov po 4 hodinách denne)
- predĺženie podmieneného trestu odňatia slobody na dobu 2 rokov
- všetky tri hlavné tresty môžu byť udelené bezpodmienečne, podmiennečne alebo čiastočne podmiennečne. Čiastočne podmienený trest je možný pre tresty odňatia slobody do troch rokov.
- každý podmienený trest môže byť spojený s peňažnou pokutou alebo nepodmienečnou pokutou.

Prečiny:

- zrušenie väzby
- zavedenie trestu povinnej práce až na 360 hodín

3 Špecializácia a profesionalizácia

Probácia v čase novelizácie Trestného zákonníka a nulovej tolerancie

Luisella de Martini

Odborníci probácie sú konfrontovaní s novými ustanoveniami Trestného zákonníka (TZ), ako aj s novým vývojom spoločnosti. Autorka, skúsená odborníčka v oblasti probácie, načrtáva aktuálne témy v tejto oblasti.

Novelizácia švajčiarskeho Trestného zákonníka bola pôvodne koncipovaná v súlade s myšlienkou *otvorenej, tolerantnej a integrujúcej spoločnosti* s inštitučnou praxou, založenou na ideálnej predstave zrieknutia sa väzenskej formy trestu. Avšak v čase jej praktickej aplikácie došlo k vzrastajúcemu vplyvu dezintegrojúcej a marginalizujúcej mentality, ktorá požadovala väčšie počty trestov odňatia slobody.

Nulová tolerancia

Tento časový posun a spoločenské zmeny, ktoré nastali od prípravných prác na novom Trestnom zákonníku, nám nadelili protirečivý právny základ, ktorého rozsiahle rozpory každodenne pociťujeme. Teda, ak bolo cieľom novelizácie Trestného zákonníka zníženie počtu trestov odňatia slobody, potom je súčasný stav vnímaný ako neúspech. Až na zriedkavé výnimky, kantóny prispievajú napr. k zníženiu uplatňovania trestu povinnej práce (TPP), odvtedy čo, kompetencia pridelať tento typ trestu, prešla do rúk súdov. Naproti tomu, uplatňovanie uväznenie podľa článku 64 Trestného zákonníka zamestnáva všetky inštanície výkonu trestu.

Niet pochýb, že *mediálne a politické využívanie* konceptov, ako je napr. „nulové riziko“, vyvíja rozhodujúci tlak na celý justičný systém a systém výkonu trestu do tej miery, že presúva samotný cieľ sankcie, sociálnu reintegráciu, na druhé miesto. Justičné inštitúcie a inštitúcie pre výkon trestu sa v prvom rade snažia chrániť od kritiky a eventuálnych rizík.

„Prevenia recidívy je hlavnou prioritou a stojí pred sociálnou reintegráciou“

Vyvíjať a posilňovať probáciu napriek protirečeniam

Probácia, posledná etapa na ceste odsúdeného v justičnom systéme, môže len sotva uniknúť tomuto kontextu a jeho protirečeniam. Práve naopak, keďže sa nachádza na rozhraní medzi výkonom trestu a otvorenou spoločnosťou, je podľa definície paradoxne situovaná medzi spoločenským odmietaním páchatel'a a inštitučnou úlohou reintegrácie. Takže, si môžeme položiť otázku, aká je úloha probácie, ktorá osciluje medzi kontrolou trestnej recidívy a spoločenskou reintegráciou. Prešli sme z právneho základu, ktorý od nás vyžadoval diskkrétne sprevádzanie a kontrolu probanda prostredníctvom sprostredkovania ubytovania a práce (článok 47 starého Trestného zákonníka (sTZ), do právneho základu, ktorý vidí prioritu v prevencii recidívy s plným dôrazom na sociálnu reintegráciu (článok 93. TZ). Okrem toho, po preštudovaní článkov TZ týkajúcich sa konceptu sociálnej reintegrácie, môžeme skonštatovať, že reintegračné opatrenie sa formuje okolo myšlienky „nulovej recidívy“, dôkazom toho je podmienka udelenia odkladu

uvedená v článku 42, 1 TZ: „ ak trest odňatia slobody nie je nutný zabrániť páchatelovi páchanie iných zločinov alebo prečinov“; to isté platí aj pre článok 75, 1 TZ, ktorý definuje zlepšenie správania páchatel'a ako cieľ trestu odňatia slobody a má za cieľ podnietiť „ schopnosť žiť bez páchania trestných činov“.

Teda, ak v TZ hľadáme definíciu reálnej úlohy, ktorá bola zverená probačnej službe, môžeme vyvodiť záver, že prevencia recidívy je jej hlavnou prioritou a že má prednosť pred sociálnou reintegráciou. A to do tej miery, že pri veľmi negatívnej prognóze recidívy môže byť nariadené aj zrušenie podmienčného trestu alebo opätovné zaradenie do výkonu trestu alebo opatrenia. V starom trestnom zákonníku mohlo mať len samotné vyhýbanie sa probačnému dohľadu za následok návrat probanda do výkonu trestu odňatia slobody. Momentálne, neadekvátne sociálne správanie, ktoré nevybočuje zo zákonných noriem alebo nepredstavuje žiadne podstatné riziko, nebude mať následky v kontexte probačného dohľadu. Z dvoch dôvodov je iste prednosťou jasnosť znenia článku 93 TZ vo vzťahu k úlohám zverených probácii. Na jednej strane špecializuje túto sociálnu službu tým, že ju odlišuje od iných typov sociálnych služieb prítomných v sieti švajčiarskej sociálnej politiky. Na druhej strane tým, že zadáva výkonu trestu a probácie ten istý cieľ (článok 75, 1 TZ) jasne začleňuje probáciu do justičného systému a do výkonu trestu a nariadení.

„Mala by sa probácia špecializovať a profesionalizovať?„

Uznanie od trestnej justície

V každom prípade bude ešte potrebné, aby bola probácia spoznaná a uznaná justičnými partnermi; počnúc súdmi až po úrady pre výkon trestu a nariadení, od ktorých zákon vyžaduje správu pred súdnym rozhodnutím o probačnom dohľade a ukladá povinnosť stanoviť a odôvodniť opatrenia probačného dohľadu (článok 95, 1-2 TZ). V praxi sú tieto opatrenia uplatňované len zriedka. Čiže, rozdiel medzi zákonom a jeho uplatňovaním je veľký a ideálny priebeh, tak ako je plánovaný zákonodarcami, dávajúci všetky inštancie riešiace problémy páchatel'a, na jednu úroveň, je ešte značne vzdialený realite.

Nástroje existujú a článok 96 TZ sám vytvára dôležitý základ konceptu kontinuálneho sprevádzania, zvlášť keď si uvedomíme, že zasahuje do oblasti vyšetrovacej väzby, ktorá nespadá do sféry Trestného zákonníka. Úsilie, ktoré však treba vyvinúť v oblasti spolupráce a partnerstva, musí byť stále veľké. Toto konštatovanie je aktuálne najmä pre sudcov, pretože probačný dohľad už od nepamäti (kedysi probačný mandát) spájaný s podmienčným trestom odňatia slobody, tvorí a vždy tvoril len zlomok z celkového počtu úloh zverených probačnej službe. Inak povedané, hrozí riziko, že sa zavedenie čiastočného podmienčného trestu odňatia slobody, na základe ktorého nevzniká právo na podmienčné prepustenie, vytratí zo siete probácie a jej podpory pre zraniteľnú klientelu s vysokým rizikom recidívy.

„Klient by mal mať absolútnu prioritu“

Na rozhraní trestného zákonníka a probácie

Na rozhraní medzi Trestným zákonníkom a probáciou vznikajú obavy z dôvodu dĺžky trvania probačného dohľadu, ktoré však nie sú ničím novým, sú len zosilnené novými zmenami v

trestnom zákonníku. V podstate nemajú žiadnu súvislosť dĺžka trestu, ktorá má páchatel'a (re)socializovať, alebo probačného dozoru, ktorý slúži integrácii do spoločnosti, s dĺžkou resocializačného alebo integračného procesu. Dĺžka trvania trestu a probačného obdobia je stanovená podľa viny a trestnoprávnej zodpovednosti.

Zmena sociálneho správania počas výkonu trestu odňatia slobody by v každom prípade mala vyžadovať menej času, ako udelený trest. Naproti tomu realizácia sociálnej reintegrácie často vyžaduje viac času, ako ponúka dĺžka probačného dohľadu. V tomto špeciálnom prípade skracuje nový TZ probačný dohľad na dobu trvania zvyšku trestu po podmienenej prepustení, pričom všetky probačné služby uvádzajú vo svojich štatistikách klientov, ktorí ich služby prijímajú dobrovoľne. Jedná sa o podmienene prepustených a tých, ktorí sú tesne pred prepustením.

Budeme naozaj v budúcnosti nútení požadovať predĺženie probačného dohľadu a taktiež odôvodňovať riziko recidívy? V akých prípadoch a v akých podmienkach? Diskusia na tieto témy a stanoviská praxe sú stále otvorené.

Špecializácia a profesionalizácia

Musí sa probačná služba špecializovať a profesionalizovať? To je otázka, ktorá sa neustále vynára pri stretnutiach probačných zamestnancov. Táto problematika sa týka poznatkov a uznania našej pracovnej oblasti a našich kompetencií v justičnej oblasti a vo výkone trestu a nariadení. U verejnosti sú naše aktivity stále neznáme. Nebol by s tým ďalej problém, keby nám táto absencia alebo diskrétna prítomnosť preukázala službu a nakoniec viedla k uplatneniu právneho základu nového TZ. V čase mediálnej spoločnosti, informácii a nulovej tolerancie, nás však táto nedostatočná informovanosť tlačí do defenzívnej pozície a prípadne až vyraduje z hry, pretože vyžaduje oveľa proaktívnejšie a preventívne konanie.

Za týchto okolností je o to urgentnejšia diskusia o špecializácii v oblasti kontroly a manažmentu rizika. Za zmienku stojí, že skúsenosti a nové metódy z anglosaskej oblasti, ako pokusy o meranie účinnosti, ktoré sú verejnej správe nanucované prostredníctvom neoliberalného právneho základu a uplatňovania kvalitatívnych systémov, sú kritériom a požiadavkou nového vybavenia.

„Sociálne sprevádzanie je ďalšou výzvou, ktorej bude musieť probačná služba v budúcnosti čeliť“

Myšlienky, koncepty, projekty

Myšlienky, koncepty, projekty, ešte nedávno vyhradené len pre kantóny s dostatočnými zdrojmi, sú dnes stále viac rozšírené. V podstate je možné skonštatovať, že téma evaluácie a manažmentu rizika získala svoju stabilitu a naďalej sa rozvíja. Príležitosťou pre prehodnotenie a zamyslenie bola platnosť znovelizovaného Trestného zákonníka a následného spochybnenia prístupu a organizácie probačnej služby, ako aj tlak predkladať dôkazy o „výsledkoch“ vo verejnom sektore, ktorý je aj napriek zvýšenej potrebe bezpečnosti, podrobený prísny rozpočtovým škrtom. (viď rámček „Nemecky hovoriace a latinské kantóny“).

Nemecky hovoriace a latinské kantóny

„ Medzi nemecky hovoriacimi a latinskými kantónmi existujú ideologické rozdiely. Behaviorálne teórie a metódy sú skôr akceptované v nemecky hovoriacich kantónoch, zatiaľ čo latinské kantóny preferujú psychoanalytický prístup k jednotlivcovi, ako aj výchovné opatrenia typické pre sociálnu prácu.“ Luisella De Martini

V celej krajine je jednotný názor o nutnosti zavedenia nových prístupov. Prístupy, ktoré sú viac zamerané na trestný čin a ktoré požadujú kvalitnejšiu evaluáciu. Tým by sa mali naplniť očakávania justičných inštitúcií, ktoré požadujú stanovenie rizika recidívy a lepší popis nedostatkov našich klientov s cieľom poskytnúť primerané sociálne sprevádzanie. Často je jediné existujúce riešenie, špecializácia, pri ktorej probačná služba rieši jedine aspekty trestných činov a rizika a reintegráciu a sociálne sprevádzanie prenecháva regionálnym službám, alebo nízkoprahovej službe, ktorej ponuka je tak rôznorodá, ako rôznorodosť sprevádzanej klientely.

Vzdelávanie pracovníkov a aktualizácia ich odborných znalostí samozrejme získava z krátkodobého hľadiska maximálnu prioritu. Kantóny by mali pre probačnú službu vypracovať špecifickú, finančne prijateľnú ponuku.

Diskusia o meraní kvality, účinnosti a úspechu, ktorá bola aktuálna v čase „new public management“, teórií a iných systémov kontroly kvality, je momentálne irelevantná, bola viac menej vytlačená súdobými úvahami o bezpečnosti. V každom prípade probačné služby budú musieť požadovať pevné stanovenie požiadaviek a priorit, ktoré môžu byť splnené s dostupnými finančnými prostriedkami.

Nové úlohy vo výkone trestu

Probačná služba prevzala s novelizáciou Trestného zákonníka, ako aj už predtým v pilotných projektoch, samostatnú rolu vo výkone trestu. Na jednej strane bol tento vývoj počas platnosti starého TZ absolútne nemysliteľný, pretože pojmy ako „sprevádzanie a kontrola“ boli vnímané ako problematické a priamo kontrastné.

Táto samostatná úloha zahŕňa napríklad trest povinnej práce, ktorá je v novom Trestnom zákonníku uvedená ako plnohodnotný trest a ktorá už bola otestovaná prvýkrát v rámci probačnej služby. Ale aj trest domáceho väzenia s elektronickým náramkom (elektronické monitorovanie), ktorého budúcnosť sa zdá byť ohrozená, aj keď ako ideálna kombinácia sprevádzania a integrácie, hrá v probačnej službe centrálnu úlohu tým, že ponecháva odsúdeného v jeho rodinnom a sociálnom prostredí. Probačná služba pritom poskytuje sociálnu podporu tam, kde problém vzniká alebo vznikol, čiže v rodinnom alebo sociálnom prostredí. Žiadna iná forma trestu alebo sociálnej terapie, nemá túto prednosť.

Určitú výnimku predstavuje externé bývanie (článok 77a odstavec 3 TZ), ktoré je avšak menej rozšírené a uplatňované len veľmi obmedzene (pri dlhých trestoch).

Rôzne aspekty švajčiarskej probačnej služby

Aj napriek federalizmu a kantonálnej autonómii s jej všetkými kultúrnymi, rečovými, administratívnymi, geografickými, teritoriálnymi a inými rozdielmi, sa švajčiarskej probačnej službe podarilo nájsť konsenzus v spoločných etických a deontologických princípoch. V centre záujmu je pritom odsúdený alebo zadržaný jedinec v jeho telesnej, psychickej, sociálnej a morálnej celistvosti so svojou zodpovednosťou jedinca a občana, ako aj povinnosť odborníkov probačnej služby podporovať a realizovať integračné projekty v súlade s justíciou a princípmi ochrany spoločnosti.

Nech si už probačné služby a kantóny vyberú akúkoľvek cestu pre špecializáciu a profesionalizáciu, je treba vždy pamätať na to, že pre sociálnych pracovníkov má vzťah ten istý význam, ako štetec pre maliara. Nesmie sa zabúdať aj napriek akýmkoľvek odporúčaniam, že pri realizácii našej úlohy „chránime“ jednotlivca a spoločnosť a nechránime našu bezpečnosť ako odborníkov alebo organizácie. Podpora, sprevádzanie a integrácia ešte stále stoja pred účinnosťou, kontrolou a kvalitatívnymi systémami, ktoré sú len pracovnými prostriedkami, metódami k dosiahnutiu cieľa. V tom sú ešte naše zdroje obmedzené a klient by mal mať absolútnu prioritu.

Zníženie miery recidívy taktiež znamená, čo najvčasnejší zásah v rámci problému, s ktorým je klient konfrontovaný. Trestný zákonník nám k tomu dáva zaujímavé možnosti a prostriedky. Na jednej strane definuje sociálnu reintegráciu ako cieľ trestu, čo vlastne nie je nové, na druhej strane obsahuje nástroje ako sú napr. plán výkonu trestu pre výkon trestu odňatia slobody (článok 75 TZ) a nariadení (článok 90 TZ). Kontinuálne sociálne sprevádzanie je ďalšou výzvou, ktorej bude musieť probačná služba čeliť.

4 Fundamentálna kritika probačnej praxe

Peter Sommerfeld

Tradičná probácia nie je schopná zo systematických dôvodov zachytiť komplexnosť individuálnych prípadov.

Interakcia individuálnych aktivít a sociálnych systémov po prepustení z výkonu trestu bola predmetom študijnej analýzy národného výskumného programu NFP 51. Poznatky získané o pomocných systémoch vzbudili otázky o tom, ako má byť správne vnímaná komplexnosť a dynamika prípadov a ako napríklad môže probácia prispieť k riešeniu problémov. V rozhovore s výskumným pracovníkom sa venujeme odporúčaniam pre prax a politiku.

Info bulletin: *Prečo probácia prispieva tak málo k riešeniu problémov v procese reintegrácie?*

Peter Sommerfeld: Naša štúdia ukázala, že postupy sociálnej reintegrácie sú nesmierne náročné a komplexné. Z toho vyplývajú rôzne náročné úlohy pre prepustených väzňov, v prípade ktorých môže efektívnu podporu ponúkať probačná služba len v niektorých bodoch. Naša kritika sa týka skutočnosti, že dynamika týchto procesov, ako je napr. jej časový priebeh a interakcia medzi psychickými a sociálnymi aspektmi, nie je vnímaná alebo nemôže byť vnímaná. Vzhľadom na obmedzené zdroje a štrukturálne podmienky nemôže probácia uchopiť prípad v jeho celej komplexnosti, a to nie z dôvodu nedostatku kompetencií, ale zo systémových dôvodov. Avšak ak táto komplexnosť nie je pochopená, je prakticky nemožné pracovať na dynamike prípadu a zorganizovať koordinovanú pomoc.

Preto sa cítia príslušné osoby často nepochopené. Preto je premárnená šanca využiť krízu, ktorou prechádzajú všetci naši klienti po prepustení ako určitú vývojovú etapu, ktorá umožňuje *vyriešiť trvalo problémy*. Z tohto hľadiska probácia naplno nevyužíva svoju štrukturálnu výhodu, tzn. začlenenie do právneho systému. Výhoda spočíva v skutočnosti, že sú v princípe garantované prístup k páchatelovi a povinnosť podrobiť sa rozsudku. Trvalo v tomto prípade znamená predovšetkým zmena v individuálnom správaní a postojoch, a vo forme integrácie do sociálnych systémov, ktoré sú pre jednotlivca tie najdôležitejšie. Ak je riešenie týchto dvoch aspektov úspešné, potom môžeme hovoriť o riešení problému alebo úspešnej sociálnej reintegrácii. A to je mimochodom ambiciózny cieľ.

Info bulletin: *Aké nové prístupy sa podľa Vás objavujú pre probáciu?*

Peter Sommerfeld: V prvom rade má byť znova prediskutovaná funkcia sociálnej práce a pochopenie úloh v súvislosti s reintegráciou páchatelov v probačnom kontexte. Na základe našich výsledkov je nutné ujasniť, či a do akej miery sa má probácia na takýchto reintegračných procesoch zúčastňovať v zmysle riešenia problémov a obzvlášť či je *inštanciou, ktorá má koordinovať rôzne formy poskytovanej pomoci*. My podporujeme tento názor. To by so sebou prinieslo relatívne značnú zmenu v úlohe a činnosti probácie.

Ak by sme tieto odporúčania nasledovali, potom by sme si museli položiť otázku o primeranosti existujúcich evaluačných postupov, plánovania pomoci a metodického sprevádzania takýchto procesov. Myslíme si, že by mali byť do značnej miery prehodnotené, keďže súčasné formy sa

skôr viažu na administratívne riadenie prípadov, ako na globálne riešenie problémov. Ďalšia otázka sa objavuje v súvislosti s formou a štruktúrnou orientáciou probácie. Probační úradníci, ktorých si budú probandi slobodne vyberať, a systematická práca na prípade už počas výkonu väzby s plánovaním adekvátnej pomoci, ktorá by mala byť založená na *záväzných bilaterálnych dohodách*, zaručenie kontinuálnej starostlivosti jediným odborníkom počas a po výkone trestu, *lepší dozor a konzekventný prípadový manažment poskytovaný probáciou*; to je niekoľko kľúčových slov, ktoré by mali byť inšpiráciou pre riešenie už popísaných problémov.

„Absencia dôslednej profesionalizácie na úrovni riešenia prípadov“

Naším cieľom je riešiť problém inštitucionálnej spolupráce v oblasti výkonu trestov a opatrení prostredníctvom *dôslednej profesionalizácie probácie*, na úrovni riešených prípadov. Prevzatie zodpovednosti zo strany probácie aj za riadenie prípadov, vo vzťahu k ostatným zúčastneným aktérom sociálnej a zdravotnej starostlivosti, by bolo užitočné nielen z hľadiska trvalého riešenia problémov, ale aj z hľadiska skutočného účinku na prevenciu kriminality, keďže prípady recidívy by potom boli menej časté.

Info bulletin: *Aké okamžité zmeny musia nastoliť politickí aktéri?*

Peter Sommerfeld: Najskôr by bolo treba, aby sme viac preskúmali už nami predloženú problematiku. Bolo by vhodné vytvoriť podmienky pre *vývoj, overenie a preskúvanie* alternatívnych foriem probácie, ktoré sme načrtli, vrátane prešetrenia právneho základu probácie. Z dlhodobého hľadiska by mala byť na politickej úrovni ujasnená otázka, či je pomer medzi nákladmi za samotný trest odňatia slobody a nákladmi za prácu v oblasti reintegrácie adekvátny.

„Dotyčné osoby sa často cítia nepochopené“

Naša štúdia predovšetkým zdôrazňuje skutočnosť, že úspech z hľadiska trvalého riešenia problému do veľkej miery závisí od fázy, ktorá *nasleduje bezprostredne po prepustení*. Z tohto hľadiska by bolo vhodné preskúmať alternatívne modely *pridelenia zdrojov* (prerozdeľovanie zdrojov), keďže jedna vec je jasná od samého začiatku: ak musí probácia prevziať tie úlohy, ktoré sme už načrtli, potom bude nutné debatovať o otázke optimálneho pridelenia zdrojov. To ale *nutne neznamená zvýšené náklady*, len ich iné prerozdelenie. Je jasné, že prípadový manažment taký, ako ho navrhujeme, potrebuje väčšiu časovú dotáciu, ako bola doteraz k dispozícii. Pričom jej navýšenie je úlohou politiky.

„Musí nastať diskusia o inteligentnom využívaní zdrojov“

Naše výsledky sa okrem iného dotýkajú aj viacerých základných otázok, ktoré sú už dosť dlhú dobu súčasťou politických diskusií a ktoré určitým spôsobom z dlhodobého hľadiska definujú rámcové podmienky probácie. Z toho dôvodu by som chcel uviesť tieto zásadné otázky a to aj napriek skutočnosti, že na ne nemôžem momentálne navrhnúť žiadne okamžité riešenia: berieme na vedomie, že systémy pomoci sú založené na poskytovaní konkrétnej pomoci a nie na globálnom riešení problémov. Ak je tomu tak, potom sa jedná o *politicky veľmi výbušnú tému*.

Okrem toho, ak by sme vážne diskutovali o riešeníach problému, potom sa automaticky vynára otázka týkajúca sa integračných podmienok do spoločnosti a obzvlášť aj ekonomického systému. Otázkou teda je: do akej miery my, ako demokratická spoločnosť, vyvíjame úsilie v zmysle ponúkajúcej vhodnej integračnej formy pre všetkých občanov tak, ako si to vyžaduje *univerzálny princíp* demokratickej pomoci? To mimochodom predstavuje tú najlepšiu formu prevencie kriminality a teda aj rozhodujúci prvok pre bezpečnostnú politiku.

Národný výskumný program „Integrácia a vylúčenie“ (PNR 51)

PNR 51, ktorý sa práve v čase uverejnenia príspevku v origináli chýlil ku koncu, skúmal procesy inkluzie a exklúzie vo švajčiarskej sociálnej, vzdelávacej, zdravotnej, zamestnaneckej a migračnej politike v minulosti i súčasnosti. Z poverenia Spolkovej Rady bol program začatý v roku 2003. Celkom 37 sociálnych a humanitných projektov malo k dispozícii 12 miliónov frankov. Pričom záverečná súhrnná správa všetkých projektov bola vydaná koncom roka 2008.
www.nfp51.ch

Dynamika integrácie a exklúzie

Štúdia týkajúca sa vzájomnej prepojenosti individuálnych aktivít a štrukturálnych podmienok ich praktickej implementácie po prepustení z ústavou pre výkon trestu.

Peter Sommerfeld, Raphael Calzaferri, Lea Hostenstein.

www.nfp51.ch/f_module.cfm?Slanguage=f&get=4&Projects.Command=details

5 Učebné programy, etablovaná intervenčná forma v oblasti výkonu trestu v Zürichu

Hodnotenie päť rokov po skončení modelového pokusu

Heidi Hollenweger

2066 osôb sa od roku 2000 zúčastnilo učebného programu, čo samo o sebe predstavuje viditeľný dôkaz o úspechu. Pričom sa u prídeľovateľov a prokuratúr stretli s dobrou akceptáciou predovšetkým učebných programov pre účastníkov, ktorí porušili pravidlá cestnej premávky

Učebné programy boli vyvinuté na základe poznatkov výskumu „What Works“, pričom orientácia intervencií na riziko je hlavným prínosom tohto výskumu. Aj v švajčiarskej probačnej službe sa tento prístup stáva stále viac dôležitejším (viď aj príspevok od Klauza Mayera). V probačnej službe v Zürichu, oddelenie pre učebné programy, sú do pracovných zošitov a manuálov pre učebné programy momentálne začleňované najnovšie skúsenosti výskumu „What Works“ spolu s priebežne získanými značnými skúsenosťami skupinových lektorov.

Odovzdávanie odborných znalostí

Učebné programy sú akceptované širokou škálou odborných inštitúcií. Odborné znalosti získané počas pilotného overovania sa podarilo odovzdať iným organizáciám, pričom počas minulých rokov došlo k nasledovnej spolupráci:

- Zürišské centrum pre závislosť a centrá iných kantónov pracujú s učebným programom pre šoférov pod vplyvom alkoholu „TAV“. V máji 2008 bolo znova zrealizované ďalšie školenie pre odborníkov z oblasti závislostí.
- V rámci učebného programu partnerstvo bez násilia „PoG“ došlo k spolupráci s kantónmi Luzern a St. Gallen.
- Luzern momentálne pripravuje zavedenie „START“ – učebný program pre riskujúcich šoférov.
- V rámci vzdelávacích ponúk pre väzňov vo výkonu trestu odňatia slobody boli lektori vyškolení pre realizáciu modelu na riešenie problémov „INSEL“. Táto metóda je súčasťou výcviku sociálnych zručností TRIAS I, ktorá je uplatňovaná v ústavoch pre výkon trestu odňatia slobody.

Čo je nutné pre prácu s metódami učebného programu

Pre prácu s učebnými programami je nutné pamätať na viaceré aspekty: posudok potreby, zdroje, požiadavky na pracovníkov, spolupráca s kolegami orgánov činných v trestnom konaní, prípadne ústavov pre výkon trestu odňatia slobody, atď. K tomu boli vypracované letáky, ktoré si je možné stiahnuť na www.bj.admin.ch.

Zürišské učebné programy
„TAV“: UP pre vodičov pod vplyvom alkoholu
„TdV“: UP pre vodičov pod vplyvom drog
„START“: UP pre riskujúcich vodičov
„PoG“: UP pre partnerstvo bez násilia

„TRIAS“: UP pre väzňov a bývalých väzňov

Čo sú „učebné programy“?

V učebných programoch sa jedná o skupinové výcviky, ktoré boli vyvinuté na základe kognitívno-behaviorálnych princípov. Učebné programy obsahujú získavanie poznatkov, skupinové diskusie a hranie rolí. Nejedná sa o terapiu, ale o naučenie a precvičenie nových behaviorálnych návykov.

6 Cesta k nezávislému životu

Skúsenosti z probačnej oblasti

Charlotte Spindler

Čo konkrétne robia probační pracovníci? Autorka navštívila regionálnu probačnú službu kantónu Bern a pohovorala sa so sociálnou pracovníčkou a jednou dobrovoľníčkou. Tieto dve ženy konkrétne rozprávajú o svojej práci na pozadí svojich dlhoročných praktických skúseností.

Kancelária blízko okna, ozdobné kvety, skrinka so spismi a dokumentmi, kde Marie-Helene Aubert prijíma svojich klientov za okrúhlym stolom. Svoju kanceláriu regionálnej služby kantónu Bern Jura-Seeland, oddelenia probácie a alternatív pre výkon trestu, situovanej v Bienne, mladá sociálna pracovníčka vyzdobila osobnými predmetmi, obrázky, kalendáre, farebné kresby, ktoré vyhotovili jej dve deti. Na jednej zo stien je zavesená ručne vyrobená miniatúrna chata bernského Oberlandu s reliéfnou fasádou. „Jeden odsúdený mi ju podaroval“, s úsmevom spomína Marie-Helene Aubert. Náročná práca vykonaná bezpochyby počas voľného času a prejav vďačnosti pre probačnú pracovníčku.

Marie-Helene Aubert vykonáva svoju pracovnú pozíciu na 60%. Niečo okolo 60 spisov, odhaduje Marie-Helene, korešponduje so 100% pracovnou pozíciou. Probačný dohľad sa začína v momente vstupu do výkonu väzby a končí často dlho po prepustení z výkonu trestu odňatia slobody. „Pracujeme podľa konceptu kontinuálneho sprevádzania“, vysvetľuje Marie-Helene Aubert. „Ponúkame rady a sprevádzanie počas výkonu trestu alebo opatrenia až do konca probačnej dohľadu. V rámci možností je sprevádzanie počas celého trvania dohľadu zabezpečované tou istou osobou. Štyria pracovníci našej služby by nemohli zabezpečiť taký objem práce, čo je dôvodom, prečo v kantóne Bern pracujeme so skupinou s aktuálnym počtom 240 osôb a ktoré je vhodné nazývať dobrovoľnými spolupracovníkmi“.

„Klientov úplne neodbremeňovať“

Ktokoľvek, kto vstupuje do výkonu väzby, dostáva ponuku probačnej služby a môže sa o ňu uchádzať. „Ponuka pre obvinených vo výkone väzby je dobrovoľná, ale často sú ľudia radi, keď sa môžu o svojich problémoch s niekým porozprávať“, hovorí Marie-Helene Aubert. Vo väčšine prípadov znášajú ľudia výkon väzby, ktorá trvá celé mesiace a predstavuje rôzne organizačné komplikácie, ako napr. ubytovanie, práca, zdravotné poistenie, manželka, ktorá je zrazu odkázaná sama na seba a mnoho krát nemala s administratívnymi záležitosťami nikdy dočinenia, ťažko s cieľom zmapovať aktuálnu situáciu. Počas výkonu trestu alebo opatrení sa probačná pracovníčka stretáva s klientom a sociálnym pracovníkom ústavu pre výkon trestu približne raz za šesť mesiacov

„Často sa jedná o otázku blízkosti a dištancie a vytýčenia hraníc.“

Po prepustení je práca intenzívnejšia. Je nutné zabezpečiť alebo aspoň rozhodnúť o sprevádzaní. „Počas doby probačného dohľadu ku mne prichádzajú klienti do kancelárie na dohodnutý termín s frekvenciou v rozsahu od jedného termínu za týždeň až po jeden termín raz za tri mesiace, vtedy

sa spoločne pozrieme na to, čo je treba urobiť, kto čo prevezme a predovšetkým, čo môže proband urobiť sám“, vysvetľuje Marie-Helene Aubert. Tieto rozhovory sú časovo veľmi náročné: často sa jedná o peniaze, o využitie výplaty, o úhradu súdnych trov. Je nutné ujasniť, či klient potrebuje individuálne bývanie alebo či by pre neho bolo lepšie bývanie v komunite. Aj tu podporujeme klientov len vtedy, keď je to skutočne nutné: „nechceme klientov úplne odbreňovať, ale ich sprevádzať na ceste k samostatnosti“.

Mnohostranná činnosť

Marie-Helene Aubert, ktorá študovala na vysokej odbornej škole pre sociálnu prácu v Luzerne a následne pracovala na regionálnom oddelení pre sociálnu službu v kantóne Bern, disponuje širokými vedomosťami z oblasti *sociálnej práce*, čo je pre jej dnešnú pozíciu veľmi výhodné. Podľa Marie-Helene typický deň v jej pracovnom živote existuje rovnako málo ako typický prípad u jej klientely. Na svojej práci si cení jej rôznorodosť: má kontakt s veľmi rozličnými osobami, úzko spolupracuje s dobrovoľníkmi a často je v teréne, keď navštevuje svojich klientov v ústavoch pre výkon trestu. Jej pracovné dni – streda, štvrtok a piatok – začínajú prezeraním pošty a e-mailov; pripravuje správy, zúčastňuje sa stretnutí s tímom, klientmi a dobrovoľníkmi. O týchto kontaktoch a záveroch potom vyhotovuje zápisy. Dôležité sú sieťové kontakty s inými inštitúciami, ktoré sa taktiež s daným klientom zaoberajú. Ako u každej činnosti v oblasti sociálnej práce, dodáva Marie-Helene Aubert, sa aj v týchto prípadoch často jedná o otázku *blízkosti a dištancu a vytýčenia hraníc*. Supervízia a pravidelné prípadové konzultácie s forezným psychológom pôsobia podporne.

„Dobrovoľníci odvádzajú veľa práce, obetujú svoj voľný čas a osobne sa angažujú“

Už pätnásť rokov dobrovoľníčka

V tento slnečný letný deň sedí Isabelle Brogini v kancelárii probačnej služby. Je už 15 rokov dobrovoľníčka pre probačnú službu v regionálnej pobočke v Biel. K dobrovoľníckej činnosti sa Isabelle Brogini, ktorá okrem nemčiny ovláda aj francúzštinu, taliančinu, španielčinu a portugalčinu, dostala cez známeho s drogovými problémami, ktorého sprevádzala dlhšiu dobu. Absolvovala *úvodný kurz* probačného oddelenia a alternatívneho výkonu trestu. Regionálne odborné školenia, ktoré sa konajú viac krát ročne, taktiež prispievajú k *d'alšiemu vzdelávaniu* ako aj približne dve kantonálne odborné školenia pre dobrovoľníkov.

„Často sú ľudia radi, keď sa môžu o svojich problémoch s niekým porozprávať“

Počas 15 rokov dobrovoľníckej práce Isabelle Brogini sprevádzala deväť klientov. Kontakty *trvajú vo väčšine prípadov celé roky*; s určitými osobami vzťahy pretrvávajú aj po skončení probačnej lehoty, alebo dokonca aj po jej vyhostení. Isabelle Brogini sa stretáva s určitými bývalými klientmi na ulici a pýta sa ich, čo majú nové; iní jej zasielajú pohľadnice počas novoročných sviatkov. Je rada, keď sa dozvie, že sa týmto jej bývalým klientom darí dobre a že majú nad svojím životom znova kontrolu.

Pri výkone dobrovoľníckej činnosti Isabelle Brogini najčastejšie sprevádza jednu osobu. Už sa stalo, že sprevádzala aj dve osoby naraz, čo je však vzhľadom na jej iné profesionálne a rodinné aktivity dosť náročné. Svojich klientov stretáva v ústavoch pre výkon trestu alebo, ak majú priepustku alebo sú pod probačným dohľadom, v kaviarni. Niekedy k týmto stretnutiam dochádza len s odstupom niekoľkých dní a v zriedkavejších prípadoch v mieste bydliska klienta po jeho prepustení. Taktiež sprevádza deti klienta v ústave pre výkon trestu odňatia slobody a keď jej predposledného klienta po prvý krát navštívila manželka zo zahraničia, venovala sa aj jej, keďže jej nová situácia a prostredie cudzieho štátu predstavovali nemalé problémy. „Medzičasom bol už muž vyhostený, ale ešte z času na čas dostávam poštu o novinkách v jeho rodine.“

Voľný čas, ubytovanie, práca...

Avšak takéto zaangažovanie nie je úplne bežné. „Keď je niekto prepustený z výkonu trestu alebo opatrenia, potom sa často jedná o organizáciu jeho/jej voľného času. Je veľa takých, ktorým chýbajú kontakty s vonkajším svetom; sotva sa nachádzajú v nejakej sociálnej sieti a celkom dobre nevedia, čo by mohli podniknúť s ich novonadobudnutou slobodou,“ hovorí Isabelle Brogini. „Po pravde mnohí prepustení väzni by si neželali žiadne sprevádzanie, aj ak sa jedná o súčasť podmieneného prepustenia alebo probačného dohľadu. Majú pocit, že si so všetkým hravo poradia sami. Potom postupne pripúšťajú, že by predsa len *potrebovali určitú štruktúru*, že by si mali nájsť nejakú prácu alebo určitú formu bývania. Týmto procesom je možné trochu napomáhať prostredníctvom sprevádzania. Avšak zažila som už prípady, kedy klient získal pevnú pôdu pod nohami, našiel si prácu a začal dokonca žiť plnohodnotný život.“

„Precenenie svojich schopností a príliš nerealistické očakávania môžu klienta priviesť na šikmá plochu.“

Kontakty dobrovoľníčky s Marie-Helene Aubert sú veľmi úzke. Prípadový manažment zostáva na probačnom úradníkovi, pričom dobrovoľníčka získava *čiastočný mandát*. Pri prvej návšteve klienta sú vždy prítomné obidve pracovníčky, potom vždy spoločne diskutujú o priebehu budúceho sprevádzania. Prvé kontakty v rámci výkonu trestu sa konajú vždy vo štvorici: klient, probačný pracovník, sociálny pracovník ústavu pre výkon trestu a dobrovoľník. Želá si niekto dlhodobú podporu počas a po výkone trestu? Želal by si pravidelného partnera/ partnerku do diskusie, aby sa možno zlepšil v nemčine? To, či bude po prvom kontakte nasledovať dlhodobé sprevádzanie, je taktiež v konečnom dôsledku otázkou *osobných sympatií a dôvery*.

Vypracovanie spisu – náročný mandát

„Nechceme dobrovoľníkov preťažovať“, vysvetľuje Marie-Helene Aubert. „Robia toho veľa, obetujú svoj voľný čas a enormne sa osobne angažujú.“ S určitými klientmi pracuje probačný pracovník bez pomoci dobrovoľníka. Jedná sa o osoby, ktoré sa domnievajú, že probácia je súčasťou trestu, stavajú sa k poskytovaným službám s odporom, prípadne sa na stretnutia vôbec nedostavujú. „Nie je však nutné z toho hneď robiť osobnú aféru. Osoby závislé od omamných látok sú často nespoľahlivé a nerešpektujú termíny stretnutí. Teda, ak sa aj napriek všetkým očakávaniam nejaká osoba predsa len dostaví na stretnutie motivovaná, potom je to pre mňa úspech.“ Zo skúsenosti viem, že niekto sa môže správať korektne počas výkonu trestu, ale na slobode nie je schopný svoj život riadne manažovať. Precenenie svojich schopností a príliš nerealistické očakávania môžu klienta priviesť na šikmá plochu. Úlohou probačného úradníka je teda *odkloniť klienta od nerealistických cieľov* a tak predísť tomu, aby „padol na nos“ a taktiež ho podnietiť k prijatiu terapie.

„Vytvorenie vzťahu je dôležité“, zdôrazňuje Marie-Helene Aubert. „Mandát probačnej služby je v konečnom dôsledku konfrontovať páchatel'a so svojím skutkom tak, aby ho už opakovane nepáchal. Rozhovory s klientom sú často intenzívne, idú do detailov a to si vyžaduje dôveru. Ide sa tu ďaleko za hranicu riešenia jednoduchých materiálnych otázok; jedná sa o rozpoznanie potenciálu a sformulovanie cieľov. *Viera v seba samého* je podmienkou pre úspešnú sociálnu reintegráciu.“

7 „What works¹“ vo výkone trestu

Výskum efektívnosti v prístupe k väzňom a znižovaní recidívy

André Claudon a Daniel Fink

odborníci v sociálnych vedách skúmajú nové praktiky z hľadiska prístupu k páchatelom trestných činov a znižovania rizika recidívy a evaluujú ich efektívnosť. V rámci medzinárodnej konferencie v Neuenburgu bola hlavnou témou diskusie otázka, ktorú charakterizuje anglický výraz „What works“.

Projekt zameraný na výskum princípu „What works“ bol začatý v polovici 90-tych rokov 20. storočia v Anglicku a Walese ako experimentálna oblasť probačnej a väzenskej služby s cieľom definovať efektívne empirické intervencie v prístupe ku páchatelom trestnej činnosti a znižovaniu miery ich recidívy. Tieto intervencie, ktoré mali zo začiatku charakter výskumu, sa následne v praxi transformovali na širokú experimentálnu oblasť, do ktorej bolo každoročne zaangažovaných niekoľko tisíc pracovníkov a páchatelov trestnej činnosti. Cieľom jej evaluácie bolo definovanie tých najlepších praktík a ich následné širokoplošné zavedenie ako vzorových modelových procedúr. Návazne Holandsko a viaceré škandinávské krajiny vyvinuli podobné programy. Ak chceme pochopiť úspech ich vývoja a rozšírenia, potom má pre nás zásadný význam pozadie a obsah tejto iniciatívy.

Praktické uplatnenie hlavných vedomostí z 19. storočia

Koncom 19. storočia bolo skonštatované, že ciele trestného práva ako je napr. eliminácia recidívy nemôžu byť dosiahnuté, ak nebude páchatelom trestnej činnosti počas ich výkonu trestu ponúknutá určitá forma intervencie. Franz von Liszt, nemecký penalista, zosystematizoval stav poznania danej doby a vyvodil z neho požiadavky z hľadiska trestnej politiky. Okrem obmedzeného uplatnenia krátkeho trestu odňatia slobody mu išlo o zavedenie intervencií pre stredne závažných páchatelov trestnej činnosti spolu s príslušnou formou trestu. Naproti tomu tí, ktorí spadali do kategórie chronických páchatelov trestnej činnosti a boli neovplyvniteľní akoukoľvek formou intervencie a považovaní za obzvlášť nebezpečných, mali byť izolovaní od spoločnosti na dlhé roky.

Koncepty psychodynamických intervencií vyvinuté v 30-tych rokoch 20-teho storočia, sa stali významné na základe týchto štúdií. Ďalej boli v 60-tych rokoch 20-teho storočia doplnené intervenciami so socio-pedagogickým obsahom. Avšak spolu s prácami amerického sociálneho výskumníka Martinsona, získali tieto optimistické programy nálepku „Nothing works²“.

Od „Nothing works“ k „What works“

V 90-tych rokoch 20-teho storočia bola z dôvodu relatívneho útlmu v oblasti intervencií pre páchatelov trestnej činnosti v anglických probačných a väzenských kruhoch iniciovaná snaha vyvinúť nové intervenčné a rámcové koncepty. Táto iniciatíva sa zhodovala s obdobím, keď došlo k zmene vlády a nástupom New Labour v roku 1997, ktorí do svojho programu začlenili

¹ What works: Čo funguje.

² Nothing works: Nič nefunguje.

evaluáciu vládnej politiky a vyčlenili pre ňu nutné zdroje. Nové koncepty z hľadiska praxe majú podporu špecialistov z oblasti sociálnych vied, ktorí na jednej strane pripravujú a podporujú aplikáciu výchovných a programových teórií pre páchatel'ov a na druhej strane podrobujú obsah „Nothing works“ empirickej kritike.

Otázka „What works“ sa stáva zásadnou, tzn. že každý jednotlivý navrhnutý intervenčný program pre páchatel'ov trestnej činnosti musí byť akreditovaný, evaluovaný a dlhodobu aplikovateľný na veľký počet účastníkov. Čo je počas tohto obdobia nápadné, je úzky vzťah medzi požiadavkami výskumu a prijatím programov v praxi probačnej a väzenskej služby. Aj keď úspech nemôže byť vždy presne zameraný, pripúšťame vo všeobecnosti, že všetky tieto programy nakoniec majú pozitívny efekt z hľadiska znižovania recidívy. Jednotlivé kontrolné skupiny umožňujú stanoviť, že u účastníkov programov dochádza k pozitívnym zmenám v postojoch, posilneniu ich sociálnych vzťahov a snahe hľadať iné riešenia problémov, čo prispieva k znižovaniu ich miery recidívy. Ťažkosti nastávajú pri evaluácii a meraní vzťahu kauzality medzi programom a efektmi.

„Aplikácia programov na širokom základe je takmer nemožná“

Rozšírenie na medzinárodnej úrovni

V Anglicku a Walese od roku 2000 sú stále viac vedecky podporované programy, ktorých cieľom je stanoviť najlepšie praktiky v oblasti intervencií pre páchatel'ov trestnej činnosti. Stále častejšie máme dočinenia s aplikovaným výskumom, ktorý na jednej strane pripravuje pokroky vedy a výskumu pre prax a na druhej strane inštruuje stále väčší počet realizátorov, ako tieto programy implementovať podľa nepretržite sa zvyšujúcich kritérií. Tak je možné zhromaždiť značné vedomosti o páchatel'och trestnej činnosti, intervenciách a ich účinkoch. Tieto programy sú úspešné v prípade, že sú aplikované štruktúrovaným spôsobom, zakladajú sa na evaluáciách účastníkov programov a rizika, ktorý predstavujú a sú organizačne zabezpečené kvalifikovaným, dobre vzdelaným a motivovaným personálom.

Iné skúsenosti ukazujú, že takmer nie je možná širokoplošná aplikácia týchto programov, pretože sa spolu s veľkým počtom účastníkov a personálnych pracovníkov menia takmer všetky parametre evaluačnej fázy. V žiadnom prípade nemôže byť aplikácia unáhlene urýchľovaná.

Ak chceme ciele reálne dosiahnuť, musia byť stanovené v realistickom časovom pláne. To sa taktiež týka zmien v kultúre každodennej práce, do ktorej budú tieto programy zasadené. K tomu sa pripájajú problémy politického charakteru. Represívna trestná politika, ktorá podľa Petra Raynora (viď rámček „Konferencia „What works“ 2008“) podporuje nezmyselné zákony a ktorá prinajmenšom v Anglicku a Walese zabraňuje, aby mali programy vďaka získaným poznatkom o „What works“ pozitívnu odozvu v praxi.

Konferencia „What works 2008“

Švajčiarska asociácia pre probáciu (www.probation.ch) v spolupráci s Federálnym štatistickým úradom a pod záštitou Európskej rady a permanentnej Európskej konferencie pre probáciu (www.cep-probation.org) zorganizovala medzinárodnú konferenciu, ktorá sa konala 13. a 14. marca 2008 v Neuenburgu.

Základné príspevky boli spracované Friedrichom Löselom a Petrom Raynorom.

Friedrich Lösel, riaditeľ Kriminologického inštitútu Univerzity v Cambridge, prezentoval

úvod do historického a teoretického pozadia iniciatívy „What works“. V inej časti odprezentoval početné relatívne výsledky o účinkoch intervenčných kognitívno-behaviorálnych, socio-pedagogických a multimodálnych programov pre páchatel'ov trestnej činnosti a venoval sa otázkam týkajúcich sa štatistických dôkazov účinku týchto programov. Nakoniec otvoril tému transformácie dobrých praktík na rutinné praktiky, čo je ešte stále ďaleko od reality. Dôsledkom straty časti účinnosti týchto programov je často ich rozšírená aplikácia. Napriek tomu sa však zdá, že tieto pilotné projekty založené na štatistickom základe, dávajú rozhodujúce impulzy pre obnovenie tejto praxe.

Peter Raynor, profesor na univerzite v Swansea (Wales) a s dlhou probačnou praxou, odprezentoval „lessons to be learned“³. Poukázal na dôležitosť iniciatívy „What works“ v rámci obnovy probačnej praxe. Prezentoval poznatky získané vďaka vedecky podporeným pilotným projektom v oblasti teórie, výskumu a aplikácie, pričom zároveň zdôraznil ich limity v rozšírenom kontexte trestnej a sociálnej politiky.

Paradoxný vývoj v Anglicku a Wales

Aj keď sa od roku 1995, podľa prieskumu v týchto dvoch regiónoch znížila miera kriminality o 40%, väzenská populácia sa počas tohto istého obdobia zvýšila o 60%. Aj keď nie je možné určiť vzťah medzi poklesom miery kriminality a počtom páchatel'ov za mrežami, anglickí politici požadujú stále dlhšie a tvrdšie tresty. Tak sa obzvlášť radikálne zvýšil počet väzňov odsúdených na trest odňatia slobody na dobu neurčitú.

„What works“ programy ponúkajú sľubné intervenčné možnosti“

Rovnako ako počet väzňov, aj počet klientov probačnej služby v období od roku 1995 do roku 2006 stúpol o 47%. Vývoj tzv. „community sanctions“ (sankcie, ktoré ponechávajú páchatel'a trestnej činnosti v spoločnosti a ktoré limitujú jeho/jej slobodu uložením podmienok a povinností), jednoznačne viedol k rozšíreniu štátnej kontroly do tej miery, že počet osôb umiestnených pod justičnú kontrolu bol v porovnaní s obdobím pred 10 rokmi oveľa vyšší. Napriek všetkým očakávaniam však v posledných rokoch nedošlo k využitiu komunitných sankcií ako prostriedkov k zníženiu počtu trestov odňatia slobody. V rámci silne vybudovaného väzenského systému, ktorý disponuje 80 000 miestami, je pripravovaný nový stavebný program s cieľom vybudovať ďalších 15 000 miest. Pri počte 150 odsúdených na 100 000 obyvateľov Anglicko a Wales majú najvyššiu mieru počtu trestov odňatia slobody v Európe. Tieto trendy ukazujú, že naj napriek úspechu programov založených na sociálnych vedách a určených pre páchatel'ov vo výkone trestu odňatia slobody a prepustených, nič nemôže oponovať represívnej trestnej politike. Ale aj tak majú tieto „What works“ programy veľký význam a probačnej službe otvárajú tie najľubnejšie intervenčné možnosti.

Úspešné programy

Nasledujúce programy doteraz dosiahli tie najlepšie výsledky: základné školské vedomosti, kompetencie pre bežný život, odborné kompetencie, výcvik socio-kognitívneho správania, programy založené na multimodálnej teórii, štruktúrované terapeutické komunity a vzťah páchatel'-obeť orientovaný na nápravu škôd a mediáciu. Jednoznačne kontraproduktívne sú naproti tomu programy, ktoré sú zamerané na trest a odpykanie (Boot camps) alebo tie, ktoré sú orientované čisto psychologicky alebo úplne nešpecificky.

³ Lessons to be learned: čo je treba sa naučiť.

8 Probácia orientovaná na riziko

Posudok a manažment rizika ako nové pracovné nástroje

Klaus Mayer

Koncept probácie orientovanej na riziko je založený na základnom princípe koncentrácie probačnej práce na kľúčové úlohy s cieľom rozvinúť určité zručnosti. V popredí pritom stojí zníženie rizika recidívy probandov, ako hlavná úloha práce s páchatel'mi. Kto, ak nie odborníci probačnej služby, by mali sledovať znižovanie rizika ako hlavný pracovný cieľ a rozvíjať potrebné zručnosti pre naplnenie tohto cieľa?

Orientácia na riziko znamená, že sa všetky intervencie probačnej služby orientujú na zníženie rizika recidívy. Pre tento účel je vhodné identifikovať tie charakteristiky a životné podmienky probanda, ktoré majú tendenciu mieru rizika zvyšovať. Osobné riziko zvyšujúce charakteristiky sú napr. problematické postoje ako „je dôležitejšie si získať výhody, ako vždy dodržiavať všetky pravidlá“ alebo osobnostné vlastnosti ako impulzivita alebo výrazná agresivita. K životným podmienkam, ktoré zvyšujú riziko, patrí napr. aj prokriminálne sociálne prostredie alebo chýbajúca štruktúra dennej činnosti.

Prípadový manažment orientovaný na riziko

U klientov probačnej služby existuje vo všeobecnosti niekoľko problémových oblastí. Ako je možné rozlíšiť medzi problémovými oblasťami klienta, ktoré majú vplyv na zvyšovanie rizika a tými, ktoré nie sú pre individuálne riziko tejto osoby relevantné? *Prípadová koncepcia orientovaná na riziko* je hlavným pracovným ťažiskom probačnej služby s cieľom vyvinúť funkčný model pri podmienkach, ktoré nepodnecujú recidívu. V akých situáciách vôbec vzniká riziko recidívy? Ktoré charakteristiky zvyšujú riziko a môžu spustiť protizákonné správanie? Ktoré charakteristiky a osobné vlastnosti podmieňujú vznik takýchto rizikových situácií a následné protizákonné správanie danej osoby? Ktoré podmienky aktuálnej životnej situácie danej osoby podmieňujú vznik rizikových situácií? Prípadová koncepcia nezahŕňa len tie faktory, ktoré zvyšujú riziko (rizikové faktory), ale aj ochranné faktory, ktoré toto riziko znižujú – napr. dôležité osobné vzťahy, ktoré majú stabilizujúci vplyv alebo abstinencia od užívania omamných látok.

„Všetky intervencie probačnej služby musia byť orientované na zníženie rizika recidívy odsúdenej osoby“

Z tejto prípadovej koncepcie je možné odvodiť individuálnu intervenčnú podporu: ktoré formy intervencie sú nutné pre zníženie rizika a s akými cieľmi? Táto intervenčná podpora následne tvorí základ pre intervenčný plán, v ktorom je jasne stanovené kto, kedy a ako zrealizuje zvolené intervencie. Chýbajúca riziková relevancia *problémovej oblasti klienta v kontexte perspektívy orientácie na riziko* však neznamená, že tieto problémy majú byť ignorované. Aj tu je možné vytvoriť primeraný intervenčný plán, ktorý však nebude mať vzťah k aspektu rizika.

O ďalšej realizácii intervenčných plánov, vyvinutých na základe posudku, budú rozhodovať konceptuálne a inštitucionálne faktory. Intervencie orientované na riziko môžu byť zrealizované náležite vzdelanými pracovníkmi probačnej služby, ústavov pre výkon trestu alebo výkon

opatření alebo odovzdané náležite kvalifikovaným inštitúciám alebo osobám. Práca na cieľoch, ktoré nie sú relevantné pre riziko recidívy, môže byť taktiež prenesená na iné inštitúcie.

Nemalo by sa tu jednať o fragmentáciu jedinca do rôznych problémových oblastí. V časovo limitovaných zdrojoch a vzrastajúcom o tlaku v zmysle zdôvodňovania práce s páchatelmi trestnej činnosti by bolo vhodné preniesť ťažisko práce na intervencie orientované na riziko resp. zrealizovať plánovanie a preverovanie takýchto intervencií v rámci prípadového manažmentu orientovaného na riziko.

„Odborníci probačnej služby by mali znižovanie recidívy chápať ako svoj prvoradý pracovný cieľ“

Pracovné nástroje orientované na riziko: posudok a intervenčné programy

Probačná služba orientovaná na riziko sa skladá z dvoch na seba nadväzujúcich procesov: v prvej fáze je nutné identifikovať všetky rizikové faktory tak, aby bolo v druhej fáze možné pracovať na znížení rizika recidívy prostredníctvom pôsobenia na tieto faktory. Podľa toho sa potom delia intervencie probačnej služby orientovanej na riziko na dve hlavné časti: posudok rizika a manažment rizika. V posudku rizika sú systematicky posudzované všetky problémové oblasti klienta. Posudkový nástroj, vyvinutý probačnou službou v Zürichu, zbiera informácie zo spisov, z osobných rozhovorov a zo samovyhodnocovacieho dotazníka, ktorý vyplní klient. Na základe týchto informácií je vytvorená koncepcia prípadu, ktorá potom slúži ako základ pre intervenčný plán.

Manažment rizika sa skladá z adekvátnych behaviorálnych stratégií s cieľom zvýšiť šance klienta žiť život v súlade so zákonom. Základným bodom štruktúrovaného intervenčného programu orientovaného na riziko je teda podnecovať rozvíjanie kompetencií, včas rozpoznávať rizikové situácie do tej miery, ako sa dá predchádzať vzniku týchto kritických situácií, a ak to možné nie je, zabezpečiť, aby nespôsobili recidívu.

Aktuálna prax a budúce perspektívy

Evaluačný nástroj je momentálne testovaný probačnou a výkonnou službou kantonálneho Justičného úradu v Zürichu. Testovacia fáza bude ukončená koncom októbra 2008. Po evaluácii zozbieraných údajov a adaptácii z nej vyplývajúceho nástroja, je možné skonštatovať, že vzhľadom na napredovanie projektu, bude možné evaluačný nástroj v praxi zaviesť do dispozície väčšiemu okruhu odborníkov na prelome rokov 2008/2009.

Vývoj štruktúrovaného intervenčného programu orientovaného na riziko bude zhruba ukončený v októbri 2008. Vtedy vstúpi do svojej testovacej fázy. Vzhľadom na aktuálny stav plánovania bude možné intervenčný program do praxe uviesť na jar roku 2009.

Bibliografia k hlbšiemu štúdiu danej témy:

Mayer, K. (2007a) Diagnostik und Interventionsplanung in der Bewährungshilfe – Grundlagen und Aufgaben eines Risiko-orientiertes Assessment. Bewährungshilfe, 2, 147 – 171

Mayer, K. (2007b) Ein strukturiertes risiko-orientiertes Interventionsprogramm für die Bewährungshilfe. Bewährungshilfe, 4, 367 – 386

Mayer, K., Schaltter, U. & Zobrist, P. (2007) Das Konzept der Risikoorientierten Bewährungshilfe. Bewährungshilfe, 1, 33 – 64

9 Prognostika kriminality

Vývoj v Európe a vo Švajčiarsku

Dominik Lehner

riaditeľ Oddelenia výkonu odňatia slobody a sociálnych služieb, Justičné oddelenie v Bazilej-mesto

Prognostické nástroje na znižovanie recidívy vyvinuté v Anglicku a Holandsku sú vzorom pre Švajčiarsko . Bazilej – mesto začalo v júli 2008 s novým projektom. Majú byť otestované nové metódy hodnotenia rizík.

Očakávania spoločnosti voči štátu sa neustále menia. Moderná konzumná spoločnosť si želá uplatňovať svoje práva na slobodu a to je možné len v prípade, ak jej zákon a poriadok zaručujú pre tento účel nutný priestor. Zo strany štátu sa očakáva ochrana, najmä pred ľuďmi, ktorí aspoň raz spáchali trestný čin a preto majú „kriminálny potenciál“. Do popredia sa dostáva aj prevenčný charakter trestného práva, ktorý má zároveň aj ochrannú funkciu. Tam, kde kedysi trest a odpykanie viny v trestnom práve hrali základnú úlohu, dnes dominuje osvietenská myšlienka teórie relativity trestu, tzn. prevencia ďalšej trestnej činnosti.

Keďže si nemôžeme dovoliť cieľ nedosiahnuť a keďže je doživotný trest pre akéhokoľvek páchatel'a trestnej činnosti vylúčený, je nutné vyvinúť nové stratégie. Preventívne opatrenia majú zmysel iba v prípadoch, keď je dostatočne veľká pravdepodobnosť výskytu nežiaduceho správania. V prípadoch, kde je pravdepodobnosť výskytu recidívy zo štatistického hľadiska príliš nízka, sú zdroje zle nasadené. Z toho vyplýva nutnosť fundovaných kriminálnych prognóz. Vo všeobecnosti bola doteraz podrobená systematickým prognózam na základe článku 62 Trestného zákonníka iba relatívne obmedzená skupina páchatel'ov trestnej činnosti.

Interdisciplinárna prognóza kriminality

Aj keď trestná anamnéza zohráva pre resocializačnú prognózu významnú úlohu, bolo by predsa len nezodpovedné a tiež často aj nepravdivé, zakladať túto prognózu len na tomto jedinom základe. U všetkých páchatel'ov k recidíve nedôjde. Často platí, že spáchanie veľmi vážneho trestného činu je závislé od veľmi špecifickej východiskovej situácie, ktorá sa už podobným spôsobom pravdepodobne nikdy nezopakuje. Presné predpovede sú samozrejme nemožné. Predsa však môžu byť prognózy viac menej systematické a seriózne. Kriminológia, ako aj v meteorológia, sú založené na zozbieraní, zosieťovaní a vyhodnotení väčšieho počtu jednotlivých kritérií. Forenzná psychiatria využíva pre účely analýzy nebezpečnosti už dlhú dobu klinické metódy systematickej evaluácie rizika (napr. FOTRES alebo katalóg Dittmanových kritérií). Na proti tomu v nej nefiguruje drobná delikvencia. Iba vďaka posudku rizika založenom na širokom interdisciplinárnom základe, ako napr. OASys (Offender Assessment System; v rámečku na nasledujúcej strane) z Anglicka alebo jeho ďalšej vývojovej verzii RISC (Recidive Inschattings Schalen) z Holandska, je možné toto prázdne miesto vyplniť.

„Na posúdenie miery rizika recidívy u páchatel'ov trestnej činnosti sú potrebné nové nástroje“

Vývoj prognostických nástrojov v Európe

V období 1999 a 2001 vyvinula britská Home Office na základe kanadských modelov medzi štatistický štruktúrovaný posudkový nástroj s názvom OASys. Nový systém zjednodušil vzájomnú komunikáciu úradov, keďže definuje dôležité pojmy pre plánovanie výkonu trestu. Taktiež rozhodujúcim spôsobom prispel k uľahčovaniu úradného súhlasu v prípadoch premiestňovania väzňov na väčšie geografické vzdialenosti. OASys je založený na sociálnom učení, identifikovaní rizikových faktorov z rôznych životných oblastí a spájaní dynamických rizikových faktorov s rizikovými faktormi uvedenými v spise. Riziko recidívy je vyhodnocované na základe *dvanástich oblastí*, ktoré sú do väčšej či menšej miery relevantné z hľadiska spáchaného trestného činu (viď rámček).

12 OBLASTÍ

Riziko recidívy je vyhodnocované na základe *dvanástich oblastí*, ktoré sú do väčšej či menšej miery relevantné z hľadiska spáchaného trestného činu:

1. trestný čin
2. trestná anamnéza
3. situácia s ubytovaním
4. vzdelanie
5. majetok a príjem
6. vzťahy/v partnerstve
7. životný štýl a okruh priateľov
8. abúzus omamných látok
9. alkoholový abúzus
10. emocionálny stav
11. spôsob myslenia a správanie
12. postoj

V roku 2003 bol podľa vzoru OASys v Holandsku v rámci programu Ministerstva spravodlivosti vytvorený štatistický diagnostický nástroj pre probáciu RISc s cieľom znížiť mieru recidívy. Na rozdiel od OASys, je v prípade tohto nástroja kladený dôraz na kognitívno-behaviorálne programy pre páchatel'ov, ktoré by mali uplatňovať analýzu rizika v pravom slova zmysle, identifikovanie rizikových problémových oblastí a očakávanej responzivity. 130 oblastí na začiatku plánovaných programov RISc bolo však čoskoro zredukovaných na 8. Pre vlastnú analýzu rizika bolo 12 oblastí prevzatých v nezmenenej podobe. Procedúra vo forme programov pre páchatel'ov je členená v troch fázach až po intervenciu takto:

1. Zozbieranie informácií zo spisu
2. Zozbieranie informácií získaných z rozhovoru s páchatel'om a z vlastnej správy páchatel'a
3. Vytvorenie následného profilu vyplývajúceho z hore uvedených zdrojov
4. Skupinové poradenstvo probačnej služby

(iba v prípade potreby:)

1. Vyžiadanie si hĺbkovej diagnózy u špecialistu (interdisciplinarita)
2. Vytvorenie celkového obrazu vrátane informácií z časti 1.
3. Skupinové poradenstvo probačnej služby

1. Diagnóza a stanovenie indikácie
2. Supervízia / preverenie od dodatočného odborníka

Zozbierané sú informácie o páchateloch trestnej činnosti, ktorí nevstupujú do profilu, ale taktiež o tých, ktorí môžu byť vyhodnotení bodmi. Diagnóza nakoniec rozlišuje medzi vyššou, strednou a nižšou mierou pravdepodobnosti recidívy a predkladá akčné oblasti prostredníctvom 12 oblastí, prevzatých z OASys,.

Vývoj prognostických nástrojov vo Švajčiarsku

V článku 75 Trestný zákonník uvádza skôr cieľ ako metódu: „Výkon trestu odňatia slobody musí zlepšiť sociálne správanie odsúdeného, najmä jeho schopnosť žiť bez páchania trestnej činnosti“. Ustanovenia článku 93 TZ sú trochu konkrétnejšie: „Probačný dozor musí zabraňovať tomu, aby probandi páchali ďalšiu trestnú činnosť a podporovať ich sociálnu reintegráciu. Úrad poverený probačným dozorom priamo poskytuje potrebnú pomoc alebo v spolupráci s inými odborníkmi“. Týmto spôsobom zákonodarcovia dávajú formálny mandát úradu, ktorý sa doteraz intenzívne zaoberal budúcnosťou páchatel'a trestnej činnosti. K plnohodnotnej realizácii tohto mandátu prispieva aj skutočnosť, že sú tieto úrady dobre zorganizované vo Švajčiarskej asociácii pre probáciu (ASP/SVB) a že majú úzke kontakty s Európou prostredníctvom Európskej konferencie pre probáciu (CEP).

Kantóny Zürich a Bazilej-mesto, priekopníci v tejto iniciatíve, nasledujú zahraničné modely. Probačná služba Bazilej-mesto začala 1. júla 2008 pilotný projekt s názvom KARA (Kriminologisch analytisches Risk Assessment), ktorý predstavuje adaptáciu holandského RISC. V tomto kontexte musí byť prognostický nástroj po prvý krát vedecky testovaný pomocou náhodne vybraných kontrolných skupín.

OASys sleduje nasledovné ciele:

- * vyhodnotenie pravdepodobnosti nového odsúdenia
- * identifikácia a klasifikácia problémových oblastí vo vzťahu k spáchanému trestnému činu
- * vyhodnotenie pravdepodobnosti „vážneho“ nebezpečenstva (serious harm)
- * podpora z hľadiska prekonávania rizika
- * spojenie posudkov s akčným plánom
- * využitie nutných dodatočných expertíz
- * predkladanie modifikácií počas realizácie

10 Vytýčenie správnej cesty po prepustení

Probačná služba hrá kľúčovú rolu v príprave na slobodu

Peter Ullrich

Trestný zákonník výslovne stanovuje, že plán výkonu trestu musí pojednávať o otázke prípravy na návrat na slobodu. Preto sme sa spýtali dvoch skúsených odborníkov z oblasti probácie, čo to konkrétne znamená.

Šéf probačnej služby kantónu Bazilej-mesto, Hans-Ulrich Bruni preskúmal úlohu, ktorú zohráva probačná služba z desiatich rôznych germanofónnych kantónov v procese plánovania výkonu trestu a prípravy na prepustenie. Pre tento účel musel taktiež preštudovať dokumenty vyhotovené v tejto oblasti dvoma konkordátmi o výkone trestu. Bol prekvapený, keď zistil, že „participácia probačnej služby je výslovne plánovaná len v smerniciach konkordátu pre východné Švajčiarsko“. Vo frankofónnej časti Švajčiarska a v kantóne Tecino je situácia viac homogénna, pretože, ako poznamenáva šéf probačnej služby kantónu Fribourg, Phillipe Pillonel, týchto sedem kantónov je zjednotených v jednom konkordáte pre výkon trestu.

Užitočnosť plánu, ale nedostatok skúseností

Na otázku, či zákonom požadovaný individuálny plán výkonu trestu napomáha v aktivitách jeho služby, odpovedá Phillipe Pillonel jednoznačným áno. Pre probačných úradníkov je hlavnou výhodou skutočnosť, že môžu odsúdených pravidelne navštevovať v ústavoch na výkon trestu odňatia slobody: tak vedia, kde sa odsúdení nachádzajú v procese ich výkonu trestu a kedy bude treba začať s prípravou na prepustenie. Odborník z oblasti probácie z germanofónnej časti Švajčiarska, hodnotí tiež veľmi pozitívne individuálne plány výkonu trestu: „Všetky bez výnimky sú probačnými pracovníkmi považované za veľmi dôležité a užitočné nástroje“. Hans-Ulrich Bruni avšak ľutuje, že len niekoľko probačných služieb mu zatiaľ mohlo referovať o svojich konkrétnych skúsenostiach a zdôrazňuje, že v budúcnosti bude nutná úzka spolupráca a profesionálna komunikácia.

S probačnou službou sa konzultuje len zriedka

Mohli by sme sa domnievať, že s probačnou službou sa počas vyhotovovania individuálneho plánu výkonu trestu pravidelne konzultuje, ale v skutočnosti tomu tak vôbec nie je. Podľa šéfa probačnej služby v kantóne Bazilej-mesto, väčšina probačných služieb germanofónnej časti Švajčiarska nie je do tohto procesu zapojená. Čo sa týka situácie vo frankofónnej časti Švajčiarska a v kantóne Tecino. Phillipe Pillonel konštatoval, že s probačnou službou sa počas vyhotovovania individuálneho plánu nekonzultuje, ale len pred ním. V podstate táto služba, aspoň v kantóne Fribourg, zabezpečuje sociálne sprevádzanie počas výkonu väzby a výkonu trestu odňatia slobody. V určitých prípadoch môže ústavom pre výkon trestu odňatia slobody dať indicie, vysvetľuje Philippe Pillonel: „Keď nastane otázka prípravy plánu výkonu trestu, potom dostanú pracovníci probačnej služby príležitosť vyjadriť svoj názor.“

Nutné zlepšenia

„Príprava na prepustenie je typickým príkladom situácie, v ktorej sa stretnú všetky relevantné inštitúcie s cieľom spolupracovať, ale ktorá je často podceňovaná,“ ako si to uvedomil Hans-Ulrich Bruni v priebehu svojej kariéry. „Moji spolupracovníci a ja si uvedomujeme, že táto práca je dôležitá, ale môžeme len skonštatovať, že do budúcnosti je nevyhnutné zlepšenie,“ pripúšťa šéf probačnej služby kantónu Bazilej-mesto s kritickým podtónom. Ako príklady zlepšenia uvádza dostupnosť probačného spisu, posudkov a správ špecializovaných inštitúcií. Iba jediný konkordát už v tomto zmysle prijal opatrenia vytvorením „mobilného spisu“. Hans-Ulrich Bruni si taktiež želá, aby mohla probačná služba do tohto procesu vstupovať včas: „Skutočnosť, že už existuje pracovný vzťah, umožňuje pripraviť prepustenie na slobodu detailne a odborne, s, alebo bez ďalšieho sociálneho sprevádzania zo strany probačnej služby.“

Príprava na prepustenie v rôznych kantónoch

Philippe Pillonel vysvetľuje, že príprava na prepustenie spadá primárne do kompetencie ústavu na výkon trestu odňatia slobody, ale že probačná služba taktiež ponúka pomoc odsúdeným. Ako konkrétne prebieha príprava na návrat na slobodu? Šéf probačnej služby kantónu Fribourg vysvetľuje, že táto príprava je realizovaná v etapách: začína sa prvým niekoľkoňovým voľnom mimo ústavu⁷, pokračuje otvoreným režimom externej práce, nasleduje otvorený režim externej práce a bývania a nakoniec podmienené prepustenie. Philippe Pillonel taktiež zdôrazňuje úsilie odsúdených v zmysle vlastného vzdelávania a rekvifikácie až po získanie adekvátneho zamestnania. Podľa neho má však pre všetky fázy tohto procesu rozhodujúci význam rodinná a sociálna podpora

V germanofónnej časti Švajčiarska sú to sociálni pracovníci ústavov na výkon trestu odňatia slobody, ktorí sú hlavne zodpovední za prípravu na prepustenie. Avšak priebeh tohto procesu sa v jednotlivých kantónoch značne líši, dodáva Hans-Ulrich Bruni. „Probačné služby vykonávajú vo všeobecnosti funkciu „prípadového manažéra“ (viď rámček „Prehľad prípravy na prepustenie“).

Účast' odsúdeného na príprave na prepustenie

Podľa znovelizovaného článku 75, ods. 4 TZ sa musí odsúdený aktívne zúčastňovať na príprave svojho prepustenia. Hans-Ulrich Bruni má v tomto bode veľmi jasno: „Je nutné, pokiaľ je to možné, vyhnúť sa prepusteniam na slobodu, ktoré nie sú pripravené s účasťou klienta.“ Z tohto dôvodu sú odsúdení podnecovaní, aby si svoje prepustenie na slobodu sami pripravovali počas ich niekoľkých dní počas voľna na opustenie ústavu. Hans-Ulrich Bruni teda predpokladá, že voľno mimo ústavu by malo byť udeľované vždy v prípadoch, kedy je to možné. Podľa Philippa Pillonela, „sa musí odsúdený zúčastniť na príprave na prepustenie najprv prostredníctvom participácie na vypracovaní individuálneho plánu výkonu trestu, ale taktiež počas voľna mimo ústavu obnovením vzťahov s profesionálnym ako aj rodinným prostredím. Šéf probačnej služby kantónu Fribourg zdôrazňuje, že „ak je cieľom trestu odňatia slobody reintegrácia, potom musí pobyt v inštitucionálnom prostredí dávať odsúdenému príležitosť postupne získať kontrolu nad svojou budúcnosťou prostredníctvom jeho kompetencií.“

⁷ Voľno na opustenie ústavu je jednou z foriem disciplinárnej odmeny pre odsúdeného aj na Slovensku. Odsúdený na túto formu disciplinárnej odmeny nemá automatický právny nárok a rozhoduje o ňom riaditeľ ústavu. Autor príspevku ho označuje ako „vychádzka na slobodu“.

Prehľad prípravy na prepustenie

Počas prípravy na prepustenie vykonáva probačná služba funkciu „prípadového manažéra“. Hans-Ulrich Bruni nám vysvetľuje z čoho konkrétne táto funkcia pozostáva:

- * Probačná služba má povinnosť vyhodnotiť možnosť podmieneného prepustenia.
- * Predbežný pohovor s odsúdeným je zrealizovaný prostredníctvom telefónu alebo na mieste, vo všeobecnosti v prítomnosti sociálneho pracovníka alebo iného člena personálu danej inštitúcie.
- * Často je vopred nutné debatovať o budúcich životných podmienkach odsúdeného.
- * V každom prípade by malo byť jasno vo veci využitia platu alebo osobného majetku a iných finančných záväzkov a povinností po prepustení.
- * Ak má klient jasné ciele a ak sa už v ich naplňovaní aktívne angažuje, potom je plánovaný prechodový manažment (na príklad: zamestnanie, chránené pracovné miesta, ubytovanie, chránené ubytovanie na obdobie bezprostredne po prepustení na slobodu).
- * Podrobenie sa lekárskej a psychiatrickej starostlivosti je obzvlášť dôležité pre osoby vo výkone opatrení. Liečba a terapia sú taktiež poskytované pre osoby, ktoré sú vo výkone trestu, ak je to nutné.
- * Príslušné inštitúcie pre výkon trestu a nariadení sú včas informované o realizácii opatrení pred prepustením (napr. dôkaz o existencii ubytovania) a uzavretí konkrétnych dohôd s klientom.
- * Dátumy termínov, ktoré sa majú konať na začiatku probačného obdobia, ako aj návštevy u terapeutov a iných špecialistov, sú pevne stanovené.
- * Ústav pre výkon trestu odňatia slobody predkladá odsúdenému rozhodnutie o udelení podmieneného prepustenia, v ktorom sú detailne popísané všetky povinnosti.

II. ČASŤ

Z originálu:

Cassée K., Ruckstuhl D.(2012). **KORJUS (Kompetenz-und Risikoorientierung in der Jugendstrafrechtspflege) Schlussbericht –Entwicklung/Implementierung/Evaluation der KORJUS-Methodik (Pilotversion)**, Oberjugendanwaltschaft, Zürich

Povolenie k vydaniu na Slovensku

udelig:

Oberjugendanwaltschaft des Kantons Zürich

dňa: 4. 8. 2014,

v zastúpení: Donat Ruckstuhl.

11 KORJUS

(Trestno-právna starostlivosť o mladistvých orientovaná na kompetencie a riziko)

Záverečná správa

Vývoj/implementácia/evaluácia metodiky KORJUS
(pilotná verzia)

Zürich/Winterthur, jún 2012

Kitty Cassée, Donat Ruckstuhl

Obsah

Úvod a pod'akovanie

1. Východisková situácia

2. Popis a priebeh projektu

2.1. Predprojekt

2.2. Projekt

3. Metodika KORJUS v pilotnej verzii

3.1. Triedenie prípadov

3.2. Teoretické základy pre KORJUS

3.3. Metodické prístupy metodiky KORJUS

3.4. Sociálno-pracovný proces

3.5. Krátke súdne konanie

3.6. Plné súdne konanie

4. Metodika-evaluácie

4.1. Evaluácia krátkych súdnych konaní s nástrojom KE

4.2. Evaluácia plných súdnych konaní s nástrojom IB

4.3. Dotazníky pre sociálnych pracovníkov a prokurátorov pre mladistvých

4.4. Dotazníky pre externých poskytovateľov služieb

5. Perspektíva a odporúčania

5.1. Objasnenie v procese

5.2. Adaptácie a konsolidácia

5.3. Ďalšie vývojové a implementačné kroky

6. Zoznam literatúry

7. Prílohy

Úvod a poďakovanie

V oblasti plánovania opatrení a pomoci existuje podľa názoru rôznych odborníkov občianskej a trestno-právnej starostlivosti pre mladistvých potreba profesionalizácie. Jednotlivé prokuratúry pre mladistvých stanovujú intervenčnú potrebu a vhodnosť intervencií pomocou rôznych odborných postupov. Pričom skutočnosť, že vo Švajčiarsku ešte neexistujú takmer žiadne evaluačné štúdie o účinnosti intervencií u mladistvých, je ďalší odborne nedostatočne vyriešený problém. Toto hodnotenie vzniklo na začiatku projektu Vrchného úradu pre mladistvých delikventov - KORJUS. V lete 2010 bola v predprojekte preverená realizovateľnosť a akceptácia zo strany vedúcich prokurátorov pre mladistvých páchatel'ov a v januári 2011 začal projekt s jeho ambicióznym plánom (viď príloha 1).

Táto správa opisuje, ako bol projekt koncipovaný, implementovaný a evaluovaný.

- Predstavuje jednotlivé vývojové kroky projektu KORJUS a opisuje jeho zavedenie u sociálnych pracovníkov a prokurátorov pre mladistvých
- Prezentuje centrálné evaluačné výsledky prvej skúšobnej fázy metodiky KORJUS.
- Dáva prehľad o aktuálnom stave vývoja metodiky
- Dáva návrhy, ako môže metóda zostať otvorená pre ďalší vývoj
- Dáva návrhy pre nadväzné projekty a ďalší vývoj

Prezentovaný projekt mohol byť úspešne uskutočnený vďaka podpore Vrchného úradu pre mladistvých delikventov, ako aj vedúcich a radových pracovníkov jednotlivých úradov. Špeciálne sa chceme poďakovať Marcelovi Riesenovi, Vrchný úrad pre mladistvých delikventov kantónu Zürich, ktorý tento projekt koordinoval od jeho začiatku a postaral sa o to, aby mal ich zástupca vždy k dispozícii dost' času na projektovú prácu. Za to mu srdečne ďakujeme. Na Vrchnom úrade pre mladistvých delikventov sme sa vždy mohli spoľahnúť na odbornú pomoc Silviom Stierli a Carmine Delli Gatti.

Bez konštruktívneho a kritického riadenia koordinujúcej skupiny, s vedúcimi prokurátormi pre mladistvých, by projekt nemohol byť implementovaný na jednotlivých úradoch v tak krátkom čase. Za to ďakujeme Christe Piracchiniovej, Beate Fritscheovej, Patrikovi Killerovi, Felixovi Bieriovi a Hansueli Gürberovi.

Špeciálne ďakujeme praktickému fóru a sociálnym pracovníkom jednotlivých úradov. Boli to práve oni, ktorí museli kriticky preveriť a konkrétne uplatniť inovácie metodiky KORJUS. Vydali sa s nami na cestu a niekedy skepticky a niekedy podporne, prispeli k tejto metodickej verzii 2. Ich spolupráca s praktickým fórom a ich diferencované správy, umožnili v jednotlivých evaluáciách úspešné dovŕšenie projektu.

Pre čitateľov, ktorí majú málo času:

- Zhrnutie najdôležitejších výsledkov a záverov nájdete v kapitole 4.1.2., 4.2.3., 4.4.2. ako aj v kapitole 5.

Kitty Cassée
Donat Ruckstuhl

1. Východisková situácia

Vrchný úrad pre mladistvých delikventov kantónu Zürich v roku 2010 odštartoval projekt KORJUS, ako odpoveď na vnútornú evaluáciu vzhľadom na Arnoldovu štúdiu a al. (2007) s cieľom spracovať kritické body z Arnoldovej štúdie, aj z vnútornej analýzy. Nasledujú tie najdôležitejšie výsledky z vnútornej evaluácie (Ruckstuhl, 2009):

- *Pre porovnateľných mladistvých, s porovnateľnými životnými situáciami a podobnými spáchanými trestnými činmi sú odporúčané veľmi odlišné opatrenia, čo môže byť označené ako právna nerovnosť.*
- *Postoje, postupy a procesy pre vynesenie rozhodnutia sú odborné veľmi odlišne fundované a legitímne.*
- *Sociálnym pracovníkom chýba orientácia a mierky pre učinenie rozhodnutí (je nutné umiestnenie? Môže byť dané opatrenie zrušené? atď.)*
- *Chýbajú spoločné odborné vedomosti, ktoré by zlepšili odbornú komunikáciu a zjednodušili narábanie s nástrojmi.*
- *Do tohto procesu je nedostatočne zahrnutá orientácia na riziko .*
- *Postupy, nástroje, realizácie opatrení, techniky, atď. nie sú vyhodnotiteľné.*
- *Existujúce nástroje pre osobnostný posudok, pre indikačné stanoviská ako aj pre plánovanie opatrení sú nedostatočne teoreticky podložené.*
- *Sociálni pracovníci pociťujú pri diagnostických aktivitách a prípadovom manažmente neistotu a potrebu vývoja.*
- *Chýbajúce diagnostické vybavenie trestno-právnej starostlivosti pre mladistvých sťažuje nábor vhodného personálu, zacvičenie nových pracovníkov, ich evaluáciu a spoluprácu medzi prokurátormi pre mladistvých a sociálnymi pracovníkmi.*
- *Nie je prehodnotená udržateľnosť opatrení.*

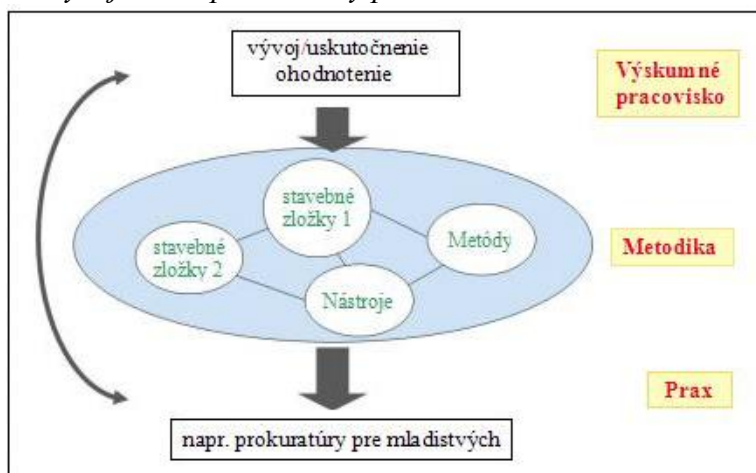
Na základe týchto faktov bolo rozhodnuté vyvinúť takzvanú metodiku pre trestno-právnu starostlivosť pre mladistvých v kantóne Zürich.

Čo je metodika?

Metodika je teoreticky fundovaný realizačný model, ktorý ako štandard v rámci viacerých prípadových výkonov vedie k porovnateľnému výkonu. Metodika je štruktúrovaná tzn. že vyselektované objektové a realizačné teórie, ako aj najdôležitejšie pracovné kroky a procedúry, sú predložené vo forme manuálu. Metodika zahŕňa teoretické základy, pracovné kroky a procedúry pre diagnostiku, pre plánovanie a formovanie intervencií ako aj pre evaluáciu (vgl. Cassée & Spanjaard, 2011, str. 19f).

Metodika vzniká v koprodukčnom procese medzi výskumným resp. vývojovým pracoviskom na jednej strane a praktickými odborníkmi na strane druhej, ktorí pre aktuálnu pracovnú oblasť spoločne vyberajú vhodné popisné, posudkové a realizačné teórie, ktoré potom spracujú do formy nástrojov napr. hlavné myšlienkové línie pohovorov, vzory, formuláre. Skúsenosti v konkrétnych odborných oblastiach sú spätne zaslané na vývojové pracovisko, ktorého úlohou je zbierať nové poznatky, výsledky výskumov: vzniká tak odborný cyklus rovnocenných partnerov pre vývoj dobrej praxe založenej na dôkazoch.

Obrázok 1: Metodika- vývoj ako koproduktívny proces

Pre projekt Vrchného úradu pre mladistvých delikventov to znamená nasledovné:

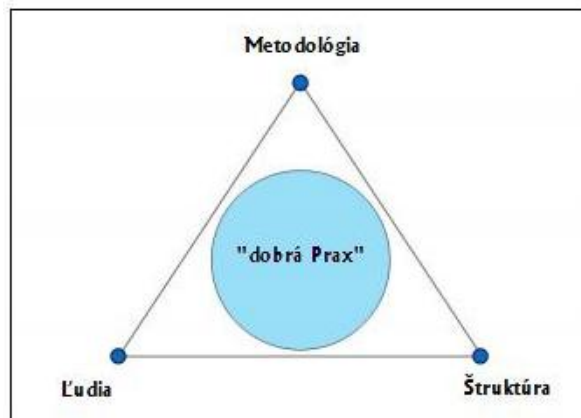
- *Má byť vyvinutá a otestovaná metodika, ktorá by proces sociálnej práce odborne štruktúrovala na všetkých súdoch pre mladistvých kantónu Zürich . K tomu sú zvolené teoretické základy (popisné, posudkové a realizačné teórie), ktoré sa v odbornej diskusii ukázali ako zmysluplné a účinné a tak boli poskladané do vzájomných vzťahov a pre konkrétnu prácu s klientom spracované do formy nástrojov, kontrolných zoznamov, formulárov atď.*
- *Metodika rozširuje orientáciu na kompetencie, ktorá bola vyvinutá Casséeovou ako metodika, o poznatky z oblasti orientácie na riziko a tak dostala meno KORJUS: **K**ompetenz- und **R**isikoorientierung in der **J**ugendstrafrechtspflege – orientácia na kompetencie a riziko v trestno-právnej starostlivosti o mladistvých.*
- *Metodika má byť – po testovacej fáze v kantóne Zürich – sprístupnená aj ostatným aktérom v oblasti trestno-právnej starostlivosti pre mladistvých.*

Pani Prof. Dr. Kitty Cassée (externá) a Donat Ruckstuhl (OJUGA) boli oboznámení s vedením projektu a prevzali úlohu vývojového pracoviska pre metodiku KORJUS.

Čo je potrebné pre „dobrú“ prax?

Samotná metodika ešte negarantuje dobrú prax. Dobrá prax vzniká v spolupráci vnútorných organizačných štruktúr, ako sú napr. časové zdroje a osoby, ktoré môžu a chcú túto metodiku v praxi konkrétne uplatniť.

Obrázok 2: Podmienky pre dobrú prax

Pre implementáciu KORJUS to znamená, že okrem samotnej metodiky je nutné venovať pozornosť aj týmto dvom aspektom. Hlavná časť projektu preto spočívala v podpornom školení pracovníkov. Odporúčania v kapitole 5. sa preto nevzťahujú len na samotnú metodiku, ale aj na štrukturálne adaptácie a ďalší rozvoj pracovníkov.

2. Popis a priebeh projektu

2.1. Predprojekt

Plánovanie projektu a jeho míľniky

V rámci predprojektu bola spoločne s Vrchným úradom pre mladistvých delikventov, Marcelom Reisenom, jeho zástupcom Silviom Stierlim, s odbornými vedúcimi služby sociálnej práce, Carmine Delli Gattim a ďalšími zástupcami Vrchného úradu pre mladistvých delikventov, ako aj s vedúcimi prokurátormi pre mladistvých, vypracovaná principiálna dohoda, ako aj základy a predpoklady pre projekt. Definitívny míľnikový plán a projektová štruktúra pre projekt boli schválené na záverečnom stretnutí 26. augusta, 2010. 2. decembra 2010 udelila vládna rada Notter povolenie na realizáciu projektu.

2.2. Projekt

Projektová štruktúra

Pre strategické riadenie a pre kontrolu priebehu projektu bola vytvorená **riadiaca skupina**, ktorá bola riadená Vrchným sudcom pre mladistvých Reisenom a skladala sa z vedúcich prokurátorov pre mladistvých, Silvia Stierli a Carmine Delli Gatti.

V januári 2011 odštartovalo svoju pracovnú činnosť **praktické fórum**, v ktorom bol každý súd pre mladistvých zastúpený jedným sociálnym pracovníkom, ako aj dvaja právnici. Praktické fórum spĺňalo funkciu sprievodnej a rezonančnej skupiny pre vývoj tejto metodiky.

Kontakty s externými odborníkmi

Počas štartovacej fázy projektu boli kontaktovaní externí odborníci a pracoviská s cieľom predstaviť projekt, objasniť určité jeho segmenty a vzbudiť záujem o vývoj metodiky. Kontaktovaní boli:

- Odborné forenzné pracovisko pre mladistvých: pani Dr. Bessler
- Inštitút Forio: pani Monika Egli-Alge
- Probačná služba: Klaus Mayer
- Z Holandska: pani Prof. Dr. Corinne de Ruiter
- Z Nemecka: Prof. Dr. Nedopil (SAVRY)

Projekt KORJUS sa stretol s veľkým záujmom a pre ďalšiu realizáciu sme obdržali hodnotné návrhy. Kontakty z predprojektovej fázy boli počas celého priebehu projektu ďalej udržiavané a rozširované.

Výcviková a pilotná fáza

Pre výcvikovú a pilotnú fázu projektu vznikol príručný manuál (detailné Power-point slidy a prvé nástroje). Obsahy výcvikového manuálu boli sociálnym pracovníkom súdu pre mladistvých sprostredkované v rámci 6 výcvikových dní až do letných prázdnin 2011. Výcviky boli evaluované – dotazy a návrhy na zmeny boli prijaté a uplatnené v KORJUS-manuáli (verzia 1), ktorý môže byť využitý ako otvorená príručka s pre ďalší rozvoj a šírenie tejto metodiky.

O niečo kratší výcvikový manuál slúžil ako základ pre jednodňové ďalšie vzdelávanie právnych zástupcov. Aj tieto výcviky boli evaluované a aj návrhy a dotazy právnych zástupcov boli zahrnuté vo verzii 1 KORJUS-manuáli.

Implementačná fáza

V októbri 2011 sa začala implementačná fáza, počas ktorej bola prakticky odskúšaná tvorba nového procesu na jednotlivých súdoch pre mladistvých. V tejto fáze boli pri realizácii pracovníci podporovaní projektovým vedením (tímový coaching, telefonické poradenstvo, čítanie správ). Implementáciu sprevádzali **formatívne evaluácie** (napr. otázky a prosby z oblasti praktickej realizácie od sociálnych pracovníkov, dotazy z praktického fóra a riadiacej skupiny), ktoré boli priebežne zahŕňané do vývoja metodiky. Jednalo sa pri tom o napr. malé modifikácie nástrojov, ako aj objasňovanie priebehu a pracovných postupov.

Evaluácie

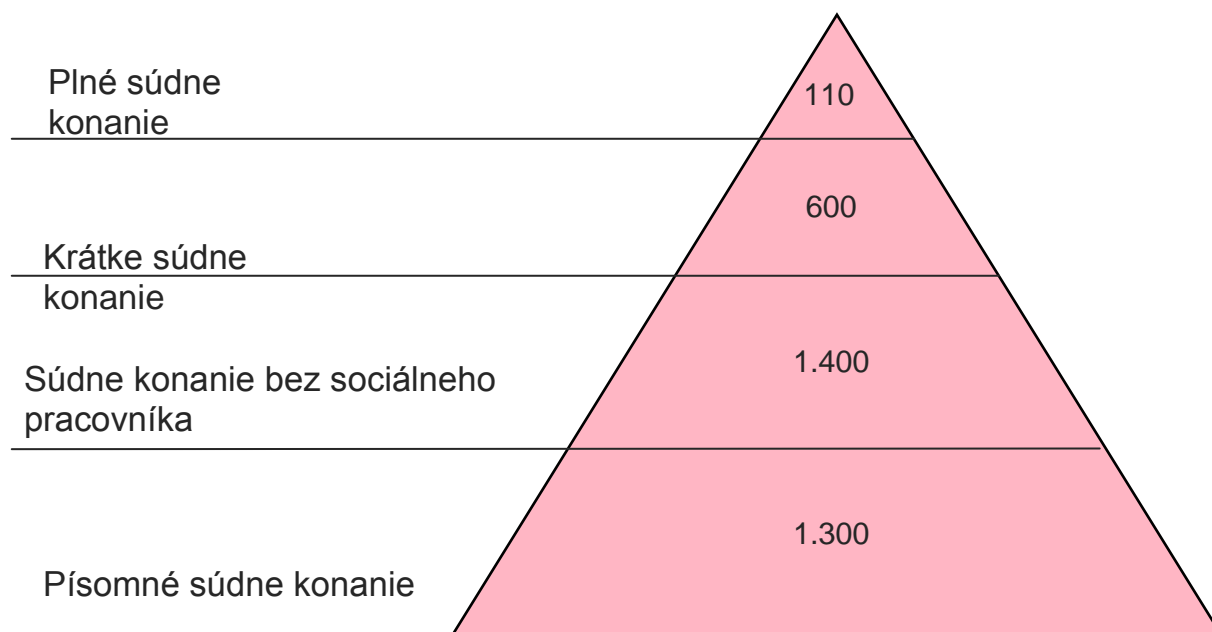
Po skončení prvej pokusnej fázy nasledovali **sumatívne evaluácie** (písomné dotazníky) u všetkých sociálnych pracovníkov a prokurátorov pre mladistvých, ako aj telefonické dotazníky pre externých aktérov, ktorí prvý krát dostali pridelené prípady z KORJUS pilotnej fázy (napr. Forenzné pracovisko pre mladistvých, Pozorovacie pracoviská, terapeuti, stacionárne zariadenia, aktívna práca s rodinou). Ďalšie evaluačné údaje boli získané a spracované z nástrojov KORJUS (krátky posudok KP a indikačná správa IS), ako aj z vnútorných úradných databáz. Evaluačná koncepcia pre jednotlivé evaluácie, ako aj centrálné výsledky sú prezentované v kapitole 4.

3. KORJUS metodika v pilotnej verzii

3.1. Triedenie prípadov

Na začiatku projektu bolo nutné objasniť, pre ktorú skupinu mladistvých má byť táto metodika určená. Pilotná verzia v zásade prevzala existujúcu prax pri prijímaní prípadov. Nasledujúca pyramída prezentuje rôznu úroveň problematickosti jednotlivých prípadov, ako aj možné formy vývoja prípadu.

Obrázok 3: Pyramída klientov

Málo výrazná problematika

Pyramída jasne naznačuje, že väčšina prípadov je vyriešená v písomnom konaní. Ďalšia skupina prípadov je riešená príslušnými prokurátormi pre mladistvých bez participácie sociálnych pracovníkov, tzn. bez systematického posudku osobných pomerov mladistvého. Zvyšné prípady sú riešené prokurátormi pre mladistvých spolu so sociálnymi pracovníkmi. Pre túto skupinu ponúka KORJUS metodika dva štandardizované postupy:

- krátke súdne konanie pre mladistvých, ktorí sú prvopáchateľmi a / alebo spáchali ľahšie trestné činy
- plné súdne konanie pre mladistvých, ktorí sú recidivisti resp. spáchali ťažšie trestné činy.

Prideľovanie do jednotlivých konaní podľa pyramídy klientov bolo na jednotlivých úradných pracoviskách rôzne zorganizované, ako jasne ukazuje evaluácia (viď kapitolu 4.) ako aj diskusie v praktickom fóre a v riadiacej skupine.

3.2. Teoretické základy pre KORJUS

Pri vývoji metodiky je nutné vyselektovať vhodné teoretické stavebné základy a tie potom vzájomne pospájať. Zvolené teoretické stavebné základy sú konkretizované vo forme nástrojov, ktoré môžu byť využité v odbornej práci. Pri tvorbe metodiky KORJUS boli použité nasledovné stavebné základy :

Teoretické stavebné základy posudkovej teórie

Teórie	Konkretizácia KORJUS
Vývojové teórie	Vývojové teórie pre skupinu mladistvých Vývojové úlohy
Učebné a behaviorálne teórie	Operatívne a kognitívne učebné teórie Učenie na modeli Teória samomanažmentu
Socializačné teórie Systematické prístupy (PIU- perspektíva)	Rodinný systém Škola a zamestnanie Rovesnícka skupina
Orientácia životného prostredia a sociálneho priestoru	Význam bezprostredného sociálneho prostredia pre vývoj a učenie (PIU – perspektíva)
Ďalšie teoretické stavebné základy	Disociačné teórie/kriminológia Interkulturalita/migrácia psychopatológia

Teoretické stavebné základy realizačnej teórie

Teórie	Konkretizácia KORJUS
Tvorba procesu	Tvorba profesionálnych pracovných vzťahov ku klientskému systému/k iným odborníkom
Vedenie pohovoru	Systematické dialógové techniky a dialógové techniky orientované na riešenie Psycho-edukatívne dialógové techniky Konfrontatívne dialógové techniky Sokratické dialógové techniky
Systematické analýzy a intervencie	Identifikácia/ovplyvňovanie ochranných a rizikových faktorov
Orientácia na zdroje	Vymenovanie a využitie vnútorných a vonkajších ochranných faktorov
Učebné a behaviorálne teoretické intervencie	napr. výcvik orientovaný na trestný čin Realizačné ciele a pracovné body
Participácia/empowerment (osobná aktivácia)	Transparencia / prevzatie vlastnej zodpovednosti / aktivácia

Vyššie uvedené posudkové a realizačné teórie sú ďalej rozvinuté a odôvodnené v modeli **orientácie na kompetencie** (porovnaj Cassée, 2010). Tieto teoretické prístupy sú do veľkej miery kompatibilné s posudkovými teóriami z oblasti **orientácie na riziko**, obzvlášť s vývojovými a socializačnými teoretickými, ako aj systematickými prístupmi. Dodatočne hlavnými otázkami sú v prípade orientácie na riziko aj vývoj delikventného správania z hľadiska anamnestických

(napr. rodina a škola), ako aj aktuálnych životných podmienok. Psychologické dimenzie sú pre posudok rizika v jednotlivých prípadoch dôležité, avšak musia byť odoslané na posúdenie na forenzné oddelenie pre mladistvých⁸.

Orientácia na riziko robí na základe anamnestických a aktuálnych faktorov prognostické závery o pravdepodobnosti rizika páchania ďalších trestných činov. Keďže v mladíckom veku je spravidla známych niekoľko málo trestných činov a keďže sa mladiství nachádzajú v intenzívnom vývojovom procese, je ťažké formulovať prognózy. V prehľade aktuálnych zdrojov konštatuje špeciálne vydanie časopisu pre trestné právo mladistvých a pomoc mladistvým (3/2010), že aktuálne neexistujú žiadne spoľahlivé prognostické systémy, ktoré by mohli na základe určitých sociálnych alebo psychologických charakteristík predpovedať budúce správanie, teda tiež zákonné správanie resp. recidívu. V mladíckom veku slúži preto posudok rizika **manažmentu rizika**, tzn. že na základe existujúcich rizikových faktorov je vyvodené, čo môže byť podniknuté, aby bolo riziko recidívy eliminované resp. znížené.

KORJUS prepojí prístupy orientácie na kompetencie – tzn. orientácie na úspešný priebeh vývoja a učebné procesy – s prístupmi orientácie na riziko so špeciálnym dôrazom na manažment rizika. Toto prepojenie ponúka záruku pre odborne podloženú formuláciu zmysluplných intervenčných opatrení. KORJUS tým naplňuje nariadenie čln. 2. Trestného zákona pre mladistvých:

Smerodajná (...) je ochrana a výchova mladistvého (čln. 1). Je nutné venovať zvláštnu pozornosť životným a rodinným pomerom mladistvého ako aj vývoju jeho osobnosti (čln. 2).

Orientácia na riziko a kompetencie bude v plnom súdnom konaní KORJUS konkretizovaná vo forme rôznych nástrojov (viď 3.5.). V krátkom súdnom konaní (viď 3.4.) bude v rámci rozhovoru s rodičmi skonštatované, či je vývoj mladistvého v podmienkach jeho životného prostredia dostatočne zabezpečený.

3.3. Metodické prístupy metodiky KORJUS

V skrátenom, ako aj plnom súdnom konaní by mali byť zozbierané čo najlepšie informácie o živote, o aktuálnom správaní, ako aj životnom prostredí mladistvého. Zbieranie dát je v podstate výskumný postup, v ktorom ide o získanie dostatočne spoľahlivých a platných informácií. Otvorený, málo štandardizovaný postup, v ktorom jednotliví sociálni pracovníci na základe vlastných odborných predstáv dospejú k vlastným dátam, nemôže postačovať výskumno-metodickým nárokom na kvalitu dát⁹.

Existujú dva výskumno-metodické prístupy, ktoré sú uplatňované v rámci KORJUS:

- **Kvantitatívny prístup:** rozhodnutia s hraničnými hodnotami

Pri kvantitatívnych postupoch sú odborníkom dané k dispozícii štandardizované otázky (body), ktoré sú mladistvým, jeho/jej rodičmi alebo/a odborníkmi zakrúžkované a následne zosumarizované v rôznych stupniciach. Hodnoty stupnice sú sčítané a pomocou tzn. **hraničných hodnôt** interpretované. Odstupňovanie v rámci určitej hodnotovej škály je potom vyhodnocované napr. ako vysoké, stredné alebo nízke.

⁸ Segment forenzného oddelenia pre mladistvých nebol predmetom projektu pre vývoj metodiky, ale musí byť v nadväznom projekte spracovaný a podložený kritériami.

⁹ Táto výpoveď v žiadnom prípade neznamená, že jednotliví sociálni pracovníci bez KORJUS neodviedli dobrú odbornú prácu. KORJUS skôr zvýši porovnateľnosť sociálno-pracovného pracovného procesu a tak urobí posudok, rozhodnutie a priebeh opatrenia preveriteľným a oprávneným. K tomu ešte KORJUS zľahčí a zveční odbornú komunikáciu medzi sociálnymi pracovníkmi a právnymi zástupcami.

Dva nástroje v KORJUS – krátky posudok KP a SDQ (Strength and difficulties questionnaire – Dotazník pre silné a problematické stránky) majú kvantitatívny charakter.¹⁰

- **Kvalitatívny prístup:** štruktúrovaný odborný posudok

Pri kvalitatívnych postupoch existujú otvorene sformulované rastre a kontrolné zoznamy pre zbieranie dát z pozorovaní, z pohovorov, ako aj existujúcich spisov, atď. Vyhodnotenie nenastane prostredníctvom sčítania faktorov resp. na základe hraničných hodnôt, ale prostredníctvom odborného zváženia zozbieraných dát. Takzvaný „**štruktúrovaný odborný posudok (ŠOP)**“ umožňuje odborníkovi vytvoriť pochopiteľné a odborne podložené hodnotenie získaných dát. To znamená napr., vo vzťahu k posudku rizika, že riziko môže byť posúdené ako vysoké, aj keď sú ako kriticky vnímané len určité faktory. Na druhej strane môže byť riziko vyhodnotené ako nízke aj v prípade väčšieho počtu rizikových faktorov, keď je alebo môže byť poskytnutý dobrý manažment rizika (riešenie rizikových faktorov, existujúce ochranné faktory).

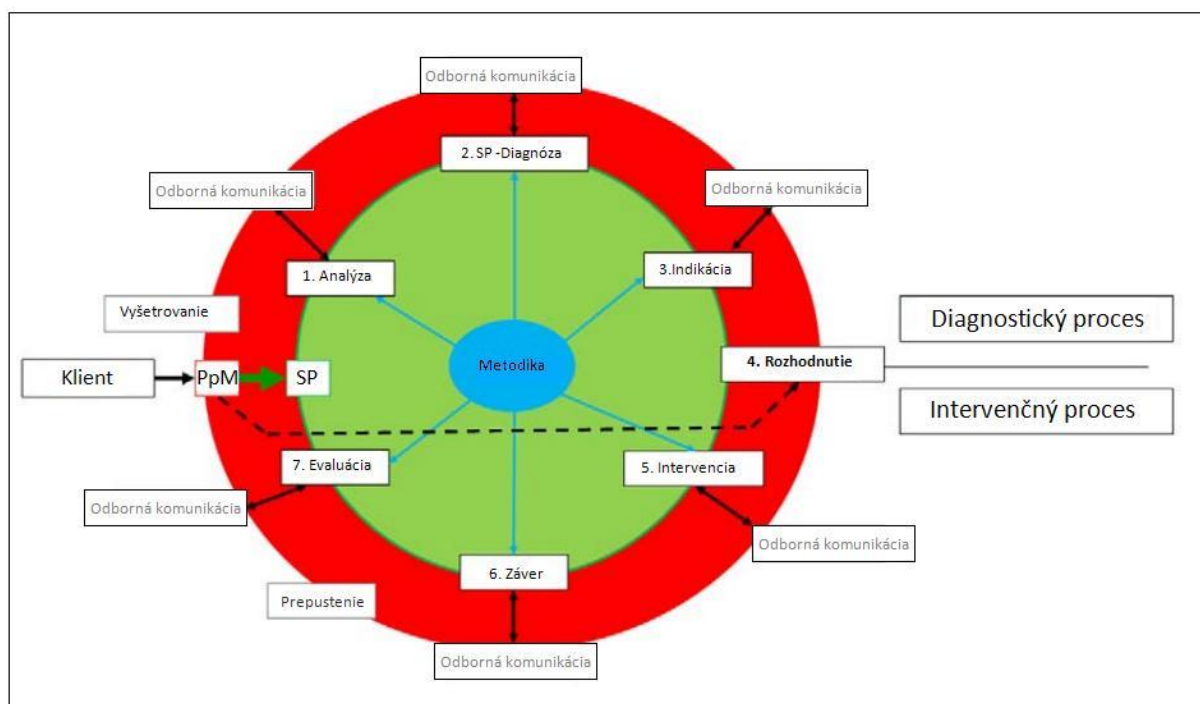
KORJUS si pre väčšinu nástrojov volí ŠOP-prístup a požaduje od sociálnych pracovníkov odborný celkový posudok na základe štruktúrovaného zbierania dát.

3.4. Sociálno-pracovný proces

Pomocou metodiky KORJUS je sociálno-pracovný proces formovaný v rámci viacerých pracovných krokov, ktoré na seba vzájomne nadväzujú v cyklickom procese. Proces rozlišuje medzi diagnostickým a intervenčným procesom.

Segment medzi prijatím prípadu príslušným prokurátorom pre mladistvých a vstupom sociálneho pracovníka nebol spracovaný v tejto projektovej fáze.

Obrázok 4: Sociálno-pracovný proces

¹⁰ ROS (Risikoorientierter Sanktionvollzug – Výkon sankcií orientovaných na riziko, Metodika probačnej služby) založená na kvantitatívnych nástrojoch.

Krátke vysvetlenie k jednotlivým krokom:

1. Analýza

Posudok kompetencií a rizika so zbieraním a systematizovaním informácií o

- vývojovom štádiu a riziku recidívy
- ochranných a rizikových faktoroch z minulosti a súčasnosti
- z hľadiska osoby a životného prostredia
- zo spisov, posudkov, pohovorov a pozorovaní

2. Diagnóza

Syntéza a posúdenie zozbieraných informácií so štruktúrovaným odborným posudkom z hľadiska vývojového štádia a rizikového potenciálu. Úvaha o tom, ako môže byť aktuálne správanie pochopené a ovplyvnené v anamnestickom a aktuálnom životnom kontexte (manažment rizika).

3. Indikácia

Vyvodenie nutných a vhodných intervencií s cieľom zabezpečiť vývoj mladistvého a zminimalizovať riziko recidívy. Sformulovanie základných cieľov (ZC) pre intervenciu.

4. Rozhodnutie

Rozhodnutie prokurátora pre mladistvých o intervencii/opatrení a stanovenie potenciálnych aktérov/poskytovateľov služieb.

5. Intervencia

Výber a poverenie vhodných aktérov pre intervenciu/cie na základe popisu požadovaného výkonu a pevného stanovenia dĺžky trvania. Aktér konkretizuje základné ciele vo forme realizačných cieľov/pracovných bodov. Poskytnutá služba je potom zdokumentovaná a vo forme správy a/alebo pohovorov odkomunikovaná (**diagnostika priebehu/monitorovanie procesu**).

6. Záver

Dosiahnutie cieľov je preverené (konečná evaluácie týkajúca sa klienta, meranie zmien). Opatrenie je ukončené.

7. Evaluácia

Po určitom čase, ktorý ešte má byť stanovený, je preverená trvácnosť dosiahnutých cieľov a kvalita procesu.

V priebehu procesu sú naplánované pravidelné kontakty medzi zodpovedným prokurátorom pre mladistvých a sociálnym pracovníkom.

Diagnostický proces môže mať vo **forme skráteného súdneho konania** dĺžku trvania cca. 2 hodiny (rozhovor s rodičmi, dokumentácia/vyhodnotenie, rozhodnutie spolu s prokurátorom pre

mladistvých) alebo vo **forme dlhého súdneho konania**, dĺžku trvania v pilotnej fáze od 4 týždňov do 17 hodín.

V rámci tejto projektovej fázy nebolo systematicky spracované prípadové triedenie medzi skráteným a plným súdnym konaním pri prijímaní prípadov – to bude musieť byť zrealizované neskôr na základe odôvodnených kritérií.

3.5. Krátke súdne konanie

Quick-STEP ako základ

V rámci skráteného súdneho konania je uplatňovaný nástroj vyvinutý pre holandské deti a mladistvých. **STEP** (*Standard Taxiering Ernst Problematik* – Štandardné posudzovanie vážnej problematiky) je štandardným nástrojom pre vstupný skrining v občianskej a trestno-právnej starostlivosti o mladistvých. Evaluačné štúdie v Holandsku priniesli dôkazy o tom, že takzvaná **Quick-STEP varianta** (skrátená forma STEPu bez rizikových stupníc) prináša pre uplatnenie v trestno-právnom kontexte spoľahlivé výsledky (viď Pijll a al., 2009). V týchto štúdiách je odporúčané využiť iné nástroje pre posudok rizika, v rámci KORJUS to bolo zrealizované prostredníctvom nástroja SAVRY. Vedenie projektu adaptovalo Quick-step pre situáciu vo Švajčiarsku a prvý krát ho evaluovalo.

Adaptácie pre Švajčiarsko

Adaptovaný Quick-step-nástroj bol uplatnený v pilotnej fáze projektu vo všetkých skrátených súdnych konaniach pod názvom KP (krátky posudok). Adaptácie pre Švajčiarsko sa dostali do hlavného spisu spolu s údajmi o rodinnom systéme, mladistvých a spáchaných trestných činoch. Potom po realizácii KP a vyhotovení tzv. vážneho profilu, sa uvažovalo o možnosti zaviesť ďalšie kroky pre zbieranie informácií (napr. dotazníky u klientov) a rozhodnúť až na základe tohto. Frekvencia využívania tohto rozšíreného zberu informácií, ako aj jeho nutnosť, budú prediskutované v evaluácii krátkeho súdneho konania (viď kapitolu 4.1.).

Presented problem analysis PPA (analýza prezentovaného problému)

KP bazíruje na metóde „presented problem analysis PPA“, tzn. že posudky sú realizované na základe definícií a popisov problémov prezentovaných klientom/zástupcu klienta.

Presented-problem-analýza je kooperatívny diagnostický postup, ktorý v rozhovore prezentuje vlastnú diagnózu klienta. Tak sa vytvorí dobrá východisková pozícia pre ďalšie spracovanie prípadu (Pantůček, 2006, str. 125).

Podľa tejto metódy sa od klienta / zástupcov klientov – v KORJUS to znamená od rodičov – očakáva, že za popis problému prevezmú zodpovednosť. Pohovor s rodičmi je vedený v úctivom a povzbudivom tóne, pričom sa poukazuje na možnosť ďalšieho poradenstva a podpory. Samozrejme sa kladú doplnujúce otázky, vyžadujú sa objasnenia/upresnenia a taktiež sa dbá na dôveryhodnosť výpovedí. V zásade je to, čo rodičia uvedú (chcú uviesť) – tzn. ich vlastná diagnóza – využité ako základ pre krátky posudok.

Uplatnenie PPA bolo dosť diskutované vo vývojovej a pilotnej fáze projektu. Existovali názory, že rodičia nebudú hovoriť pravdu a že sa tak prostredníctvom tohto postupu stratia mnohé informácie, keďže nie je nutné vyhotovovať podrobné zápisnice z rozhovorov s rodičmi. Nemusi

byť teda zrozumiteľné, na akom základe bol zrealizovaný posudok sociálnych pracovníkov a čo sa má chápať pod problémami.

Zdôrazňujeme, že hlavný spis s údajmi o aktuálnej životnej situácii a spáchanom trestnom čine, zaznamenané udalosti zo života mladistvého v samostatnom osobnom spise (OS), stupnice jednotlivých dimenzií KP, ako aj profil a ŠOP, dokumentujú zrozumiteľným a dobre podloženým spôsobom podklady pre rozhodnutia sociálnych pracovníkov. Využívanie KP je viazané na situácie, kde sa dá predpokladať, že mladistvý s najväčšou pravdepodobnosťou už nebude páchať trestnú činnosť. V prípade, že táto pravdepodobnosť neexistuje, je ešte v tejto neskoršej fáze spravidla indikované plné súdne konanie. V tomto – zriedkavom – prípade existujú zo skráteného súdneho konania údaje, ktoré môžu byť využité pre neskoršie plné súdne konanie. Skrátené súdne konanie je možné triediť s vynaložením malého úsilia a tak vyselektovať mladistvých s vážnejšími problémami.

Obsahy a uplatnenie KP

Na základe pohovoru s rodičmi je vytvorený krátky posudok. Zbierajú sa údaje o aktuálnej životnej situácii, ako aj o správaní ich syna/dcéry v každodennom živote a o situácii v jeho/jej sociálnom prostredí. Dimenzie/Sledované problémové oblasti KP môžu byť v rozhovore s rodičmi využité ako vedúce línie rozhovoru. Sociálni pracovníci spracovávajú výpovede rodičov pomocou 15 dimenzií/ sledovaných problémových oblastí nástroja KP, tak, že každú z nich odstupňujú na 5 stupňovej stupnici. Jednotlivé stupnicové hodnoty sú potom následne sčítané s hodnotami viacerých dimenzií / sledovaných problémových oblastí a uvedené vo vážnom profile s hraničnými hodnotami (viď nástroj KP príloha 3). Na tomto základe realizujú sociálni pracovníci posudok urgentnosti a nutných a vhodných intervencií. Intervencie by mali mať krátke trvanie (nie dlhšie ako tri mesiace) a mali by mať minimálnu alebo strednú intervenčnú hĺbku (tzn. žiadne stacionárne umiestnenie). Ak z KP vyplýva, že je situácia komplexnejšia a ak sú indikované dlhodobé a intenzívnejšie intervencie, má byť uplatnené plné súdne konanie.

Počas rozhovoru sociálnych pracovníkov s rodičmi, realizujú prokurátori pre mladistvých výsluch mladistvých. Keď sú k dispozícii posudky z oboch pohovorov, potom dôjde ku komunikácii medzi sociálnymi pracovníkmi a prokurátormi pre mladistvých. Eventuálne môže byť posudok sociálnych pracovníkov modifikovaný na základe nových informácií z výsluchu.

V spoločnom rozhovore medzi prokurátormi pre mladistvých a sociálnymi pracovníkmi môže byť rozhodnuté o zozbieraní ďalších informácií (napr. v škole alebo pracovisku) a až potom pristúpené k definitívnemu rozhodnutiu. Keď sú tieto informácie k dispozícii, potom je stanovené, či tieto dodatočné informácie modifikovali ich rozhodnutie resp. ŠOP.

3.6. Plné súdne konanie

V plnom súdnom konaní sa využívajú nástroje orientované na kompetencie, ktoré boli pre potreby KORJUS ľahko modifikované a doplnené o nástroj SAVRY. Plné súdne konanie sa skladá z diagnostického procesu pre posudok osobných pomerov, ako aj intervenčného procesu.

Diagnostický proces

Zbieranie dát je realizované na základe pohovoru s mladistvými, s ich rodičmi a eventuálne inými osobami s ich súkromnej sféry. K tomu sú prikladané údaje z predošlých posudkov a správa. Informácie môžu byť taktiež získavané od iných osôb (spolužiaci, dielenský majstri, zodpovední terapeuti, sociálni pedagógovia, atď.).

Pohovory sa spravidla odohrávajú v transparentnej a participatívnej komunikačnej klíme, v rámci ktorej sú cielene uplatňované rôzne komunikačné techniky¹¹.

Tu je prehľad posudkových nástrojov:

OS	Osobný spis pre zozbieranie informácií o dôležitých životných udalostiach ako aj údaje o osobe, ako napr. súkromné a pracovné kontaktné osoby, miesta pobytu, atď.
UP	Uhol pohľadu rodičov a mladistvých vzhľadom na aktuálnu situáciu a na želané zmeny
ŽP	Tabuľka pre popis a vyhodnotenie životných podmienok
PK	Posudok kompetencií: hlavné línie pre vyhodnotenie vývojového stavu spolu s vývojovými úlohami
SDQ	Strength and Difficulties Questionary: dotazník pre zbieranie a vyhodnocovanie silných stránok a problémového zaťaženia mladistvých
SAVRY	Structured Assessment of Violence Risk in Youth: štruktúrované zbieranie informácií a posudok rizika násilných trestných činov (a iných trestných činov)

Výsledky z posudkovej fázy sú zaznamenávané v indikačnej správe (viď príloha 4). Na základe všetkých informácií je v zmysle integratívneho plného súdneho konania sformulovaná **indikácia**: aké sú nutné a vhodné intervencie pre zabezpečenie úspešného vývoja mladistvých a zabránenie páchania ďalších trestných činov? Potom nasleduje formulácia **základných cieľov**, tzn. sú sformulované konkrétne výsledky (požadovaný stav) pre plánované opatrenia vrátane predstáv o trvaní aktuálnych opatrení.

Intervenčná fáza

Na základe indikácií sú potom kontaktovaní vhodní aktéri, ktorí môžu zrealizovať nutné a vhodné intervencie. Určité intervencie (napr. DoT) môžu byť realizované priamo cez sociálnych pracovníkov úradov. Pre iné intervencie sú s externými partnermi uzavreté **dohody o službe** so sformulovanými základnými cieľmi. Pre **monitorovanie** zavedených ochranných opatrení má KORJUS k dispozícii nástroje a postupy. Určité nástroje z diagnostickej fázy (PK, SDQ a SAVRY) sú uplatňované pre priebežné prípadové posudzovanie a riadenie každých 6 mesiacov. Ročná kontrola na základe Trestného zákona pre mladistvých (čln. 19. časť 1) je realizovaná pomocou **kontrolnej správy (KS)**, ktorá obsahovo nadväzuje na indikačnú správu.

4. Evaluácie metodiky

Metodika plánuje ako štandard pravidelné evaluácie a adaptácie metodiky, tzn. že na základe systematicky zozbieraných dát, je vypracovaná písomná bilancia (Heiner a al. 1988, str. 7). Sociálny výskum rozlišuje tri úrovne evaluácií (König, 2000, str. 34ff):

- Evaluácie s dôrazom na **každodennú realizáciu**, pre KORJUS to znamená evaluácie priebehu procesu a dosiahnutie cieľov v jednotlivých prípadoch (klientská úroveň)
- Evaluácie s dôrazom na **individuálny výkonný systém**, pre KORJUS to znamená evaluácie tvorby procesu a dosiahnutia cieľov jednotlivých prokuratúr pre mladistvých.

¹¹ Už v priebehu pilotnej fázy bolo evidentné, že existuje ďalšia výcviková potreba pre komunikačné techniky.

- **Meta-evaluácie** s dôrazom na uplatnenie metodiky ako aj odbornú a politickú legitimáciu podania výkonu prokuratúrami pre mladistvých ako celku.

K tomu ešte môžu byť priradené rôzne druhy evaluácie (König, 200, str. 36ff), ktoré sú pre KORJUS významné:

- **Formatívna evaluácia:** evaluácia priebežných krokov a výsledkov v prebiehajúcom procese, tak aby mohol nastať nepretržitý, „formujúci“ ďalší vývoj praktickej realizácie (tiež nazývaný monitoring).
- **Sumatívna evaluácia:** zhrňujúce (záverečné) hodnotenie výsledkov procesu (diagnostika, intervencie, dosiahnutie cieľov, tímové procesy) a štruktúrnych schém (úlohy, časové rámcové podmienky, spolupráca)
- **interná vs. externá evaluácia:** prostredníctvom samotných aktérov výkonného systému (taktiež **sebaevaluácia**) alebo prostredníctvom externých aktérov (taktiež **cudzia evaluácia**)

KORJUS ako metodika zjednodušuje evaluáciu vo všeobecnosti: nástroje, ktoré sú uplatňované v práci s klientom, môžu byť využité priamo pre evaluáciu (krátky posudok, posudok kompetencií, SDQ, SAVRY, indikačná správa a súhrnné správy). Pre zvolené témy môžu byť vyvinuté dodatočné nástroje, tak ako tomu bolo v implementačnej fáze pre dotazovanie prokurátorov pre mladistvých ako aj sociálnych pracovníkov.

KORJUS plánuje nasledovné evaluačné správy, ktoré budú spracované kvantitatívnymi a kvalitatívnymi metódami:

- Prijímanie prípadu a aktuálne triedenie pre spracovanie prípadu: RIS
- Procesy a výsledky (outcome, účinnosť) v pomere na mladistvého, na JUGA (prokuratúra pre mladistvých) a na všetky JUGY (prokuratúry pre mladistvých): KORJUS nástroje ako aj dodatočný nástroj pre prieskum vynakladania prostriedkov/časovej evidencie
- Štatistika pre recidívu kantónu Zürich: existujúce dáta
- Dotazníky pre sociálnych pracovníkov a prokurátorov pre mladistvých z JUGA o ich skúsenostiach
- Dotazníky pre externých poskytovateľov služieb o ich skúsenostiach
- Spokojnosť rodičov a mladistvých s priebehom procesu: malý dodatočný dotazník o transparentnosti a participácii, ktorý bude vyplnený v rámci záverečného pohovoru → nasleduje v nasledujúcej fáze projektu

V pilotnej fáze KORJUS (1. októbra 2011 až do 31. marca 2012) vychádzame na základe záznamov v RIS z 2 114 netto-vstupov. Tieto boli spracované na jednotlivých úradoch nasledovne:

	Zürich-mesto	Unterland	Winterthur	Limmattal/Albis	See/Oberland	Celkovo
Netto-vstupy	436	311	370	510	487	2 114
Vybavené písomne	26 (6%)	18 (6%)	23 (6%)	39 (8%)	29 (6%)	135 (6%)
Bez participácie sociálnej práce	394 (90%)	285 (92%)	243 (66%)	460 (90%)	387 (79%)	1769 (84%)
Krátke	24 (6%)	19 (6%)	117 (32%)	30 (6%)	98 (20%)	288

súdne konanie (KSK)						(14%) ¹²
KSK →PSK	0	0	1	2	2	5
Plné súdne konanie (PSK)	18 (4%)	7 (2%)	10 (3%)	20 (4%)	2 (0.4%)	57 (3%)
Celkovo	106%	106%	107%	108%	105.4%	107% ¹³

Na všetkých úradoch bolo cca 6% prípadov vybavených písomne. Participácia sociálnej služby je prezentovaná odlišne, pričom tieto rozdiely nemôžu byť interpretované bez ohľadu na spáchaný trestný čin. Počty avšak poukazujú na to, že otázka kedy má byť uplatnené skrátené súdne konanie, je zodpovedaná rôzne. See/Oberland a Winterthur v mnohých iných prípadoch uplatnili krátke súdne konanie v porovnaní s ostatnými úradmi. Celkových 288 krátkych súdnych konaní bolo podrobených hĺbkovej analýze (porovnaj kapitola 4.1.). Iba výnimočne sa skrátené súdne konanie zmenilo na plné súdne konanie.

Celkovo je počet plných súdnych konaní s 57 resp. 3% skôr nízky. Existujú rozdiely medzi úradmi, ktoré si ale vyžadujú prehĺbenú analýzu (porovnaj kapitola 4.2).

4.1. Evaluácia skrátených súdnych konaní s nástrojom KP

4.1.1 Prehľad najdôležitejších výsledkov

Evaluácia skráteného súdneho konania pozostávala z 272 prípadov (ukončenie 16.3.2012 – malé rozdiely voči 288 RIS – prípadom k 31.3.2012). Obsažná evaluačná správa so všetkými tabuľkami je súčasťou prílohy 6.

Vek/pohlavie

Takmer 50% mladistvých je z ročníkov 1994 a 1995, tzn. že v evidenčnom roku majú alebo budú mať 17 alebo 18 rokov. Takmer jedna tretina má/ bude mať v roku 2012, 15 alebo 16 rokov, cca 13% má/bude mať 13 alebo 14 rokov. Osem mladistvých má viac ako 16 a dvanásť má menej ako 13 rokov.

V 83% prípadov (226 z 272) bol mladistvý páchatel' mužského pohlavia.

Pôvod a aktuálna životná situácia

Takmer 60% mladistvých pochádza zo Švajčiarska a 75% sa vo Švajčiarsku narodilo. Skupina, ktorá pozostáva s takmer 14% mladistvých emigrovala do Švajčiarska a žila potom s dvoma výnimkami bez prerušenia vo Švajčiarsku. Mladiství s migračnou minulosťou pochádzali z južnej Európy (21), východnej Európy (18) ako aj z krajín mimo Európy. Počet chýbajúcich údajov je v oboch tabuľkách porovnateľne vysoký.

¹² Ďalších 93 krátkych súdnych konaní malo byť zrealizovaných na záver pilotnej fázy.

¹³ Čísla RIS vykazujú nepresnosť, keďže celková hodnota bola vyššia ako 100%. Pravdepodobne je počet konaní bez sociálnej práce príliš vysoký, keďže neskoršie bola do konania zaangažovaná aj sociálna služba.

Takmer polovica mladistvých býva u svojich obidvoch rodičoch, o niečo viac ako tretina býva s matkou resp. s matkou a otčimom alebo partnerom matky. Iné varianty sú zriedkavé – len málo mladistvých žije (menej ako 5%) u otca (s alebo bez nevlastnej matky/partnerky otca). Takmer všetci mladiství sú tak v každodennom živote pod dozorom zodpovednej dospelšej osoby.

O niečo viac ako 90% mladistvých je zapojených do dennej štruktúry (škola, učenie, školská prax, práca).

Údaje o trestnom čine

Spáchaný trestný čin bol takmer vždy popísaný, aj keď dosť odlišne. Ďalšie údaje, napr. či bol trestný čin spáchaný v skupine alebo pod vplyvom alkoholu alebo drog, ešte nemôže byť v existujúcej verzii KP vyhodnotený¹⁴. U cca. 17% mladistvých bolo uvedené, že okrem spáchaného trestného činu existujú aj iné problémy.

Analýza posudkových stupníc

Informácie z rozhovoru s rodičmi sú vždy vyhodnotené na rôznych 5 stupňových škálach a zosumarizované v celkovej stupnicovej hodnote (škála **AJ** (**A**lltagsbewältigung **J**ugendliche): prekonávanie každodenných problémov mladistvými a škála **QU** (**Q**ualität des **U**mfeldes): kvalita prostredia). Na tomto základe hodnotí sociálny pracovník z rôznych hľadísk, v akej forme a v akej intenzite má byť intervenované (škála **II**: intenzita intervencie) a ako urgentne má byť daná intervencia zrealizovaná (škála **DB** (**D**ringlichkeit **B**earbeitung): vyhodnotenie urgencyie). Výsledky 272 zrealizovaných konaní sú prezentované ako kvantifikované dáta na tom istom hodnotiacom hárku, ktorý bol taktiež využitý ako hodnotiaci dotazník pre sociálnu službu.

U viac ako 80% prípadov sú obidve škály AB a QU na hodnotových stupňoch *dobrý/dosť dobrý*. V takmer 11% tvoria závery posudkov na hodnotovom stupni *len tak-tak postačujúci*. Iba ojedinele 1.5 resp. 0.4% je hodnota „zlý“ - v žiadnom prípade *veľmi zlý*. Pre cca 5% mladistvých posudok vypracovaný nebol.

Štruktúrovaný odborný posudok (ŠOP)

Sociálny pracovník zodpovedný za prípad sformuluje po vyhodnotení posudkových stupníc posudok, v ktorom vyhodnotí správanie mladistvého v jeho životnom kontexte. Na tomto základe sformuluje odporúčanie do vlastných rúk prokurátora pre mladistvých.

Existujúce ŠOP-formulácie (270 textov – pre dva prípady ŠOP chýba) boli kvalitatívne vyhodnotené, tzn. že texty boli slovne transkribované. U takmer polovice prípadov (130 textov, 48%) nasledovalo kvantifikujúce hodnotenie u zvolených klientov.

Kvalita textu

Texty sformulovali v 78% analyzovaných prípadov (N=101) odborne hodnotiaci posudok. Menej zreteľne bolo toto hodnotenie systematicky orientované na životné hodnoty, tzn. na mladistvých a životné prostredie (PIU-Profil v 59% prípadov). Ešte zriedkavejšie obsahoval text odporúčenie (39 prípadov, 30%), ktoré bolo v 30 z 39 prípadoch pochopiteľné. V štyroch prípadoch bol text nejasný/ nepochopiteľný a v siedmich prípadoch bol text sformulovaný v hovorovom štýle v posudzovacom tóne.

¹⁴ V nasledujúcej verzii KP budú určité kategórie trestných činov preddefinované.

Rozsah

Texty boli z hľadiska rozsahu veľmi odlišné: počet slov (vo všetkých prípadoch) varíroval medzi 5 a 613, v priemere 59 znakov.

Väčšina textov má niečo medzi 20 a 40 slov – tri štvrtiny textov obsahujú až do 60 znakov. Medzi 60 a 200 slov je dobrých 20%, nad tým, 4%. Tento výsledok ukazuje, že je možné ŠOP sformulovať s max. 60 znakmi. Táto horná hranica by mohla byť stanovená ako maximálny textový objem.

Na úradoch v Limmattal/Albis ako aj v See/Oberland je priemerný počet slov zreteľne nad priemerom všetkých úradov – ostani zreteľne pod. Aj na základe tohto výsledku sa zdá byť zmysluplné definovať maximálny textový objem.

Záver po skrátrenom súdnom konaní

Po ŠOP je táto správa prediskutovaná s prokurátorom pre mladistvých a v každom prípade doplnená na základe dodatočných informácií z rozhovoru s mladistvým. Takéto doplnenie nastalo v 18% prípadov.

Ďalšie kroky

V takmer 85% prípadoch bolo konanie uzavreté. V 27 prípadoch – vrátane jednej mladistvej (3.7% resp. 17% v celkovom počte prípadov) – boli uplatnené ďalšie kroky, tzn. že mladistvé sú tu jednoznačne poddimenzované. Z 27 prípadov 10 mladistvých nepochádzalo zo Švajčiarska (37% resp. cca 26% z celkového počtu prípadov) – tzn. že mladiství s migračnou minulosťou sú tu poddimenzovaní.

Najčastejšie, ale iba u 4% z celkového počtu, bol ako ďalší krok v práci s mladistvými vedený rozhovor (dodatočne k rozhovoru s rodičmi ako základ pre KP). V takmer v rovnakom počte prípadov bola informovaná škola resp. zo školy boli získané informácie. V niekoľkých málo prípadoch boli zrealizované krátke konzultácie s mladistvým resp. s rodinou. Podľa údajov sociálneho pracovníka nasledovala modifikácia v 7 z 27 prípadov (26% mladistvých), u 37% zostala ŠOP nezmenená a u rovnakých 37% údaje chýbali. Vzhľadom na celkový počet skrátrených súdnych konaní bolo v 7 z 272 prípadov (takmer 4%) rozhodnutie modifikované po ďalších krokoch.

Zavedenie plného súdneho konania

V piatich prípadoch bolo po skončení skrátreného súdneho konania zavedené plné súdne konanie. Jednalo sa pritom o výlučne mladistvých mužského pohlavia s nasledovnými charakteristikami:

- Podiel mladistvých s migračnou minulosťou: 60% (podiel v celkovej populácii cca. 26%).
- Hodnoty pre prekonávanie každodenných problémov mladistvými – AJ- a pre kvalitu prostredia – QU – sa nachádzajú pod priemerom (vyššie problémové zaťaženie).

Ďalšie kroky/plné súdne konanie u problematických mladistvých

Mladiství, pre ktorých bol zavedený ďalší krok alebo plné súdne konanie, sú v porovnaní so všetkými mladistvými v skrátrenom súdnom konaní výraznejšie problematicky zaťažení.

Podiel prípadov, v ktorých boli zavedené ďalšie kroky, kontinuálne stúpa s problémovým zaťažením od 5% u tých, ktorí sú najmenej problémovo zaťažení až po 25% u tých, ktorí sú

najviac problémovo zaťažení. Plné súdne konanie bolo výlučne zavedené v skupine s najväčším problémovým zaťažením.

4.1.2 Závery pre skrátené súdne konanie

Prvá evaluácia ukazuje, že skrátené súdne konanie je vhodné pre rozhodnutie pre nízko nákladovú prípravu empiricky overených podkladov. Toto konanie umožňuje rozlišovať menej komplexnejšie prípady od komplexnejších a zavádzať adekvátne kroky.

Rozhodnutie riadiacej skupiny

Riadiaca skupina na svojom stretnutí z 30. mája 2012 dospela k rozhodnutiu ponechať skrátené súdne konanie s pomocou nástroja KP. Pričom budú uplatnené navrhnuté zlepšenia nástroja. Pri nasledujúcich cca. 300 konaní bude zrealizovaná ďalšia evaluácia s rovnakou evaluačnou koncepciou.

Adaptácie nástroja KP/upresňovanie tvorby procesu

1. Popis spáchaného trestného činu bude spresnený pomocou zmysluplných kategórií. Popri posudku typu spáchaného trestného činu a jeho závažnosti, bude taktiež zaznamenané, či bol trestný čin spáchaný individuálne alebo v skupine, ako aj úloha, ktorú pri tom zohral alkohol alebo drogy.
2. Sociálna rodinná situácia (profesijný a vzdelanostný status rodičov) je zaznamenaná prostredníctvom vhodných kategórií.
3. Štruktúrovaný odborný posudok – ŠOP, realizovaný sociálnymi pracovníkmi, je spravidla limitovaný na 60 slov a členený pomocou nasledovných nadpisov:
 - Hodnotenie prekonávania každodenných problémov
 - Hodnotenie podmienok životného prostredia
 - Závery/odporúčania
4. Údaje o rodinnej situácii a spáchanom trestnom čine majú byť plne zaznamenané, v prípade chýbajúcich informácií je nutné uviesť dôvod.
5. Vedenie ďalších spisov sociálnymi pracovníkmi nie je z hľadiska logiky súdneho konanie nutné.
6. Komunikácia medzi sociálnymi pracovníkmi a prokurátormi pre mladistvých slúži na schválenie odborného posudku a odôvodnenie nasledujúcich krokov. Vypracovanie KP má nastať pred touto komunikáciou.
7. Ďalšie posudkové kroky po zrealizovaní prvého krátkeho posudku sú len zriedka indikované a len zriedka vedú k modifikácii rozhodnutia (u 7 z 272 mladistvých). Nutnosť ďalších krokov po končení krátkeho súdneho konania má byť preto dôkladne zvážená.
8. Časové nároky budú zaznamenané v nástroji.

4.2. Evaluácia plného súdneho konania s nástrojom IS

Do evaluácii plného súdneho konania bolo zahrnutých 42 prípadov (ukončenie 16.4. 2012). Obsažná evaluačná správa so všetkými tabuľkami sa nachádza v prílohe 7.

4.2.1 Prehľad najdôležitejších výsledkov

Evaluačná koncepcia/ ťažisko tejto prvej evaluácie

Pre plné súdne konanie bola v rámci metodiky KORJUS vyvinutá formulárna predloha pre tzv. indikačnú správu - IS, ktorá bol podložená určitými nástrojmi. Plné súdne konania, ktoré boli až do polovice apríla zdokumentované pomocou nástroja IS, boli zaznamenané v excel-nástroji.

V tejto evaluácii sa kladie dôraz na posudok metodickej spoľahlivosti a odbornej kvality posudkového procesu a vyhotovovania správ. Kvantitatívne analýzy na úrovni zaangažovaných mladistvých (napr. súvis medzi závažnosťou spáchaného trestného činu a rodinnou situáciou, medzi trestným činom a indikáciou, atď.) nemôžu byť vyhotovené na základe existujúcich prípadových dát.

Databáza/kvalita dát

Až do polovice apríla bolo predložených 41 indikačných správ. Predložené IS boli vyhotovené v časovom období od 13.8.2011 do 16.4.2012, tzn., že už pred oficiálnym začiatkom pilotnej fázy 01.10.2011 sa pracovalo na niektorých správach (celkove 5). Správy pochádzali od 20 sociálnych pracovníkov, tzn. že všetci sociálni pracovníci ešte nemohli mať skúsenosti s plným súdnym konaním resp. všetci sociálni pracovníci pred 16.4.2012 ešte neuzavreli konanie.

Kvalita správ je dobrá, až veľmi dobrá. Správy sú úplné okrem šiestich, tzn. že všetky problémové okruhy boli prešetrené tak, ako sú ustanovené v IS. Chýbajúce informácie boli v SAVRY a v SDQ.

Formálna kvalita (jazyk a formátovanie textu) je ešte nejednotná. Sú ešte možné zlepšenia prostredníctvom adaptácie formulárnej predlohy.

Zdroje pre indikačnú správu

Pre indikačnú správu sa sociálni pracovníci opierajú o vyšetrovacie spisy a výsluchy, ako aj o správy a posudky na jednej strane a na druhej strane o rozhovory s mladistvými a ich rodičmi a ďalšími osobami. Taktiež sú využité ako informačné zdroje predošlé spisy z minulých súdnych konaní JUGA.

Správy/posudky

V 20 prípadoch (49 %) existovali správy od iných odborníkov (SPD, KJPD, školské správy, atď.). Posudky boli vyhotovené v piatich prípadoch (12%).

Minulé súdne konania JUGA

V 26 prípadoch (63%) nebol spáchaný trestný čin prvým kontaktom s trestno-právnou starostlivosťou o mladistvých – u 37% mladistvých sa jedná o prvopáchateľov resp. prvýkrát prichytených páchatel'ov.

Počet rozhovorov zrealizovaných sociálnymi pracovníkmi

V 4 prípadoch nebol uvedený počet rozhovorov. V ostatných prípadoch to bolo niečo medzi jedným (s matkou) a 12 rozhovormi. V priemere bolo zrealizovaných 6 až 7 rozhovorov s mladistvými a ich rodičmi.

Rozsah/obsah správ

Rozsah správ varíroval od 6 do 24 strán, priemerný počet strán bol niečo nad 13 strán. Tu môžu byť ešte zlepšenia prostredníctvom coachingu. Hlavne u odborných posudkov, ktoré mali byť

sformulované ako obsahové zahustenia a integrácie, je v niektorých prípadoch vypracované veľmi detailné zhrnutie, namiesto hodnotiacich záverov.

Vek/pohlavie mladistvých

Cca 25% mladistvých dovŕši v evidenčnom roku 16, 17 alebo 18 rokov. Takmer 5% dovŕši 19. rok života, 17% dovŕši 15. rok života.

Mladistvé tvoria výnimku u plného súdneho konania: iba 2 z 41 mladistvých (5%) sú ženského pohlavia.

Pôvod a aktuálna životná situácia

Dobrych 65% mladistvých má švajčiarsky pas, cca 20% pochádza z východnej Európy resp. z mimoeurópskych krajín a získali ako deti/mladiství švajčiarske občianstvo. Najväčšia skupina s migračnou minulosťou pochádza z východnej Európy (12.2%) – spolu s tými, ktorí vlastnia švajčiarsky pas (15%), je ich takmer 27%. Rovnaký počet mladistvých (12,2%) pochádza z mimoeurópskych krajín, spolu s 5% mladistvých s týmto zázemím so švajčiarskym pasom je to 17%. Mladiství zo severnej, západnej a južnej Európy predstavujú takmer 10 % menšinu.

Údaje k dĺžke pobytu vo Švajčiarsku a to, či bol bez prerušenia, sú nekompletné a nemohli byť vyhodnotené.

Takmer 50% mladistvých žije s matkou resp. s matkou a otčimom/partnerom. S obidvoma rodičmi žije cca. jedna tretina mladistvých. Štyria mladiství žijú čiastočne s matkou a čiastočne s otcom. Iba jeden mladistvý žije s otcom a jeho partnerkou. Dvaja mladiství žijú prechodne v opatrovateľskej rodine.

Takmer polovica mladistvých chodí do školy, v štyroch prípadoch nie do riadnej školy (špeciálna škola, škola s malými triedami, odborné učilište, rok vstupu do zamestnania). Viac ako 20% sa učí alebo pripravuje na praktickú stáž. Takmer štvrtina mladistvých je bez pravidelnej dennej štruktúry. Traja mladiství sa nachádzajú v odbornom stacionárnom prostredí (DSW, AH Basel, vzdelávací domov).

Údaje k trestnému činu

Údaje k trestnému činu boli často zaznamenávané počas pilotnej fázy v IS. V existujúcich IS sú adekvátne rozličné z hľadiska rozsahu a výpovednej hodnoty. Dĺžka popisu trestného činu varíruje od 16 do 484 slov, v priemere je to 100 slov.

Popis trestného činu sociálnymi pracovníkmi resp. prokurátormi pre mladistvých bol spolu s výpoveďou mladistvého vo veci prekonávania trestného činu (ako časť posudku kompetencií) najprv rudimentárne vyhodnotený, totiž, to či bol trestný čin spáchaný v skupine alebo individuálne alebo či pri jeho spáchaní zohrala úlohu konzumácia alkoholu alebo drog.

Skupina

Z 41 prípadov bolo 34 (83%) trestných činov spáchaných v skupine, v štyroch prípadoch táto informácia zo správy nevyplýva, v troch prípadoch sa jedná o samopáchateľa.

Alkohol/drogy

V 16 prípadoch (39%) hrá rolu alkohol a/alebo drogy (najčastejšie marihuana) pri spáchaní trestného činu. U 19 mladistvých chýbajú relevantné údaje (46%) – v troch prípadoch sa dá skonštatovať, že ani alkohol a ani drogy pri spáchaní trestného činu nezohrali žiadnu úlohu.

Uhol pohľadu mladistvých a rodičov

V jednom z prvých rozhovorov so sociálnym pracovníkom je mladistvým ako aj rodičom položená otázka, čo momentálne prežívajú ako problematické, čo by sa pre nich malo v aktuálnej situácii zmeniť a ako sú na tom z hľadiska ich pripravenosti pre zmenu. V tejto prvej evaluácii sme jedine vyhodnotili, či si mladiství alebo ich rodičia želajú nejaké zmeny.

Z mladistvých 8 vypovedá, že z ich uhla pohľadu nepotrebujú žiadne zmeny, vlastne je všetko v poriadku. Zo strany matiek, ktoré sú vždy súčasťou tohto rozhovoru, 3 vypovedali, že žiadne zmeny nie sú nutné. S otcami nemohli byť v 14 prípadoch vedené (zhruba tretina) žiadne rozhovory (pretože boli v zahraničí/ pretože nebolo známe, kde sa nachádzajú/ pretože sa nechceli dostaviť alebo zomreli). Z ostatných otcov 2 nevideli žiadnu nutnosť pre zmenu.

Životné podmienky/kompetencie rodičov

K tejto tematickej oblasti boli vo všetkých správach podané výpovede. Rozsah a výpovedná hodnota silne varírovali: najkratší text obsahoval 85 slov, najdlhší obsahoval 1 399. V rámci tejto prvej evaluácie neboli tieto texty z obsahového hľadiska systematicky vyhodnotené.

Posudok kompetencií mladistvých

Všetci sociálni pracovníci realizovali s mladistvými posudok kompetencií. Spolu s vývojovými úlohami adolescentného veku bolo popísané, kde sa mladistvý nachádza vo vývoji a ako môže byť spáchaný trestný čin zaradený v kontexte jeho/jej vývoja.

V IS sú výpovede z hľadiska obsahu a kvality ešte veľmi odlišné. Štruktúrovaný odborný posudok (ŠOP) má na konci posudkov dĺžku textu medzi 31 a 476 slovami, v priemere to je 143 slov. Rozdiely sú síce menšie, ako rozdiely pre životné podmienky/kompetencie rodičov, ale stále značné. V rámci tejto prvej evaluácie neboli tieto texty z obsahového hľadiska systematicky vyhodnotené.

SDQ: Strength and Difficulties Questionary

„Strength and Difficulties Questionary“ (SDQ) je nástroj pre zaznamenávanie silných a slabých stránok v správaní u detí a mladistvých vo veku od 4 do 18 rokov (Goodman, 1997, 1999). SDQ udáva celkovú problémovú hodnotu a vyhodnocuje 5 oblastí: emocionálne problémy, behaviorálne problémy, hyperaktivita, behaviorálne problémy s rovesníkmi a prosociálne správanie.

V pilotnej fáze boli výsledky SDQ popísané bez štruktúrovanej predlohy. Toto viedlo k tomu, že výpovede k SDQ sú v existujúcich IS dosť odlišné. Pre túto evaluáciu boli výsledky testov jednotlivých SDQ dodatočne vyžiadané od sociálnych pracovníkov. Vyhodnotenie je zrealizované najprv čiastočne, iba tie osoby, ktoré vyplnili dotazník pričom boli zaznamenané aktuálne celkové hodnoty pre mladistvého, pre matku a otca. Z týchto údajov bolo vyvedené, či sa zúčastnené osoby v celkovej hodnote zhodli a či boli tieto celkové hodnoty vyhodnotené ako

normálne, ako hraničné alebo ako abnormálne. Hodnotenie všetkých oblastí je realizované neskôr, pri prešetrení väčšieho počtu prípadov.

Až do predbežného ukončenia evaluácie boli k dispozícii kompletne informácie z 35 SDQ. V jednom prípade je k dispozícii len posudok od matky, keďže dcéra nebola ochotná spolupracovať. V 11 prípadoch sú k dispozícii 2 posudky (mladistvý a matka). V 24 prípadoch vyplnili dotazník obidvaja rodičia ako aj mladistvý/vá, v dvoch prípadoch to bol dodatočne aj odborník (spolu 4 posudky) a v jednom ďalšom prípade bolo k dispozícii 5 posudkov (mladistvý, obidvaja rodičia, lektor a školský sociálny pracovník).

V 15 prípadoch sa posudky v celkových hodnotách zhodujú, tzn. že sa nachádzajú v tej istej kategórii: normálny, hraničný alebo abnormálny. V 23 prípadoch sa tieto posudky líšia, v 3 prípadoch chýbajú údaje.

Mladiství sa vidia zreteľne „normálnejšie“, ako ich matky a otcovia. Iba 4 mladiství sa vo svojom vlastnom hodnotení charakterizovali ako abnormálni. Matky vnímajú svoje deti v 45% prípadov a otcovia v takmer 30% prípadov ako abnormálne. Tieto rozdiely sa objavujú v rovnakom pomere v priemerných bodových hodnotách: matky najviac hodnotia svoje deti ako abnormálne (14.8), otcovia na druhom mieste (12.7) a mladiství samotní na treťom mieste (10.7).

SAVRY: Structured Assessment of Violence Risk in Youth (Štruktúrovaný posudok rizika násilia u mladistvých)

SAVRY je posudkový nástroj posúdenie rizika recidívy, obzvlášť v prípade páchatel'ov násilnej trestnej činnosti, mladistvých medzi 12 a 18 rokom života (Borum a al., 2002, Rieger a al., 2006).

SAVRY je vo Švajčiarsku len málo známy nástroj, ktorý bol v rámci KORJUS prvý krát systematicky uplatnený pre všetkých mladistvých, ktorí prišli do kontaktu s prokurátorom pre mladistvých v kantóne Zürich v plnom súdnom konaní. SAVRY požaduje po vyhodnotení všetkých stupníc odborný posudok rizika recidívy ako aj podmienok, ktoré môžu zvyšovať alebo znižovať šance pre ďalšiu recidívu.

V pilotnej fáze bolo pre vyhotovovanie správ o posudku rizika predložené odstupňovanie v kategóriách nízky/stredný/vysoký, ktoré mali byť okomentované. Viac ako tretina sociálnych pracovníkov sa nemohla rozhodnúť pre tieto tri kategórie a vytvorili si medzi kategórie: „medzi nízkym a stredným“ alebo medzi „stredným a vysokým“. Pre 6 mladistvých (15%) chýbali posudky SAVRY. Dôvody prečo, nie sú známe. U existujúcich 35 posudkov SAVRY sa črtá nasledovný obraz. Pre 9 mladistvých (26%) je riziko malé, nízke až stredné riziko bolo prisúdené 18 mladistvým (51%), 4 mladistvých (11%) bolo prisúdené stredné až vysoké resp. vysoké riziko recidívy.

Ďalšie analýzy u týchto prípadov nie sú zmysluplné. Tieto analýzy budú ale realizované na cca 100 prípadoch.

Informácie z iných systémov/od iných odborníkov

Pre doplnenie jednotlivých informácií boli využité resp. cielene získané informácie od iných odborníkov. V 8 prípadoch neboli takéto informácie k dispozícii, napr. pretože obhajca hrozil trestným oznámením, ak budú do prípadu zapojení aj externí aktéri, alebo pretože rodičia nechceli, aby sa niekto dozvedel o zahanbujúcej situácii ich syna alebo z iných neznámych dôvodov. V zostávajúcich 33 prípadoch boli k dispozícii informácie od jedného až siedmich

odborníkov. Čiastočne boli posudky a správy sformulované veľmi podrobne, v iných prípadoch boli len uvedené kontaktné osoby.

Schopnosť úsudku/kongruencia

Po vypracovaní celkových posudkov, prostredníctvom sociálnych pracovníkov, je dôležité skonštatovať a zaznamenať, do akej miery klient uvedomele reflektuje aktuálnu problémovú situáciu a do akej miery sa zhoduje pohľad na problém sociálnych pracovníkov s pohľadom mladistvých a ich rodičov.

Schopnosť úsudku

V 11 prípadoch (27%) existuje schopnosť úsudku, v 24 prípadoch (59%) čiastočne, väčšinou pretože sa uvedomele prejavujú rodičia, ale nie mladiství. V 4 prípadoch (takmer 10%) neexistovala u klienta žiadna schopnosť úsudku. V 2 prípadoch chýbali informácie.

Kongruencia

V 9 prípadoch sa úsudky sociálnych pracovníkov zhodujú s úsudkami klientov, a v rovnako veľkom počte prípadov táto kongruencia neexistuje (22%). V 19 prípadoch (46%) existuje čiastočná zhoda, – vo väčšine prípadov medzi rodičmi a sociálnymi pracovníkmi, nie ale medzi sociálnymi pracovníkmi a mladistvými. V 4 prípadoch informácie chýbajú.

Indikácie

Ako výsledok osobných posudkov sformulovali sociálni pracovníci indikáciu, tzn. uviedli, ktoré intervencie sú z ich uhľa pohľadu indikované, tzn. nutné a vhodné pre zabezpečenie vývoja mladistvých s cieľom zabrániť páchaniu ďalších trestných činov. V tejto evaluácii uvádzame koľko a aké boli sformulované intervencie.

Počet a druh intervencií

V štyroch prípadoch (10%) neboli sformulované žiadne intervencie
v 7 prípadoch jedna (17%),
v 18 prípadoch dve (44%),
v 11 prípadoch tri (29%),
v 1 prípade štyri (2%).

Pri viac ako polovici prípadov je odporúčaná určitá forma terapie, v 8 prípadoch sa jedná o DoT (Výcvik orientovaný na trestný čin), v dvoch prípadoch o ForTiS. V dvoch prípadoch je ťažiskom terapia zameraná na zhoršujúci sa konzum alkoholu. Terapeutická indikácia sa u ostatných prípadoch týka individuálnych a skupinových terapií (bez ďalšieho spresnenia).

V 18 prípadoch je ako intervencia explicitne spomenutá osobná starostlivosť/poradenstvo sociálneho pracovníka. Jedná sa o poradenstvo pre mladistvého ako aj pre jeho rodičov.

V takmer 30% prípadoch je odporúčaná určitá forma rodinného sprevádzania-coachingu. Profesionálna denná štruktúra pre mladistvého (vo forme práce/výuky a starostlivosti) je odporúčaná pre 7 mladistvých. Pre 4 mladistvých je indikovaná určitá forma juvenilného sprevádzania. Tu majú byť prostredníctvom intenzívneho sprevádzania.

Pre úspešný intervenčný proces je kľúčová akceptácia odporúčaných intervencií – tzv. compliance. To platí aj vo vynútených podmienkach juvenilnej justície so zreteľom na to, že táto akceptácia môže byť niekedy podnietená len čiastočne alebo vôbec nie.

U dobrej polovici prípadov existuje postačujúca akceptácia odporúčaných intervencií zo strany mladistvých ako aj zo strany rodičov. U zvyšných prípadov existuje táto kombinácia iba čiastočne alebo vôbec nie. V jednej tretine prípadov môžu rodičia intervenciu akceptovať, mladiství ale nie, v ostatných prípadoch nie je akceptácia uvedená.

Základné ciele/plánovanie intervencií

Pre indikované intervencie sociálni pracovníci sformulujú tzv. základné ciele, ktoré slúžia ako základ pre plánovanie intervencií a ako základ pre mandátну dohodu s externými poskytovateľmi služieb. V tejto evaluácii sme uviedli koľko cieľov bolo sformulovaných a či tieto ciele mali mladiství na zreteli alebo aj to či sa sformulované ciele týkali životného prostredia mladistvých (v zmysle PIU-perspektívy (Osoba v jej životnom prostredí). Okrem toho preverujeme, do akej miery boli sformulované ciele SMART (špecificky, zmerateľne, akceptovateľne, realisticky a definitívne). Na konci posudku môže byť S a M evaluované – ostatné dimenzie formulácie cieľov je možné evaluovať až v priebehu intervencie (konkretizácia cieľov a monitorovanie dosahovania cieľov).

Počet cieľov

V 4 prípadoch neboli sformulované žiadne ciele.

V 2 prípadoch jeden cieľ (5%)

V 10 prípadoch tri (24%)

V 10 prípadoch štyri (24%)

V 8 prípadoch päť (20%)

V 2 prípadoch sedem (5%)

V priemere bolo pre všetky prípady sformulovaných 3,7 cieľov.

Druh cieľov

Ciele sú, až na tie štyri chýbajúce údaje, vždy zamerané na mladistvých (37 prípadov). Ciele sa vzťahujú v 27 prípadoch taktiež na prostredie (rodičia, rovesníci, škola). Tu v štyroch prípadoch chýbajú údaje.

Ciele sú v 32 prípadoch koncipované špecificky na tematiku mladistvého a väčšinou sú pochopiteľné z posudkov v správe a sformulovaných indikácií. U troch mladistvých to tak platí čiastočne, v dvoch prípadoch tomu tak nebolo. U štyroch mladistvých údaje chýbajú.

Ciele sú v 27 prípadoch popísané tak operačne a merateľne, že ich dosiahnutie môže byť preverené. V 9 prípadoch je tomu tak čiastočne, u jedného mladistvého nie. Aj tu chýbajú údaje pre štyroch mladistvých.

Ďalšie kroky

V tejto časti správy bolo zaznamenané čo musia sociálni pracovníci konkrétne urobiť a čo bude realizované v ďalších posudkových krokoch. Tu zaznamenávajú len výpovede k ďalším krokom pre prehĺbený posudok.

V štyroch prípadoch (10%) je naplánovaný forenzný posudok, v 9 prípadoch (22%) terapeutický posudok.

4.2.2. Časový rozsah

Databáza a kvalita dát

Existuje 22 hárkov pre zbieranie dát: 10 sociálnych pracovníkov predložilo jeden alebo viaceré hárky pre zbieranie dát z ukončených plných súdnych konaní (PSK):

- 1 PSK: 5 sociálni pracovníci
- 2 PSK: 1 sociálny pracovník
- 3 PSK: 3 sociálni pracovníci
- 5 PSK: 1 sociálny pracovník

Databáza 10 participujúcich sociálnych pracovníkov je príliš nedostatočná pre spoľahlivé výpovede o nárokoch na plné súdne konanie. Nasledujúce vyhodnotenia tak predstavujú momentálny záznam pre časť sociálnych pracovníkov. Údaje poukazujú na širokú škálu a dávajú indície o tom, ktoré stavebné zložky súdneho konania musia byť hlbšie preskúmané na základe ďalších súdnych konaní. Taktiež môžu byť vyvedené prvé adaptácie hárku pre zbieranie dát.

Analýza nárokov pre plné súdne konanie

Celkový časový rozsah pre plné súdne konanie kolíše medzi 14 a 48 hodinami. Trvanie súdneho konania varíruje medzi 4 a 20 týždňami.

Následne je popri úlohovej štruktúre pre časové plánovanie vždy uvedené, koľko bolo vykonaných sociálno-pracovných úloh (SPU), aký je priemerný časový rozsah (stredná hodnota, SH) a čo je uvedený ako minimálny resp. maximálny rozsah nároku (Max./Min.).

Výkony	Čiastkové výkony	SPU	SH	Max.	Min.
1. Prijatie prípadu	čítanie policajných správ	20	1.0	2.5	0.2
	predkladanie správ	9	0.75	2.45	0.3
	vyhotovovanie osobných spisov	15	0.89	2	0.3
	čítanie správ	14	1.10	3	0.5
2. Realizácie pohovorov	21 s mladistvými	22	3.79	10	1
	22 s matkou	21	2.71	4	1
	23 s otcom	10	1.36	3.8	0.5
	24 s rodičmi	5	1.22	2	0.8
	24 s ostatnými súkromnými osobami	2	-	1	0.5
3. Kontakty s externými osobami	31 telefonátov	19	1.01	2.3	0.25
	32 rozhovorov	3	2.23	3.5	1.2
4. Kontakty s ext.	41 telefonátov	7	0.73	2	0.3
	42 udelenie úloh (zmluva, vstupný	1		1.5	

poskytovateľmi služieb	pohovor)				
	43 ostané (registračný formulár, Stao)	2	-	1	0.5
	44 čítanie (posudkových) správ	1		1.5	
5. Indikačná správa	51 celkový časový nárok	22	13.95	24.5	6.3
	52 posudok kompetencií	21	3.94	9.8	1
	53 SAVRY	20	2.47	5.75	1
6. Interná komunikácia	61 coaching	9	0.82	1.5	0.3
	62 prípadové pohovory členovia tímu	8	0.78	1	0.5
	63 pohovory s prokurátormi pre mladistvých	18	0.97	2.5	0.5

Tabuľka ukazuje:

1. Rozsah pre prijímanie prípadov je cca 4 hodiny (predpoklad pred začiatkom projektu: 3 hodiny). Pre jednotlivé čiastkové výkony je potrebná v priemere cca 1 hodina s relatívne širokým rozpätím medzi max. a min. Menej ako polovica sociálnych pracovníkov predkladá v tejto fáze súdneho konanie správy.
2. Pre pohovory s mladistvými a rodinnými príslušníkmi je potrebných celkove cca 9 hodín (predpoklad: 5 hodín). Rozpätie je výrazné. V menej ako v polovici prípadov bol realizovaný pohovor s otcom. V týchto prípadoch boli tieto pohovory v priemere o polovicu kratšie, ako pohovory s matkou. Rozhovory s obidvoma rodičmi sú zriedkavé a trvajú jednu celú hodinu. Rozhovory s ďalšími súkromnými osobami sú veľmi zriedkavé a krátke (2 sociálni pracovníci).
3. Telefonáty s externými osobami sú časté (19 z 22 sociálnych pracovníkov) – trvajú v priemere cca 1 hodinu (predpoklad: 1 hodina). Pohovory s externými osobami sú zriedkavé (2 z 22 sociálnych pracovníkov) – trvajú v priemere viac ako 2 hodiny.
4. Ku kontaktu s externými poskytovateľmi služieb došlo u takmer jednej tretiny prípadov. Kontakt bol primárne zrealizovaný vo forme telefónneho rozhovoru s celkovým časovým nárokom menším ako 1 hodina (žiadny predpoklad pre začatím projektu).
5. Vyhodnotenie časového rozsahu pre indikačnú správu (IS) bolo zredukované v jednotlivých registračných kategóriách. Z pôvodne 13, boli v tejto analýze špeciálne vyhodnotené iba 3, keďže v iných kategóriách bolo príliš veľa prázdnych miest. Celkový rozsah pre IS činil takmer 14 hodín s rozpätím faktoru blížiacemu sa k hodnote 4 (predpoklad: 7 hodín). Posudok kompetencií vyžaduje v priemere 4 hodiny s rozpätím faktoru blížiacemu sa hodnote 10. SAVRY nebol zrealizovaný v každom prípade a vo všeobecnosti vyžadoval takmer 2,5 hodiny s rozpätím faktoru blížiacemu sa hodnote 6.
6. Vnútorňa komunikácia je vyžadovaná veľmi odlišne. Coachingy ako aj komunikácia s kolegami bola zrealizovaná v menej ako v polovici prípadov s rozsahom cca 1 hodinu. Komunikácia s príslušným prokurátorom pre mladistvých nebola v žiadnom prípade realizovaná. Časový rozsah činí 1 hodinu s rozpätím medzi 0,5 a 2,5 hodinami.
7. Na začiatku projektu predpokladaný časový rozsah 17 hodín bol príliš optimistický. Pri predkladaní ďalších indikačných správ je časový rozsah potrebné znova evaluovať.

4.2.3. Závěry pre plné súdne konanie

Prvá evaluácia ukazuje, že novo štrukturovaný posudok osobných vzťahov s metodikou KORJUS v indikačnej správe umožňuje dobre pochopiteľné a porovnateľné formulácie. Kvalita správ je v mnohých prípadoch dobrá až veľmi dobrá. Jednotlivé správy boli v pilotnej fáze ešte nekompletné.

Rozhodnutie riadiacej skupiny

Riadiaca skupina sa 30. mája 2012 rozhodla na základe predloženej evaluácie ponechať novo štruktúrovaný posudok s pomocou indikačných správ a podložených nástrojov. Boli zrealizované navrhnuté zlepšenia pre formulár správy a podložené nástroje. Pri predkladaní cca. 100 indikačných správ bude realizovaná ďalšia evaluácia.

Pre plné súdne konanie bude ďalej vyhotovený časový harmonogram so zjednodušeným vzorom.

Adaptácie v indikačnej správe a v podložených nástrojoch/ spresňovanie tvorby procesu

Aj keď s 41 indikačnými správami je databáza trochu nedostatočná, je možné vyvodit' prvé témy, ktoré môžu byť pre ďalšie projektové fázy vylepšené. Zhrnutie je nasledovné:

1: Rozsah správ

Aj v budúcnosti je nutné venovať rozsahu správ pozornosť. Už bola realizovaná menšia adaptácia: štruktúrované odborné posudky (ŠOP) už nie sú formulované na dvoch miestach (podľa životných podmienok/ kompetencií rodičov a posudku kompetencií), ale ako štruktúrovaný celkový posudok v zmysle sociálnej diagnózy v závere správy. Indikácia a intervenčné ciele sú potom odvodené z tohto celkového posudku.

2: Zabezpečenie odborného sprevádzania v procese

Po prevedení projektu do regulárnej tvorby procesu je nutné dbať na formálnu (reč, formát) a obsahovú (úplnosť, kvalita popisu a integratívnej diagnózy a indikačného postoja) kvalitu správy. Je nutné zabezpečiť, aby boli správy prečítané kvalifikovanými osobami (buď centrálné v OJUGA alebo decentrálné v jednotlivých JUGAch).

3. Precíznejšie údaje o mladistvých a rodinnom systéme

Úvodnú stranu IS je nutné doplniť o určité informácie o mladistvých a ich aktuálnu životnú situáciu (vrátane údajov o sociálnej situácii rodiny). Tak môžu všetci čitatelia vyvodit' v akej situácii sa mladistvý nachádza. Tieto údaje boli okrem toho porovnateľné s každým krátkym súdnym konaním a mohli byť využité pre porovnateľné analýzy.

4: Dokumentácia informačných zdrojov pre posudok

Bod 2 vo formulári správy má byť koncipovaný tak, aby boli všetky pohovory zaznamenané spôsobom, na základe ktorého bude zjavné, s kým bol pohovor zrealizovaný a v akom počte.

5: Popis trestného činu

Pre krátky popis trestného činu majú byť v správe vytvorené hotové formulácie (rovnako, ako v skrátrenom súdnom konaní). Popis by mal umožniť rýchle kódovanie v SAVRY. Je nutné preveriť, ako môže byť kód trestného činu využitý v RIS.

6: Názory klienta

V rozhovoroch s mladistvými a rodičmi môže byť ešte jasnejšie stanovené, či sa žiadané zmeny týkajú špeciálne spáchaného trestného činu a správania mladistvého resp. či sú potrebné zmeny v životnom prostredí mladistvého (napr. zmeny v rodine, vo vzdelaní, u priateľov). Taktiež je nutné dôrazne trvať na participácii otca.

7: Životné podmienky/ kompetencie rodičov

Vyhotovenie textu môže byť z hľadiska obsahu a formy posunuté na vyššiu úroveň. Náročná úloha, rozlišovať medzi dôležitými a menej dôležitými výpoveďami, môže byť zlepšená v coachingu alebo v prípadovom ďalšom vzdelávaní.

8: Posudok kompetencií

Vytvorenie posudkov kompetencií môže byť formálne a obsahovo posunuté na vyššiu úroveň. Náročná úloha, rozlišovať medzi dôležitými a menej dôležitými výpoveďami a ich spracovanie do sumárneho odborného posudku, môže byť zlepšená v coachingu alebo v prípadovom ďalšom vzdelávaní.

9: Výsledky SDQ

Pre vyhotovenie SDQ bude predložená nová štruktúra, v ktorej bude pre každú osobu zachytená celková hodnota ako napr. hodnoty charakteristických oblastí. Celkový výsledok bude okomentovaný na tomto základe.

Ak sú údaje predložené v tejto forme, potom budú v ďalšej evaluácii všetky škálové hodnoty vyhodnotené a eventuálne využité pre monitoring (opakovanie každých 6 mesiacov).

10: Výsledky SAVRY

Pre vyhotovenie SAVRY bude predložená nová štruktúra, v ktorej bude najprv vyhotovený posudok rizika na trojstupňovej škále a tá bude následne systematicky vysvetlená prostredníctvom dimenzií, ktoré sú výsledkom medzinárodného odborného diskurzu na tému SAVRY. Výpovede sa týkajú nasledujúcich bodov:

- * Charakter, frekvencia a závažnosť násilného jednania (trestného činu)
- * Pravdepodobné obete (škody)
- * Situácie a podmienky, ktoré zvyšujú riziko
- * Kroky, ktoré môžu byť podniknuté s cieľom riadiť riziko resp. ho znižovať.

Stredové hodnotenia (nízke až stredné, stredné až vysoké) sa už v budúcnosti nemajú uplatňovať.

Porovnávajúca analýza medzi rizikovými skupinami podľa SAVRY má byť v ďalšej evaluácii naďalej uplatňovaná a prejednávaná v coachingu a ďalšom vzdelávaní sociálnych pracovníkov s cieľom zlepšovať odborné posudky.

11: Externé informácie

Pre informácie iných odborníkov majú byť vyvinuté spresnenia pre vyhotovovanie správ.

12: Schopnosť úsudku/ kongruencia

Tieto dva aspekty sú v práci s klientom prvoradé. Bez úsudku a bez dostatočnej kongruencie v definícii problému je úspech intervencií ohrozený.

Adaptácie časového harmonogramu

Na základe vyhotovenej evaluácie časového fondu sa črtá nasledujúca vývojová potreba:

- * Prepracovať časový harmonogram: harmonogram v 30 minútových blokoch s cieľom zabrániť nejasnostiam v poznámkach, zhrnúť kategórie/zjednodušiť
- * Optimalizovať časový fond pre posudok kompetencií a SAVRY spolu s prehľbovacím výcvikom, ako aj skupinovým a individuálnym coachingom na základe získaných skúseností
- * budú vypracované príklady „dobrej praxe“ a dané k dispozícii.

4.3. Dotazníky pre sociálnych pracovníkov a prokurátorov pre mladistvých

4.3.1. Prehľad najdôležitejších výsledkov

Evaluačná koncepcia

Na záver pilotnej fázy projektu KORJUS dostali sociálni pracovníci a prokurátori pre mladistvých písomné dotazníky, v ktorých sa pýtali na ich prvé skúsenosti s danou metodikou. Okrem otázok s vopred sformulovanými možnými odpoveďami, bol taktiež priestor pre vlastné poznámky. Dotazníky boli v tlačenej podobe zaslané na 6 úradov s prosbou zaslať vyplnené dotazníky späť na externý evaluačný úrad do 16.3.2012. Zodpovedný odborník údaje anonymne zozbieral a spravoval vo forme tabuľky. Vedúci pracovníci projektu KORJUS tieto výsledky okomentovali.

Odozva a kvalita údajov

Zo strany sociálnych pracovníkov (SP) nastala stopercentná odozva, u prokurátorov pre mladistvých bol odozva 90%. Celkovo môže byť taká vysoká odozva vyhodnotená ako indícia pre výnimočne vysokú zaangažovanosť.

Kvalita údajov bola veľmi dobrá, dotazníky boli dôkladne vyplnené. Možnosť vkladať vlastné poznámky bola zo strany sociálnych pracovníkov, ako aj zo strany prokurátorov pre mladistvých, veľmi aktívne využívaná. Poznámky ku každej otázke boli doslovne transkribované a nachádzajú sa v originálnej verzii v prílohe 8.

Teraz bude nasledovať prezentácia výsledkov dotazníka a diskusia – v prípadoch, keď to údaje umožňujú – o podobnostiach a rozdieloch medzi obidvoma profesiami. Čo sa týka plného súdneho konania (PSK) môžeme u sociálnych pracovníkov evaluovať údaje od 24 respondentov, u prokurátorov pre mladistvých od 15 respondentov, keďže ešte všetci prokurátori pre mladistvých nemohli získať skúsenosti s PSK.

Plné súdne konanie

Celkovo bolo v pilotnej fáze (október 2011 – až do 16.3.2012) uzavretých 24 plných súdnych konaní. V deň zbierania údajov bolo ešte 54 plných súdnych konaní neukončených. Väčšia SP mala viac, ako jedno PSK neukončené. Prokurátori pre mladistvých mohli uviesť skúsenosti s jedným (alebo viacerými) PSK.

Krátke súdne konanie

Až do dňa zbierania údajov bolo uzavretých 321 krátkych súdnych konaní. Až na jednu osobu mali všetci SP neukončených viac, ako jedno súdne konanie v rozpätí od 5 do 43 súdnych konaní. Prokurátori pre mladistvých do dňa zbierania dát nezrealizovali ani jedno skrátené súdne konanie.

Prípady mimo metodiky KORJUS

10 sociálnych pracovníkov uviedlo, že od októbra 2011 spracovali nové prípady mimo metodiky KORJUS. Celkovo sa jednalo o 30 prípadov. Čiastočne sa pri tom jedná o pozastavené prípady podľa SAP.

Sprevádzanie projektového vedenia

V prvej skúšobnej fáze bola práca s KORJUS koordinovaná projektovým vedením. Tímové coachingy využili všetci sociálni pracovníci a na 100% ich vyhodnotili ako veľmi užitočné alebo užitočné. Tento pozitívny výsledok sa zhoduje s hodnotením Donata Ruckstuhla, ktorý takmer všetky coachingy osobne dotoval. Telefonické poradenstvo a nevyužili všetci sociálni pracovníci, avšak tí, ktorí túto pomoc využili, ju hodnotili na cca 70% ako veľmi nápomocnú/nápomocnú.

Evaluácia skráteného súdneho konania (KSK)

Sociálni pracovníci zastávajú väčšinou názor, že krátke súdne konanie je v novej forme menej náročné a jednoduchšie z hľadiska realizácie. Polovica SP tvrdí, že nové KSK spoluprácu s prokurátormi pre mladistvých uľahčuje alebo skôr uľahčilo; že sa KSK vyjadruje vecne a že skôr umožňuje porovnateľnosť v tíme. Sformulovanie odporúčaní a kvalita odporúčaní sa v novom konaní skôr nezlepšili a aj vo vzťahu k rozhovorom s rodičmi nie je konanie skôr hodnotené ako štruktúrované.

Aj pre prokurátorov pre mladistvých je nové konanie jednoduchšie resp. skôr jednoduchšie v realizácii a informácie sú vecné (75%). Vo vzťahu k rozsahu sú odhady prokurátorov pre mladistvých už nejednotné ako aj vo vzťahu k spolupráci so sociálnymi pracovníkmi nie je ich hodnotenie také jasné. Z hľadiska prijímania rozhodnutí je nové konanie hodnotené skôr ako nápomocné, z hľadiska otvorenia rozhodnutia je naproti tomu skôr hodnotené ako menej nápomocné. Skutočnosť, že konanie umožňuje porovnateľnosť v rámci pracovného tímu je skôr výstižná, ale na túto otázku nemohla odpovedať viac ako tretina prokurátorov pre mladistvých. Vo všeobecnosti je nápadné, že počet tých prokurátorov pre mladistvých, ktorí neodpovedali je rovnako vysoký (medzi 3 a 8). To svedčí o tom, že prokurátori pre mladistvých mohli vytvoriť ešte menej skonsolidované hodnotenie nového krátkeho súdneho konania.

Evaluácia plného súdneho konania / indikačných správ sociálnymi pracovníkmi

Jednotlivé zložky plného súdneho konania resp. indikačnej správy boli sociálnymi pracovníkmi, už po tejto krátkej pokusnej fáze, prijaté veľmi pozitívne. Systematické zbieranie názorov rodičov a mladistvých, posudok kompetencií a posudok rizika bolo 87% SP vyhodnotených ako veľmi nápomocné/ nápomocné. Iba nepatrene menej pozitívne (84%) sú vnímané posudky životných podmienok a posudky úsudkových schopností, problémovej kongruencie a akceptácie pomoci. O niečo kritickejšie je hodnotenie SDQ: tento test vníma štvrtina SP ako menej nápomocný, a počet SP (3), ktorí neodpovedali, je porovnateľne vysoký. Toto hodnotenie môže súvisieť s určitou neistotou vo formulácii výsledkov. S jedným zlepšením textovej predlohy v správe sme už reagovali na túto neurčitosť (viď kap. 4.2.3). Iba v jednom prípade bola časť správy vnímaná ako neužitočná. Úplne ojedinele tento nástroj nebol využitý resp. táto otázka nebola zodpovedaná.

Indikačná správa pomáha podľa odhadu 87% sociálnych pracovníkov (skôr) vnášať do súdneho konania transparentnosť, zlepšuje (skôr) diferenciatívny stupeň a kvalitu diagnóz (79%) a uľahčuje (skôr) vyvodzovanie opatrení a cieľov (75%). Menej zreteľný je obraz toho, či nové súdne konanie úlohu sociálneho pracovníka posilňuje, 55% vníma (skôr) posilnenie, 25% skôr nie.

Rozlíšenie posudkovej fázy od intervencií je na 75% (skôr) vnímané ako zmysluplné, aj keď 46% sociálnych pracovníkov hovorí, že postoj:“(ešte)nepomáhať“ je v diagnostickej fáze ťažko udržateľný. Vplyv nového súdneho konania na monitorovanie opatrení je nejednotne vyhodnotený vysokým počtom tých, ktorí neodpovedali (7). Toto hodnotenie je ľahko

pochopiteľné, vzhľadom na to, že v pilotnej fáze mohli byť len sotva získané skúsenosti s výkonom opatrení.

náklady na plné súdne konanie (skôr) nie sú podľa hodnotenia 63% sociálnych pracovníkov v rozumnom vzťahu k zisku, pričom 86% vypovedá, že je možné náklady prostredníctvom určitým rutín (skôr) znížiť. Plánovanie posudkového procesu v novom štýle 63% sociálnych pracovníkov hodnotilo (skôr) ako obtiažne.

Evaluácia plného súdneho konania / indikačných správ prokurátormi pre mladistvých

Evaluácie prokurátorov pre mladistvých nového plného súdneho konania a indikačných správ sú veľmi pozitívne. Všetky zložky správy sú vnímané v percentuálnom rozmedzí medzi 80% až 93% ako nápomocné resp. veľmi nápomocné. Toto pozitívne hodnotenie platí aj pre SDQ. Na túto otázku neodpovedalo len malé množstvo respondentov.

Od posudkového konania sociálnych pracovníkov očakávajú prokurátori pre mladistvých odporúčenie o tom, či a ak áno, aké ochranné opatrenia sú indikované:

Pre takmer $\frac{3}{4}$ prokurátorov pre mladistvých (74%) sú odporúčania (skôr) diferencovanejšie a pochopiteľné. $\frac{2}{3}$ prokurátorov pre mladistvých vníma odporúčania sociálnych pracovníkov z odborného hľadiska vo vzťahu k situácii mladistvých (skôr) ako jasnejšie a precíznejšie.

Spolupráca v tíme

Práca s KORJUS predpokladá častejšie diskusie o prípadoch v tíme resp. s tímovým kolegom/kolegyňou (tandem). Našťastie, na základe odhadu 38% sociálnych pracovníkov dochádza k formálnym tandemovým diskusiám s tímovým kolegom častejšie, ako pred KORJUS. Aj neformálna komunikácia sa o niečo zintenzívnila. Tieto hodnotenia sú vzhľadom na krátku skúšobnú dobu pochopiteľné.

Spolupráca sociálnych pracovníkov a prokurátorov pre mladistvých

V spolupráci medzi sociálnymi pracovníkmi a prokurátormi pre mladistvých sa v hodnotení sociálnych pracovníkov veľa zmenilo. V prvom rade mal KORJUS pozitívny vplyv na prijímanie rozhodnutí / plánovanie opatrení, ako aj na jasné zadefinovanie úloh. Úplne ojedinele je spolupráca vyhodnotená ako menej dobrá. Počet neodpovedajúcich opýtaných je z pochopiteľných dôvodov u jednotlivých tém dosť vysoký, tu ešte chýba spoločná skúsenosť.

Celkovo hodnotia prokurátori pre mladistvých zmeny v spolupráci so sociálnymi pracovníkmi ako veľkú jednotku, v plánovaní / koordinácii spolupráci (47% PpM – 13% SP), ako aj v intenzite spolupráce (27% PpM – 8% SP). Ale aj pre PpM sa v mnohých témach nič nezmenilo. Počet respondentov, ktorí nedali žiadne odpovede, je v porovnaní so SP nízky.

Spolupráca s rodičmi

V spolupráci s rodičmi sa v pilotnej fáze projektu veľa nezmenilo. Sociálni pracovníci zaregistrovali nepatrné zlepšenia z hľadiska ochoty spolupracovať, prevzatia zodpovednosti a akceptácie odporúčaní (cca. 20%). Počet neodpovedajúcich opýtaných je relatívne vysoký, pretože sú skúsenosti s týmito témami, predovšetkým aj v intervenčnej fáze, príliš nepatrené.

Štrukturálne zmeny

Sociálni pracovníci (skôr) vítajú štrukturálne zmeny vo forme podpory prostredníctvom úradu (84%). $\frac{3}{4}$ sociálnych pracovníkov súhlasí s tandemovým riešením v tíme (skôr). Nikto však nesúhlasí so špecializáciou v tíme: 59% sociálnych pracovníkov (skôr) odmieta špecializovanú úlohu pre indikačné správy, iba 4% z nich s tým súhlasia. Pozitívne sú prijímané odborné diskusie v tíme sociálnych pracovníkov (87% (skôr) súhlasí). Odborný príspevok OJUGA sa v komplexných prípadoch stretáva u viac ako polovici sociálnych pracovníkov (skôr) so súhlasom, 1/3 sociálnych pracovníkov však túto možnosť odmieta. S priebehom jedného plného súdneho konania v priebehu štyroch pracovných týždňov väčšina súhlasí (71%).

Prokurátori pre mladistvých uvítavajú pravidelné odborné diskusie (80% (skôr) súhlasí). Aj s časovým ohraničením plného súdneho konania na 4 pracovné týždne prokurátori pre mladistvých (skôr) súhlasia. S ostatnými témami (skôr) nesúhlasili.

Otvorené vyjadrenia/poznámky k jednotlivým prípadom

U väčšiny otázok exitovala možnosť otvoreného vyjadrenia a poznámok. Táto možnosť bola aktívne využívaná a dotyčné vyjadrenia sú v doslovnom znení uvedené v prílohe 8. Vyjadrenia obsahujú skôr kritické hlasy. Tieto ojedinelé hlasy neboli systematicky vyhodnotené, obsahujú, ale indície o relevantných témach, ako napr. dostupné zdroje, ťažkosti s plánovaním, provizórny variant pre skrátené a plné súdne konanie a mnoho iných tém. Predložené otázky boli čiastočne zapracované do adaptácií skráteného a plného súdneho konania (porovnaj 4.1.2 a 4.2.3) resp. boli ďalej rozvíjané v ďalších krokoch projektovým vedením.

4.3.2 Závěry dotazníkov

Projektové vedenie sa sociálnych pracovníkov a prokurátorov pre mladistvých zámerné v ranej fáze projektu pýtalo na ich skúsenosti s metodikou KORJUS. Aj keď ešte neexistujú k všetkým oblastiam spoľahlivé údaje, obidva dotazníky ukazujú, že bol KORJUS celkovo dobre prijatý. Okrem toho bolo sformulovaných veľa hodnotných podnetov pre ďalší vývoj.

Otvorene formulované výpovede ako aj výsledky z JASAK (Jugendanwälte- und Sozialarbeitendekonzferenz – Konferencia prokurátorov pre mladistvých a sociálnych pracovníkov) z 29.03.2012 boli projektovým vedením zahrnuté do ďalšieho vývoja.

Dotazník pre sociálnych pracovníkov a prokurátorov pre mladistvých bude začiatkom roku 2013 znovu realizovaný s podobnou evaluačnou koncepciou.

4.4 Dotazníky pre externých poskytovateľov služieb

4.4.1 Kontakty v pilotnej fáze

Evaluačná koncepcia

Externým poskytovateľom služieb, s ktorými bola iniciovaná spolupráca na prípadoch v pilotnej fáze, boli ústne v rámci telefónnych kontaktov položené otázky týkajúce sa ich skúseností. Počet externých partnerov bol v tejto fáze ešte nízky. Táto prvá evaluačia je založená na údajoch od celkovo 4 poskytovateľov služieb. Od dvoch partnerov sme neobdržali, aj napriek viacerým pokusom, žiadne informácie.

Nasledujúca tabuľka ponúka prehľad kontaktovaných partnerov.

Výkon	N	N poskytovateľ
Aktívna rodinná intervencia	2	2
Forenzné posudky a individuálne terapie	5	1 (1)
Sociálno-pedagogická denná štruktúra	1	1
Stacionárne ubytovanie pre posudkové účely	1	(1)

(): od kooperujúcich partnerov nie sú predložené žiadne posudky

Evaluácia indikačnej správy

V prípadoch, kde bola k dispozícii indikačná správa a aj bola predložená externým poskytovateľom služieb, bola táto správa vyhodnotená ako veľmi nápomocný základ pre spoluprácu, ako aj pre poskytovateľov služieb. Dôležité sú jasné úlohy, ktoré môžu byť teraz upresňované na základe indikačných správ.

4.4.2 Závěry o spolupráci s externými partnermi

Dohoda o poskytnutí služby

1. Úloha pre externých partnerov v priebehu plného súdneho konania má byť spresnená
2. Pri predkladaní indikačnej správy je táto správa základom pre dohodu o poskytovaní služby s externým partnerom. Základné ciele pre plánované opatrenie má poskytovateľ služby konkretizovať.

Sprevádzanie intervenčného procesu

1. Kontakt s externými poskytovateľmi služieb musí byť v ďalšej projektovej fáze zintenzívnený. Jedná sa o sprevádzanie zavedených opatrení a preverovanie splňania zadaných cieľov (monitorovanie). Nástroje pre túto fázu už existujú – ich zavedenie na úradoch a v kontakte s externými poskytovateľmi služieb má byť intenzívne supervidované.
2. V prípade opatrení, ktoré trvajú dlhšie ako 6 mesiacov, je nutné ujasniť, kto bude realizovať periodickú novú evaluáciu pomocou diagnostických nástrojov KA, SDQ a SAVRY.
3. Výsledky priebehu opatrení majú byť evaluované neskôr pomocou existujúcich nástrojov.

4. Perspektíva a odporúčania

5.1 Objasnenie v priebehu procesu

Na základe diskusií v praktickom fóre, v riadiacej skupine, počas školení, počas coachingu a v kontakte s jednotlivými sociálnymi pracovníkmi dochádzalo opätovne v metodike v priebehu celého projektu k menším adaptáciám (formatívne evaluácie). Mnohí pracovníci si pri uplatňovaní nástrojov v praxi všimli nejasnosti, prázdne miesta a nepresnosti, ktoré potom prediskutovali s projektovým vedením. Tu je zoznam tých najdôležitejších spresnení a objasnení v priebehu projektu:

Skrátené súdne konanie

- * Rôzne jazykové adaptácie
- * Rozšírenie v nástroji KP s cieľom zdokumentovať ďalšie kroky po skončení krátkeho posudku.

Osobný hárok

- * Malé jazykové adaptácie a obsahové rozšírenia

Plné súdne konanie / indikačná správa (IS) :

- * Štruktúrovaný odborný celkový posudok namiesto štruktúrovaného odborného posudku podľa životných podmienok a podľa posudku kompetencií
- * Kapitola „ Akceptovanie pomoci“ bola umiestnená na začiatok. V prevej verzii IS bola vedená pred, neskôr po odseku „ Indikácia: ktoré intervencie sú indikované?“.
- * Zadané úlohy a sekundárne členenie kapitoly: „Výsledky SDQ“
- * Zadané úlohy a sekundárne členenie kapitoly: „Výsledky zo SAVRY“
- * Časti „schopnosť úsudku“ a „problémová kongruencia“ boli spojené
- * „Odvaha pre prázdne miesta“, tzn. že plné súdne konanie môže byť odborne adekvátne uzavreté, aj keď nemohli byť spracované všetky časti súdneho konania (napr. pretože nemohli byť zaangażovaní rodičia alebo nebol k dispozícii posudok od externých partnerov).

5.2 Adaptácia a konsolidácia

Z predložených súhrnných evaluácií v pilotnej fáze sme odvodili mnoho tém, ktoré budú spracované do jesene 2012. Sú uvedené v nasledujúcich kapitolách.

- 4.1.2 Závety pre krátke súdne konanie
- 4.2.2 Závety pre plné súdne konanie vrátane časových dotácií
- 4.3.2 Závety z dotazníkov
- 4.4.3 Závety o spolupráci s externými pracovníkmi

Po skončení tu sformulovaných adaptácií bude mať KORJUS skonsolidovanú verziu, ktorá bude zavedená v rámci prehlbovacích školení na jeseň 2012. Keďže je metodika zámerne skoncipovaná tak, aby boli v budúcnosti možné ďalšie vývojové adaptácie, podstúpi táto metodika v kontakte s praxou a výskumom aj v budúcnosti opakované adaptácie.

5.3 Ďalšie vývojové a implementačné kroky

Na základe prvej evaluácie (porovnaj kapitolu 4) boli odvodené rôzne ďalšie implementačné a vývojové kroky s cieľom zabezpečiť kvalitu a trvácnosť tejto metódy. Riadiaca skupina na svojom zasadnutí 22. júna prediskutovala nasledujúce body a schválila ich ďalšie spracovanie:

- * Prehlbovací výcvik na rôzne témy: SAVRY, cvičenia pre vyhotovovanie štruktúrovaných odborných posudkov, cvičenia na tému „Zbieranie dát , toľko, ako je nutné, tak málo ako je to možné“, dialógové techniky, organizácia práce, atď.
- * Podpora spolupracovníkov:

- Dať k dispozícii príklad indikačnej správy a krátkeho posudku na orientáciu (stupeň podrobnosti formulácii, atď.).
- Dať k dispozícii krátky posudok v elektronickej podobe s automatickým priradovaním škálových hodnôt a vyhotovovaním profilov
- Vymenovanie štandardov na orientáciu (rozsah priemerných očíslovaných strán indikačnej správy, rozsah textu štruktúrovaného odborného posudku v skrátrenom súdnom konaní,..... pohovory v plnom súdnom konaní, atď.).
- Ďalší rozvíjanie hlavných dialógových línií

* Zabezpečenie odborného sprevádzania v procese, triangulácia v tíme

* Rešerše pre nástroj merania rizika pre mladistvých nad 18 rokov, ako aj pre náhradu za SDQ

* Zabezpečenie metodického cyklu (porovnaj obrázok 1):

- Skúsenosti z praxe sa dostanú na výskumné oddelenie (zriadiť sprievodnú skupinu v štýle praktického fóra atď.)
- nové výsledky výskumu sú k dispozícii
- budú realizované pravidelné evaluácie na úrovni individuálnych prípadov (dosiahnutie cieľov, recidíva, atď.), prokuratúr pre mladistvých a trestnoprávnej starostlivosti pre mladistvých
- s externými partnermi existuje efektívna spolupráca
- je zhodnotené ako rodičia a mladiství tento proces prežívajú (dotazníky k témam ako participácia/transparentnosť).

* Lepšie odborne podložiť a zjednotiť zlomové body v rozhodovacom procese:

- Rozhodnutie, či má byť do procesu zapojený aj sociálny pracovník
- Rozhodnutie, či má byť uplatnené skrátene alebo plné súdne konanie
- Rozhodnutie, či majú byť do procesu zapojený aj externí poskytovatelia služieb (forenzná oblasť, pozorovacie stanice, atď.).
- Rozhodnutie, či má byť prípad odovzdaný civilným úradom, resp. či ho tieto úrady majú prevziať
- atď.

Otázku zdrojov je pritom treba dôkladne zvážiť, keďže tieto zlomové body boli doteraz využívané len na základe limitovaných zdrojov.

* Lepšie odborne podložiť a zjednotiť dotazníky pre každý prípad, do ktorého nebol zapojený sociálny pracovník (nástroje a event. školenia pre prokurátorov pre mladistvých)

5. Zoznam literatúry

Borum, R., Bartel, P. & Forth, A. (2002). Manual for the Structured Assessment of Violence Risk in Youth (SAVRY). Tampa: University of South Florida.

Cassée, K. (2010). Kompetenzorientierung. Eine Methodik für die Kinder- und Jugendhilfe. (2.vydanie). Bern: Haupt

Cassée, K. & Spanjaard, H. (2011). KOSS-Manual. Handbuch für die kompetenzorientierte Arbeit in stationären Settings. (2.vydanie). Bern: Haupt.

Goodman R. (1997). The Strengths and Difficulties Questionnaire: A Research Note. Journal of Child Psychology and Psychiatry, 38, 581 – 586.

Goodman, R. (1999). The extended Version of the Strength and Difficulties Questionnaire as a guide to child psychiatric caseness and consequent burde. Journal of Child Psychology and Psychiatry, 40, 791-799.

Pantucek, P. (2006), Soziale Diagnostik. Verfahren für die Praxis der Sozialen Arbeit. Wien: Böhlau Verlag.

Pijll, v.d., Yperen, v.T., Eijgenraam, K., Schouten, R. & Chenevert, C. (2009). Het gebruik van de STEP bij hulp in een gedwongen kader. Utrecht: NJI

Rieger, M., Stadtland, C. & Nedopil, N. (2006). Manual für die Strukturierte Beurteilung des Gewalttrisikos von Jugendlichen. (deutsche Übersetzung des SAVRY- Manuals). Wolfratshausen: Eigenverlag des Heckscher Klinikums.

Linky:

SDQ: www.sdqinfo.com

STEP: www.nji.nl/publicaties/STEPDeelonderzoekl.pdf

Zoznam skratiek:

OJUGA -

KP – krátky posudok

IS – indikačná správa

SP – sociálny pracovník

PpM – prokurátor pre mladistvých

ŠOP – štruktúrovaný odborný posudok

ZC – základný cieľ

OS – osobný spis

JASAK – Konferencia prokurátorov pre mladistvých a sociálnych pracovníkov

III. ČASŤ

Z originálu:

Bruni, H.-U.(2008). **Switzerland**, http://www.cepprobation.org/uploaded_files/Switzerland.pdf,
The Confederation of European Probation, Utrecht,

Povolenie k vydaniu príspevku udelil The Confederation of European Probation, Utrecht, the
Netherlands,

dňa: 28.7. 2014

v zastúpení: Esther Adam.

12 PROBAČNÁ SLUŽBA VO ŠVAJČIARSKU

Hans-Ulrich Bruni

1. HISTORICKÝ VÝVOJ SYSTÉMU PROBAČNEJ SLUŽBY

Začiatky probačnej služby sú datované do tridsiatych rokov 19. storočia. Ženské výbory a filantropické organizácie na dobrovoľnom základe, nezávisle od akýchkoľvek oficiálnych inštitúcií, poskytovali pomoc a podporu prepusteným väzňom a príležitostne aj odsúdeným. Vzhľadom na význam relatívneho úspechu týchto organizácií a vzrastajúci počet opatrení pre podmienené prepustenie s ochrannými dozornými podmienkami, vznikla potreba pre právne záväzné a kontrolovateľné opatrenia. Kritici neziskových organizácií namietali, že probačné služby len na základe kresťanskej charity sú nie dostatočné. Následne, bol vytvorený právny základ pre probačnú službu: v roku 1838, sa kantón St. Gall stal prvým kantónom, ktorý reguloval postpenitenciárnu službu pri podmienených prepusteniach na slobodu. V roku 1868, sa kantón Aargau stal prvým švajčiarskym kantónom, ktorý kombinoval podmienené prepustenie s nariadeným a povinným sprevádzaním ochrannej dozornej inštitúcie.

1.1. Začiatok probačnej služby vo Švajčiarsku

Na začiatku 19. storočia boli švajčiarske probačné inštitúcie¹, ktoré sprevádzali prepustených väzňov, charitatívne orientované. Tieto, hlavne kresťanské charity, boli založené na základe súkromných iniciatív. Počas 20. storočia sa stal inštitút ochranného dohľadu súčasťou federálnej legislatívy. Švajčiarsko je federálny štát a má 26 kantónov, tri z nich sú polovičné kantóny, pričom každý z nich má svoju vlastnú jurisdikciu pre záležitosti týkajúce sa zdravia, vzdelania, polície a rezortu väzenstva. V rezorte polície a väzenstva, sa kantóny spojili a vytvorili konkordáty, ktoré koordinujú otázky trestných smerníc a ich implementácie, plánovanie väzenského systému alebo riadenie špeciálnych povinností systému probačnej služby. Konkordáty nemajú pevne stanovenú štruktúru – členovia konkordátu sa striedajú v predsedníckej funkcii. Predsedovia Úradov pre ochranný dozor a probačnú službu majú svoje vlastné stretnutia v závislosti od úlohy, ktorá im je v rámci týchto konkordátov pridelená. Tri existujúce konkordáty sú nasledovne štruktúrované: Západné Švajčiarsko a Ticino (7 kantónov), Severozápadné a Centrálné Švajčiarsko (12 kantónov), a Východné Švajčiarsko (7 kantónov).

Švajčiarsko používa pojem probácia už 17 rokov. Tento pojem sa líši vo svojom obsahu od pojmu ochranný dohľad. Ochranný dohľad je pojem, ktorým sa pomenúva monitorovanie jednotlivcov, ktorí boli prepustení na podmienku alebo majú podmienky udelené ústavom pre výkon trestu. Pojem probácia primárne pomenúva súhrnné aktivity inštitúcií, pričom sa často vzťahuje aj na inštitúcie samotné.

1.2. Dôležité míľniky vo vývoji

Od začiatku 19. storočia až do súčasnosti bolo sprevádzanie páchatel'ov pridelená ochrannými alebo probačnými službami súkromným asociáciám alebo jednotlivcom. Od počiatku až do 60-tych rokov bola ich primárna úloha monitorovanie. Ochranný dozorca trestal porušenie pravidiel alebo nariadení. Avšak intenzívna diskusia medzi odborníkmi v probačných službách, ktorí pochádzali najmä zo skupiny vzdelaných sociálnych pracovníkov, v 60-tych rokoch viedla k zmene orientácie úloh. Diskutovalo sa najmä okolo interpretácie článku 47 Trestného

zákonníka. Na základe nových návrhov by sa mal dávať totiž dôraz na sociálnu prácu a monitorovanie by malo byť vnímané len ako nutná doplnková úloha. Z kontroly a trestu bolo ťažisko prenesené na sociálnu prácu a dlhodobú podporu. Týmto spôsobom je klientom odovzdávané stále viac a viac zodpovednosti. Tieto zmeny viedli k plynulej adaptácii služieb, meniacej sa klientely, organizačným zmenám v rámci inštitúcií a k novým finančným požiadavkám zo strany probačných služieb. Na politickej úrovni sa národní reprezentanti probačných služieb snažili o kodifikáciu tejto novej perspektívy, ktorá bola implementovaná vďaka revízii všeobecnej časti trestného zákonníka v roku 2007.

1.3. Stručný prehľad probačných aktivít

V ustanovení článku 93 znovelizovaného v súčasnosti platného Trestného zákonníka o sociálnych službách v justičnom systéme, je uvedené:

- probačná služba má pomáhať jednotlivcom pri znižovaní ich miery recidívy, ako aj pri ich sociálnej reintegrácii. Vládne inštitúcie, ktoré sú zodpovedné za probačnú službu, budú poskytovať a odporúčať nutnú sociálnu a odbornú pomoc;
- jednotlivci, ktorí pracujú v probačnej službe, budú viazaní mlčanlivosťou. Tieto dôverné informácie môžu zverejniť len s predošlým písomným súhlasom osoby v ich starostlivosti alebo inštitúcie zodpovednej za probačnú službu,;
- justičné inštitúcie si môžu vyžiadať správu o dobrom správaní osoby v ich starostlivosti od zodpovednej inštitúcie ;

Tieto ustanovenia jasne kladú dôraz na sociálnu prácu v socio-psychologickom a za určitých okolností aj lekárskom zmysle. Tejto socio-psychologickej a podpornej úlohe bola ešte len nedávno prisudzovaná len verbálna a nie záväzná priorita. Na začiatku 90-tych rokov vzrastajúci profesionalizmus v probačnej službe viedol k modernejšie riadenej sociálnej práci. Obzvlášť bola zdôrazňovaná implementácia plynulého sprevádzania . Začína sa vo fáze pred súdnym pojednávaním a pokračuje do fázy súdneho pojednávania a eventuálne aj do fázy po súdnom pojednávaní a končí eventuálnymi ochrannými opatreniami a nariadeniami vydanými súdom alebo justičnou inštitúciou. V praxi to znamená, že sa dohľad stáva dlhodobou aktivitou, počas ktorej majú byť riešené špecifické problémy daného klienta. Toto by sa malo realizovať v rámci podporných programov, ktoré zároveň vyžadujú kontinuitu a periodické evaluácie. Na základe článku 94 znovelizovaného Trestného zákonníka, môže súd alebo justičná inštitúcia vydávať nariadenia pre probačné obdobie, ktoré môže mať vplyv na právo vykonávať svoju profesiu, právo šoférovať motorové vozidlo a podstúpiť lekársku ako aj psychologickú starostlivosť. Článok 95 znovelizovaného Trestného zákonníka, časti Všeobecné ustanovenia, postuluje:

- súd alebo justičné inštitúcie si môžu vyžiadať správu od inštitúcie zodpovednej za probačnú službu pred nariadením probačnej služby. Osoba, ktorej sa táto správa týka, môže na túto správu reagovať. Jej nesúhlasné stanoviská budú súčasťou tejto správy;
- nariadenie probácie a opatrení bude zahrnuté a odôvodnené v súdnom príkaze alebo vo vyhlásení;
- ak páchatel nerešpektuje probačnú službu a nariadené opatrenia alebo ak nemôžu byť opatrenia zrealizované alebo už nie sú nutné, potom daná inštitúcia zašle súdu alebo justičnej inštitúcii správu;
- v prípadoch vyplývajúcich z paragrafu 3 súd alebo justičná inštitúcia môžu:
 - predĺžiť probačné obdobie o polovicu;
 - zrušiť probačný dohľad alebo ho znovu nariadiť;
 - zmeniť alebo zrušiť opatrenia alebo nariadiť nové opatrenia ;

- v prípadoch vyplývajúcich z paragrafu 3 súd môže zrušiť trest alebo podmienené odňatie slobody alebo, ak existuje vážne podozrenie, že páchatel' spácha ďalší trestný čin, nariadiť väzbu alebo uvaliť ďalšie sankcie;

Článok 96 znovelizovaného Trestného zákonníka, časť sociálne sprevádzanie, konštatuje, že počas trvania súdnych procedúr a výkonu trestu, kantóny garantujú sociálne sprevádzanie, ktoré je poskytované na dobrovoľnom základe. Posledný článok je o dobrovoľnej sociálnej práci a je založený na koncepte sprevádzania, ktoré aj keď je kontroverzné, je stále viac implementované švajčiarskou probačnou službou. Švajčiarska asociácia pre probáciu vždy podporovala sprevádzanie bez pomoci pri prelome nových opatrení v Trestnom zákonníku.

Hore popísaná novelizácia Trestného zákonníka demonštruje pomalý proces legislatívnych zmien vo Švajčiarsku. 44 rokov uplynulo od skoncipovania prvej provizórnej koncepcie švajčiarskeho Trestného zákonníka do jej konečného uvedenia do praxe. Novelizácia všeobecných častí Trestného zákonníka trvala viac ako 20 rokov. Súdny a trestný justičný systém, ako aj systém probačnej služby vo Švajčiarsku musia byť vždy chápané z perspektívy federálnej vlády, z uhla pohľadu ktorej určujú legislatívny proces komentáre záujmových skupín, parlamentárnych rozhodnutí a možných výsledkov referend a iniciatív. Z tohto hľadiska majú švajčiarski občania nepriamy vplyv nielen na smernice trestného práva, ale taktiež aj na riadenie kantónov v oblasti probačnej služby. Táto procedúra je podobná na politickej úrovni každého kantónu.

2. LEGISLATÍVNY ZÁKLAD A POSLANIE

2.1. Legislatívny základ

V roku 1971 boli predložené tri návrhy na novelizáciu všeobecnej časti Trestného zákonníka, ktoré boli následne odmietnuté Národnou radou a Štátnou radou. Obsahom prvého návrhu bola zmena pomenovania ochranný dohľad na pomenovanie probačný dohľad. Druhý návrh sa snažil zaviesť probačnú službu pre prepustených jedincov. Posledný návrh mal zrušiť monitorovaciu funkciu. Od roku 1983 bola pripravovaná nová novelizácia všeobecných ustanovení Trestného zákonníka, ktorá umožnila kodifikáciu moderných princípov probačnej služby. V roku 1983 poverilo Federálne oddelenie pre justíciu a políciu Prof. Hans Schultza na novelizáciu. Schultz pripravil predbežnú koncepciu pre expertnú komisiu. V roku 1993 bola predložená záujmovým skupinám znovelizovaná koncepcia navrhovaného zákona. Po mnohých modifikáciách bol navrhovaný zákon predložený parlamentu. V roku 2000 prešla novelizácia druhou komorou švajčiarskeho parlamentu a v roku 2001 bola 13. decembra 2002 schválená Národnou radou. Následne bolo zrealizovaných niekoľko modifikácií. Medzi rokmi 2003 a 2006 schválil parlament nejaké dodatočné novelizácie pred vstúpením zákona do platnosti od 1. januára, 2007. Prijatie nových zmien Trestného zákonníka je právnym základom pre pracovné princípy, ktoré sú už do veľkej miery probačnou službou uplatňované. Jedná sa o články 93, 94, 95 a 96.

Znovelizovaná všeobecná časť švajčiarskeho Trestného zákonníka z 13. decembra 2002, ktorá vstúpila do platnosti 1. januára, 2007 má za cieľ zreorganizovať trestný systém, znižovať počet krátkodobých trestov odňatia slobody, čiže zavádzať alternatívy voči trestu odňatia slobody ako sú napr. pokuty podľa dennej sadzby a trest verejnoprospešnej práce. Táto novelizácia neposkytuje len alternatívu voči trestu odňatia slobody, ale aj flexibilitu v rámci justičného systému. Zámerom je poskytovať páchatel'om príležitosti pre aktívnu participáciu na ich probácii a odbremeňovať orgány trestného stíhania, aspoň do určitej miery, od malých prípadov. Ochrana pred násilnými páchatel'mi by mala byť zrealizovaná prostredníctvom prísnejších trestov. Tento zákon by mal efektívnejšie, ako tomu bolo v minulosti, prispieť k zvýšenej bezpečnosti spoločnosti prostredníctvom prevencie páchania trestných činov. V tomto špeciálnom federálnom

zákone bol taktiež znovelizovaný trestný zákon pre mladistvých, ktorý vstúpil do platnosti 1. januára 2007.

Od 1. januára, 2007 je pojem probácia vo Švajčiarsku definovaný vo všeobecnej časti znovelizovaného Trestného zákonníka. Napriek tejto skutočnosti, mnohé kantóny zmenili pomenovanie bývalých ochranných inštitúcií na probačné služby len v priebehu posledných pár rokov. Jedná sa o výraz zmeny orientácie týchto inštitúcií smerom k väčšiemu sociálno-pedagogickému profesionalizmu, ako aj väčšej sociálne podpornej zodpovednosti týchto inštitúcií voči ich klientom. Existuje stále väčší počet probačných služieb, ktoré sa zaoberajú organizovaním dobrovoľníkov, výkonom trestu domáceho väzenia vo forme elektronického monitorovania alebo opatreniami realizovanými mimo ústavou pre výkon trestu. Je možné poznamenať, že jednotlivé probačné inštitúcie sa snažia o alebo už dosiahli, status exekučnej authority z hľadiska komunálnych trestov a opatrení (napr. kantóny Zürich, Berne a Lucerne). Tento koncept nie je z pohľadu riaditeľov bez kontroverzie. Implementácia takýchto zmien vytvorila v týchto inštitúciách búrlivú diskusiu o tvrdo vybojovanej prirodzenosti sociálnej a socio-pedagogickej probačnej službe z prvej polovice 70-tych rokov.

V protiklade k anglosaským krajinám je vo Švajčiarsku len málo ľudí, ktorým bol po podmienечnom prepustení udelený probačný dohľad. Na rozdiel od Francúzska a Nemecka neexistuje takmer žiadna forma monitorovania, až na niekoľko výnimiek platných pre obdobie medzi prepustením z väzby, až do momentu nastúpenia do výkonu trestu. Nakoniec podrobenie sa probačnému dohľadu nie je forma sankcie, tak ako tomu je v niektorých krajinách.

2.1.1. Ochranný dohľad do 31. decembra 2006

V časti švajčiarskeho Trestného zákonníka, ktorý pojednával o probácii, bol použitý pojem ochranného dohľadu, ktorý mohol udeliť sudca. Ďalej bol použitý pojem opatrenia, ktoré mohli byť nariadené sudcom.

2.1.2. Probačná služba od 1. januára 2007

Probácia je, ako nezávislá časť justičného systému, riadená všeobecnou časťou znovelizovaného švajčiarskeho Trestného zákonníka, časť 5. V porovnaní s minulosťou, nový zákon neposkytuje fundamentálne novú orientáciu nanovo zadefinovaného probačného mandátu. Opatrenia naďalej dopĺňujú ambulantné opatrenia pre zníženie miery recidívy. Inštitúcie probačnej služby, ktoré budú kantóny zriaďovať ako verejné inštitúcie, preberajú obidve úlohy. Súkromné probačné inštitúcie taktiež čiastočne prevzmu tieto úlohy. V niektorých kantónoch budú za dohľad zodpovedať vládne úrady, v iných budú tieto úlohy prerozdelené medzi probačné služby a rezort väznenstva. Avšak, v iných kantónoch pripadá bremeno dozorných úloh na samotné probačné služby, zatiaľ čo v iných bude dozor úplne v kompetencii inej inštitúcie a samotná probačná služba bude mať v tomto prípade len funkciu koordinátora.

2.2. Poslanie a jej definícia

Včasná interpretácia poslania probačnej služby vedie k definícii nasledovných úloh (článok 93 a 376 znovelizovaného Trestného zákonníka):

- Prevencia recidívy;
- Podporovanie sociálnej reintegrácie na základe vzťahu s klientom založenom na dôvere;
- Poskytovanie komplexného sprevádzania založenom na metódach sociálnej práce;

- Definovanie a realizácia (a nutná modifikácia) cieľov na základe plánu, ktorý berie do úvahy klientove možnosti a schopnosti;
- Definovanie a realizovanie (a modifikácia) cieľov založených na podpornom pláne, ktorý vychádza z možností klientovho výkonu;
- sprevádzanie alebo sociálne sprevádzanie (dobrovoľné) v zmysle článku 96 znovelizovaného Trestného zákonníka;
- Čo najväčšie zaangažovanie spoločnosti do procesu reintegrácie. Čo najväčšia zaangažovanosť individuálnych občanov a siete odborníkov všetkých relevantných súkromných a verejných inštitúcií.

2.2.1. Etické princípy

Až do polovice 60-tych rokov sa o etických princípoch pre prácu ochranného dohľadu diskutovalo len zriedka. S uvedomením si dôležitosti a statusu probačnej služby, zamestnanci akceptovali čoraz viac profesionálny kódex Švajčiarskej odbornej asociácie sociálnych pracovníkov. Na jar 2007 Konferencia švajčiarskych probačných manažérov SKLB/CSDP publikovala smernice založené na už spomínaných výrokoch a vytvorila profesionálny etický kódex: jednotlivec je cieľom práce. Probačné služby sa sústreďujú na zvyšovanie výkonu jednotlivcov na mnohých úrovniach s cieľom zlepšiť ich sociálnu reintegráciu. Probačné služby implementujú právny mandát, ktorý im bol zverený a garantujú odborné informácie. Vyjadrujú vieru, že im zverený klient, má potenciál pre zmenu a schopnosť učiť sa. Uznávajú právo spoločnosti na ochranu pred trestnými činmi a právo jednotlivca na ochranu pred narušením ich osobnej integrity. Tiež podporujú právo obete na kompenzáciu. Stále viac je ich práca definovaná minimálnymi požiadavkami Európskej komisie pre ľudské práva a európskymi princípmi trestného systému vyvinutého Európskou radou.

2.2.2. Funkcia probačnej služby

Funkcia probačnej služby vyvoláva špeciálnu dilemu. Povinnosť sociálneho a probačného pracovníka má dva rozmery: na jednej strane reprezentuje systém trestnej justície a na druhej pracuje s páchatelmi na ich rehabilitácii a reintegrácii. Probačný pracovník v jeho/jej roli sociálneho pracovníka alebo sociálneho učiteľa je predovšetkým zodpovedný za záujmy svojho klienta. Ako reprezentant systému trestnej justície má úlohu dodržiavať nariadené povinnosti, ktoré by mohli mať za následok dodatočné tresty. Táto skutočnosť ovplyvňuje všetky aspekty sociálnej práce. Táto dvojitá zodpovednosť od obidvoch, teda probačnej práce, ako aj od jednotlivých pracovníkov, vyžaduje nepretržité hodnotenie etických postojov v ich práci probačnej služby.

2.3. Prevencia kriminality

Probačné služby v mnohých kantónoch aktívne participujú na projektoch prevencie kriminality. Tieto projekty s časovým obmedzením rámcom, sú iniciované vládnymi inštitúciami, univerzitami alebo neziskovými organizáciami. Financovanie je poskytované buď kantónmi alebo federálnou vládou. Najdôležitejšie projekty prevencie kriminality vo Švajčiarsku, implementované od druhej polovice 90-tych rokov, sú programy, ktoré sa týkajú domáceho násillia, násillia vo všeobecnosti, zneužívania detí, sociálneho sprevádzania ľudí, ktorí boli vyhostení z ich miesta bydliska, zvýšenej a zintenzívnenej spolupráce medzi justičnými inštitúciami a odborníkmi, v úsilí zlepšiť kompenzácie páchatel'ov voči obetiam, ako aj sociozdravotnej pomoci pre drogovu závislých.

2.4. Ochrana obetí

Inštitúcie pre ochranu obetí vo Švajčiarsku nie sú riadené probačnou službou, ale inými štátnymi alebo súkromnými organizáciami.

3. ORGANIZÁCIA PROBAČNEJ SLUŽBY

3.1. Hlavné charakteristiky

Článok 376 znovelizovaného Trestného zákonníka požaduje, aby kantóny zriadovali organizácie, ktoré by poskytovali probačnú službu na základe článku 93 alebo znovelizovaného švajčiarskeho Trestného zákonníka. Kantóny si môžu slobodne vybrať štruktúru tejto organizácie. Preto aj napriek spoločnému právnemu základu, existujú vedľa seba súkromné, ako aj štátne probačné služby. Štátne služby pracujú s dobrovoľnými probačnými úradníkmi, súkromné iba s kvalifikovanými odborníkmi. Bez ohľadu na organizačnú štruktúru sú finančné zdroje vždy poskytované kantónom.

Prakticky však vo väčšine kantónov existujú organizácie riadené verejným zákonom, ktoré sú väčšinou zaintegrované do justičného systému. Iné kantóny začlenili probačné služby pod Oddelenie sociálnych služieb. Niektoré zase založili súkromné nadácie alebo neziskové organizácie, ako svojich reprezentantov. Tieto organizačné rozdiely hlavne ovplyvňujú typy kontraktov medzi personálom a organizáciou, ako napr. verejného zamestnanca alebo zamestnanca a alokáciu a riadenie zdrojov. Nakoniec skutočnosť, či je organizácia uznávaným partnerom justičného a policajného oddelenia, vplyva na pružnosť získavania informácií o klientovi. Samy klienti by nemali znášať žiadne negatívne dôsledky toho, akým spôsobom je ich prípad manažovaný.

3.2. Vnútoraná organizácia

Probačné služby nie sú organizované na základe rigidných hierarchických štruktúr. Dokonca väčšie organizácie zamestnávajú okrem sociálnych pracovníkov a personálu so širšími administratívnymi povinnosťami, iba jedného manažéra alebo riaditeľa. Sú osobne zodpovední za riešenie prípadov svojich klientov. Ďalej sú zodpovední za riadenie organizácie a jej reprezentáciu pred verejnosťou. Zatiaľ čo väčšie kantóny majú probačné služby s viac ako 30 zamestnancami, menšie môžu zamestnávať len jedného riadiaceho pracovníka. Tak sa môže stať, že v menších kantónoch môže probačný pracovník spĺňať aj iné funkcie vo výkone trestu a korektívnych opatreniach pre dospelých a mladistvých.

Rôzne mandáty a pracovné podmienky vo Švajčiarsku sťažujú momentálne porovnania jednotlivých pracovných náplní, ako aj stanovenie priemerného počtu klientov. V závislosti od typu výpočtu je priemerný počet klientov medzi 50 a 100 klientmi s výskytom krajných minimálnych a maximálnych hodnôt. Pridelovanie úloh sociálnych pracovníkov je založené na dvoch hlavných kritériách: geografia a funkcia. Teda niektoré služby s cieľom uľahčiť prístup klientom, zriadili v rámci svojho kantónu niekoľko úradov patriacich k jednému riaditeľstvu, ktoré ale vykonávajú špecifické úlohy sociálnej reintegrácie: prijímanie, sociálna starostlivosť, podpora, riadenie, dohľad a lekárska starostlivosť. Iné inštitúcie nad rámec tradičných probačných úloh, vytvorili špeciálne tímy, ktoré poskytujú starostlivosť o páchatel'ov vo výkone väzby alebo výkone trestu, cudzincov, ktorí čakajú na deportáciu alebo klientov nápravných alebo terapeutických inštitúcií.

Od 90-tych rokov sa probačné služby stále viac angažujú v alternatívnych trestoch, keďže väčšina kantónov má vo svojej kompetencii verejnoprospešné práce a elektronicky monitorované tresty. Škála zverených úloh sa v jednotlivých kantónoch líši. V závislosti od toho, či daný kantón interpretuje ustanovenia Trestného zákonníka týkajúceho sa probácie a jej úlohy podpory po prepustení, v striktnom zmysle, či sú aplikované princípy kontinuálnej podpory a kooperatívnej tímovej práce v rámci justičného systému alebo či je rešpektovaná organizácia komunálnych trestov a nariadení.

3.2.1. Probační pracovníci

Personál absolvuje ďalšie manažérske, podporné alebo administratívne vzdelávanie. Vo všeobecnosti je to zodpovednosť samotných inštitúcií, ktorú nariaďujú podľa vlastných zdrojov. V druhej polovici 90-tych rokov a medzi rokmi 2003 a 2007 bol, navzdory tejto skutočnosti, zriadený Výbor riaditeľov probačných služieb a Švajčiarska asociácia pre probáciu, aby vyhodnotili potrebu ďalšieho vzdelávania probačných pracovníkov najmä v súvislosti s odborným rastom. Obidve organizácie reagovali podnikli kroky na vývoj štruktúry klientov a úlohy a formy trestov, ktoré boli justičným systémom opäť zadefinované, ako napr. realizácia alternatívnych trestov.

3.2.2. Vzdelávanie, výcvikové požiadavky a príležitosti

Zamestnávanie školených sociálnych pracovníkov v probácii začalo v 70-tych rokoch, keď vzrástol počet škôl pre sociálnu prácu. Mnoho desaťročí pracovali v probácii osoby s dosiahnutým vzdelaním z oblasti psychológie, policajnej služby a teológie. Dnes sú tieto pozície zastúpené mnohými sociálnymi pracovníkmi a socio-pedagogickými odborníkmi. Sociálny pracovník sa hlavne zaoberá problémami klienta a jeho sociálnym prostredím, sociálny pedagóg sa však zameriava na konkrétnu tvorbu dobrého životného prostredia a situácie. Fakulty vysokých škôl ponúkajú stále väčší počet špecializovaných študijných programov pre sociálnu prácu v trestnej justícii a probačnej službe. Neexistujú žiadne údaje o obnove personálu na národnej úrovni. Na základe ich osobnej skúsenosti a vedomostí autori predpokladajú, že v tejto oblasti nemajú kantóny žiadne problémy. Sotva existujú pre tento personál nejaké kariérne dráhy. Možnosti pre zmenu a kariérnu dráhu závisia hlavne od preloženia do iných sociálnych služieb alebo liečebných centier a nie od napredovania v rámci hierarchickej štruktúry.

Vzhľadom na súčasný stav personálnych štatistík Švajčiarskej probačnej služby nie je možné získať detailné informácie o pracovnom personáli v tejto oblasti. V roku 2007 bolo v tradičnej oblasti inštitúcií probačnej služby obsadených 210 pracovných miest na plný úväzok, pričom 18 z nich bolo manažérskych pozícií, 140 (66%) pôsobilo v poradenstve a 70 (33%) v administratíve. Zároveň existuje takmer 35 pracovných pozícií na plný úväzok vyhradených pre verejnoprospešné práce a elektronické monitorovanie. Zamestnanci s polovičným úväzkom pôsobia v niektorých z týchto oblastí. Tých 210 pracovných pozícií na plný úväzok je obsadených približne 300 zamestnancami. Vzhľadom na veľkosť probačných inštitúcií, iba najväčšie kantóny zamestnávajú manažérov na plný úväzok a so zástupcami. V iných inštitúciách je manažérska pozícia iba zlomkom pracovných miest na plný úväzok. Na základe toho sa manažéri väčšinou zaoberajú poradenstvom. Probačné služby zvyčajne nezamestnávajú dobrovoľníkov na úlohy v súvislosti s dohľadom. V kantonálnych inštitúciách pracuje 400 dobrovoľníkov, väčšina z nich – 259 – pracuje pre kantóny v Berne a Zürichu (144 a 75) alebo 40 pre Bazilej.

Na záver môžeme povedať, že od polovice 80-tych rokov sa probačné služby vo Švajčiarsku značne profesionalizovali. Úlohy, ktoré boli pôvodne realizované osobami, ktoré pochádzali

zo širokej škály rôznorodých odborných zázemí, sú teraz výhradne realizované vzdelanými sociálnymi pracovníkmi.

3.2.3. Iné organizácie, ktoré pôsobia v oblasti probačnej práce

Dnes existujú probačné služby vo všetkých 26 kantónoch; dva kantóny zverili probáciu súkromným inštitúciám. Vzhľadom na vysoký stupeň sprofesionalizovania probačnej služby dochádza zároveň k zvýšenej spolupráci a medziinštitučnej komunikácii so súkromnými organizáciami psychosociálnej liečby, zdravotnej starostlivosti a služieb pre zvyšovanie blahobytu.

4 PROBÁCIA V RÔZNYCH FÁZACH TRESTNÉHO PROCESU

4.1. Všeobecné

Probačné služby majú rôzne mandáty v závislosti od kantónu, v ktorom sú situované. Zatiaľ čo niektoré inštitúcie poskytujú podporu po prepustení, iné vzhľadom na ich širší mandát, poskytujú podporu pre páchatel'ov vo výkone väzby alebo trestu v závislosti od kantónu. Niekoľko kantónov odovzdalo nedávno všetky úlohy týkajúce sa výkonu alternatívnych trestov probačnej službe.

Vo Švajčiarsku môžu sudcovia udeliť trest vo forme pokuty, podmieneného a nepodmieneného trestu odňatia slobody a od 1. januára 2007 taktiež alternatívy voči uväzneniu. Udelené tresty v 90-tych rokoch tvorili na 30% pokuty, na 69% uväznenie – 1/3 z nich bola nepodmienená – a na 1% alternatívne tresty. Na základe trestného zákonníka udelenie nepodmieneného trestu odňatia slobody má dať väzňovi lekciu a pripraviť ho na reintegráciu. Ďalej má napomáhať pri odškodnení ujmy spáchanej na obeti. Väzeň má povinnosť vykonávať jemu pridelenú prácu. Prácu dostávajú podľa ich schopností, ktorá im pomôže v samostatnom živote po prepustení (článok 81 znovelizovaného Trestného zákonníka). Vzdelávanie nie je preto len nástrojom sociálnej práce, ale je udelené aj ako trest.

Právomoc udeľovať trest odňatia slobody je striktne v kompetencii kantonálnej výkonnej authority. Vyberanie pokút, výkon trestov odňatia slobody a implementácia alternatívnych trestov, môže byť však zrealizované rôznymi vládnymi inštitúciami. Môže sa stať, že výkon kratších trestov (do 90 dní) a dlhších trestov (viac ako 90 dní) je zverená rôznym úradom. Všeobecná časť Trestného zákonníka, ktorá vstúpila do platnosti 1. januára 2007 teraz poskytuje alternatívne tresty ako napr. per diem pokuty, verejnoprospešnú prácu, výkon trestu odňatia slobody v otvorenom režime a v siedmych kantónoch elektronické monitorovanie pre zníženie počtu väzenských trestov. Vo väčšine prípadov majú kantonálne väzenia úlohu výkonu nepodmieneného trestu odňatia slobody. Zatiaľ čo realizácia ambulantných opatrení môže mať rôzne formy vzhľadom na možné prerušenie trestu, internačné opatrenia sú v princípe realizované nemocnicami a terapeutickými inštitúciami.

4.1.1. Právne charakteristiky probácie

Mandát probačnej služby nie je bezpečnostným opatrením, nie je ani dodatočným trestom, ako napr. zákaz vykonávať profesiu alebo obchod. Jedná sa o oficiálne sociálne sprevádzanie. Probácia nie je sama o sebe povinnosť, ale z tradičného hľadiska, je súčasťou trestu alebo opatrenia v prípade nepodmieneného trestu ako posledného štvrtého stupňa zrealizovaného trestného procesu. Je vždy spojená s dodatočným súdnym príkazom. Probácia alebo podmienené prepustenie, mandát probačnej služby alebo nariadenia sú vydávané na minimálne 12 mesiacov

a maximálne 5 rokov. Doba podmieneného prepustenia sa môže z hľadiska dĺžky svojho trvania od mandátu probačnej služby a/alebo nariadenia odlišovať. Výnimočné rozhodnutia o mandáte probácie na neurčité obdobie sú možné (článok 56/59/62/64 znovelizovaného Trestného zákonníka, terapeutické, ambulantné a internačné opatrenia a uväznenie). Pre dotýčajúcich klientov je uväznenie a odhalenie svojich životných podmienok povinné. Súdny vydávajú povinné nariadenia ako napr. transfer do iných inštitúcií alebo nemocnice. Justičné úrady alebo splnomocnené probačné služby tieto opatrenia implementujú.

4.1.2. Smernice mandátov probačnej služby

- podmienené prepustenie z výkonu trestu odňatia slobody (článok 64a znovelizovaného Trestného zákonníka);
- podmienené prepustenie z výkonu trestu odňatia slobody pre mladých dospelých (18 do 25 rokov života) (článok 62. paragraf 3 znovelizovaného Trestného zákonníka);
- podmienené prepustenie z vojenského väzenia (článok 34b odstavce 2 znovelizovaného Trestného zákonníka);
- podmienený a čiastočne podmienený trest odňatia slobody (článok 42 a 43 až článok 44 odstavce 2. znovelizovaného Trestného zákonníka);
- odložený výkon trestu z dôvodu ambulantnej liečby psychickej poruchy (článok 63, odstavce 2 znovelizovaného Trestného zákonníka);
- pokusné prepustenie z dôvodu liečby pre jedincov s psychickou poruchou (článok 62. odstavce 3 znovelizovaného Trestného zákonníka);
- predĺženie probačného dozoru v prípade podmieneného výkonu trestu odňatia slobody (podľa článku 46.2 znovelizovaného Trestného zákonníka a podmienený, čiastočne podmienený vojenský trest (podľa článku 40, odstavce 2 znovelizovaného Trestného zákonníka);
- podmienené prepustenie z inštitúcie (verejnej alebo súkromnej) pre liečbu alkoholovej alebo drogovej závislosti (článok 62 odstavce 3 znovelizovaného Trestného zákonníka);
- sociálne sprevádzanie (článok 96 znovelizovaného Trestného zákonníka).

Tabuľka : Aktivity probačnej služby v rôznych štádiách trestnej procedúry

	Obdobie pred súdnym pojednávaním	Obdobie súdneho pojednávania a výkonu trestu	Obdobie po prepustení z výkonu trestu
Príprava sociálnej správy	X	X	X
Sociálne sprevádzanie obžalovaných	X		
Organizovanie/ dozor nad VPP		X	
Organizovanie/ dozor nad udelenými príkazmi		X	X
Organizovanie/probačný dohľad, ambulantných opatrení (mimo väzenia)		X	X
Organizovanie/dohľad nad opatreniami pre narkomanov a alkoholikov a psychiatrických pacientov		X	X
Organizovanie/dohľad mediácia pred súdnym rozhodnutím	X		
Organizovanie/dohľad elektronické monitorovanie			X

Organizovanie/dohľad nad učebnými programami pre páchatel'ov		X	X
Organizovanie/dohľad nad postpenitenciárnou starostlivosťou			X

4.2. Predsúdna fáza

Práca probačnej služby pre obžalovaných môže začať hneď po vzatí obžalovaného do väzby. Prvou úlohou probačnej služby je pomôcť klientovi prekonať toto zložité obdobie, pretože pokiaľ sa nejedná o recidivistu, je každé vzatie do väzby traumatickou skúsenosťou. Neskôr môže sociálny pracovník vykonávať celú škálu úloh, ako napr. kontaktovanie rodiny, príbuzných a právnikov, prípravu pre výkon trestu až kým nedôjde k splateniu dlhu, čo sa môže stať po prepustení. Sociálni pracovníci úzko spolupracujú s administratívou ústavov pre výkon väzby, väzenským personálom, justičnými úradmi a právnyimi zástupcami.

4.2. Predsúdna správa

Podľa znovelizovaného Trestného zákona môže sudca a prokurátor požiadať probačnú službu o vyhotovenie správy o správaní a sociálnej situácii páchatel'a.

4.3. Súdna fáza a fáza výkonu trestu

4.3.1. Všeobecné údaje

4.3.2. Správa pred výkonom trestu

Podľa znovelizovaného Trestného zákona môže sudca alebo prokurátor požiadať o vyhotovenie správy o správaní a sociálnej situácii páchatel'a.

4.3.3. Probačné procedúry a procesy

Alternatívne tresty sa odlišujú od tradičnejších foriem probačnej služby. Opatrenia implementované v komunite vo forme verejnoprospešných prác alebo domáceho väzenia prostredníctvom elektronického monitorovania sú dosť nové (viď ich popis v pilotných schémach). Ich implementácia bola hlavne zverená probačnej službe. Táto úloha prekračuje rámec monitorovania a dohľadu nad páchatel'mi. Musia taktiež organizovať a kontrolovať výkon trestu a preverovať dodržiavanie pravidiel domáceho väzenia. Najdôležitejšie princípy a formy dohľadu nad klientmi mimo ústavu na výkon trestu (podmienečné prepustenie, ambulantné opatrenia s pozastaveným výkonom trestu, probačné dohľady a nariadenia) už boli popísané v kapitole 2.

4.4. Fáza po prepustení

V princípe je plán výkonu trestu pripravený pre každého páchatel'a, ktorý je odsúdený na nepodmienečný trest odňatia slobody. Podpora prichádza z viacerých smerov ako sú napr. lekári, psychiatri, psychológovia alebo sociálni pracovníci, ktorých úlohou je prekladať správy o ich pozorovaniach Oddeleniu pre výkon trestu s cieľom napomôcť reintegrácii páchatel'a po jeho prepustení na slobodu.

Hore uvedené monitorovanie odsúdených páchatel'ov je výraznejšie, keď sa trest skladá z internačného opatrenia pre recidivistov, mentálne chorých páchatel'ov a odsúdených

alkoholikov a narkomanov. Ak súd vyniesol rozsudok na základe psychiatrického posudku, potom je procedúra prerušenia trestu komplexnejšia. Podľa zákona prerušenie trestu musí byť vyhodnotené na základe jeho rehabilitačného procesu najneskôr v období 5 rokov a následne každý rok. Odsúdený páchatel' môže takisto požiadať o prepustenie. Dnes je táto úloha v mnohých kantónoch v kompetencii ústavu pre výkon trestu, v iných kantónoch v kompetencii súdu a v prípadoch nebezpečných páchatel'ov je posudok miery nebezpečenstva zverený regionálnej komisii. Na základe možností predložených jednotlivými inštitúciami komisia rozhodne o zrušení alebo predĺžení daného opatrenia. Rozhodnutie je potom predložené ústavu pre výkon trestu.

Podstatou sociálnej práce vo väzení je čoraz viac premost'ovanie vnútorného sveta odsúdených páchatel'ov s vonkajším svetom zvyšnej populácie. Dozorcovia a sociálni pracovníci, ktorí pracujú v ústavoch pre výkon trestu systematicky vykonávajú dozor nad páchatel'mi, pripravujú ich na prepustenie a sprostredkujú kontakty s ich rodinou a ich sociálnym prostredím. Kooperujú so sociálnymi pracovníkmi probačnej služby, ktorých úlohou je reintegrácia páchatel'ov. Liečebné opatrenia v ústavoch pre výkon trestu sa líšia podľa individuálnych prípadov. Existujú dva typy potrieb, ktoré podmieňujú dve reakcie: prvá, praktická podpora, ktorá sa týka materiálnych aspektov životných podmienok klienta alebo jeho / jej rodiny a druhá, existenčná pomoc, ktorú je oveľa ťažšie stanoviť a zdefinovať. Podpora v tejto oblasti môže pomôcť páchatel'ovi k hlbšiemu sebazpoznaniu a chápaniu vlastnej minulosti, čo má za dôsledok zvýšené šance pre reintegráciu.

4.5. Penitenciárna a postpenitenciárna starostlivosť mimo systému trestnej justície

Probačné služby poskytujú postpenitenciárnu starostlivosť vo forme konzultácií a služieb často v súčinnosti so súkromnými sociálnymi organizáciami na dobrovoľníckom základe.

5. FINANČIE, REGISTRÁCIA, EVALUÁCIA A EXTERNÉ NÁZORY

5.1. Financie

Vo všeobecnosti sú fondy pre personálne zdroje a výdavky na prebiehajúce aktivity probačnej služby plne poskytované kantónmi. Probačné služby organizované súkromnými organizáciami sú dotované kantónom na základe dohody o realizácii činnosti. Poverenie, rozsah práce a tým definované oblasti práce do veľkej miery určujú finančné zdroje týchto inštitúcií. V piatich kantónoch využívajú tiež súkromné fondy.

V niektorých kantonoch sa môžu inštitúcie uchádzať aj o verejné dotácie s cieľom poskytnúť klientom viac podpory. Existujú dodatočné zdroje zo súkromnej sféry alebo nadácií, ktoré dotujú špeciálne podporované projekty. Okrem verejných a súkromných zdrojov je ďalšie financovanie podporných služieb možné aj udelenie dotácií alebo prijatie finančnej podpory klienta v rôznych inštitúciách na základe rozhodnutia probačnej služby. V niektorých kantónoch je práca limitovaná na psycho-sociálnu starostlivosť a právnu podporu.

V roku 2005 boli celkové kantonálne výdavky na probačnú službu 30 MIO švajčiarskych frankov (18,75 MIO eur). Počas toho istého roku bolo k dispozícii približne 2 MIO švajčiarskych frankov (1,2 MIO eur) pre podporné programy priamo riadené týmito inštitúciami. Inštitúcie pracujúce v spolupráci s probačnými službami vynaložili oveľa viac finančných prostriedkov na ďalšiu finančnú podporu a sociálne, zdravotné a psychologické konzultácie. Príkladom sú sociálne služby a programy pre drogovú a alkoholovú závislosť, ktoré boli podporené z verejných a súkromných fondov.

Administrácia a monitorovanie fondov je zodpovednosťou probačných služieb, zatiaľ čo zodpovednosť za rozpočet a účtovníctvo v závislosti od kantónu je v kompetencii justičného a policajného oddelenia. Avšak parlament udeľuje povolenie vláde uvoľňovať fondy a poskytovať ich na nový fiškálny rok.

5.1.1. Registračný systém a evaluačné procedúry

Švajčiarsku chýbajú spoľahlivé, jednotné a celoštátne platné štatistické smernice pre zbieranie kantonálnych dát. Neexistuje konsenzus o objektivite zbierania údajov (základné údaje, výkonnostné indikátory a informácie o efektivite) a o údajoch, ktoré majú byť zozbierané. Tento fenomén sa vyskytuje napriek pomaly napredujúcom vývoji limitovaných švajčiarskych národných štatistík pre prácu probačných služieb a súhrnné výkonnostné indikátory. Dôvodom pre nedostatok štatistík je švajčiarska federálna štruktúra, resp. skutočnosť, že probačné služby sú zorganizované v rámci kantónov a účty skladajú len svojim oddeleniam ako aj pre neexistenciu národného evaluačného a dozorného úradu. Vzhľadom na neexistenciu evaluačného systému, sú probačné služby v konečnom dôsledku regulované len prostredníctvom súdov a justičného systému.

Aktuálne zverejnené kantonálne štatistiky sú v mnohých prípadoch rudimentárne a súhrnné. Vo väčšine prípadov neexistujú v písomnej alebo identickej forme, chýba im jednotnosť v čase a preto sú neporovnateľné. Rutinné zmeny v spôsobe zbierania a prezentovania údajov vedú k dodatočným problémom výročných porovnaní. Iba od druhej polovice 90-tych rokov sa jednotlivé kantóny snažili tento proces spracúvať elektronicky. Tvorba národných štatistík bola prvýkrát zrealizovaná v roku 1998 Švajčiarskym federálnym štatistickým úradom v spolupráci so Švajčiarskou probačnou asociáciou. Tento druh evaluácie má tri ciele:

- tvorbu národných, celkových indikátorov pre implementáciu smerníc a pre realizáciu dobrovoľníckeho dohľadu nad klientmi vo väzení a mimo neho;
- diskusie o hodnote a dôležitosti národných štatistík o probačnej službe;
- vytváranie probačných štatistík nad rámec minimálnych a súhrnných informácií.

Federálny štatistický úrad ponúkol v roku 2000 po prvýkrát a neskôr vo výročnej publikácii štatistický prehľad implementácie probačných služieb. Okrem štatistiky, boli zbierané, evaluované a interpretované aj údaje a informácie o jednotlivých programoch obzvlášť tých inovatívnych, ktoré sú podporované Federálnym justičným úradom. Týka sa to hlavne realizácie verejnoprospešných prác alebo elektronického monitorovania, multi-disciplinárnej socio-vedeckej evaluácie, ktorá je realizovaná univerzitnými fakultami alebo nezávislými evaluačnými úradmi. Tieto správy sú evaluované vedeckou poradnou radou, ktorá bola vymenovaná Federálnym justičným úradom. Slúžia kontextuálnemu riadeniu inovatívnych projektov.

6. PRÁVA PROBAČNÝCH KLIENTOV

Nariadenie probačného dozoru neznamena, že sa monitorovaný jedinec stáva plne podriadený inštitúcii probačnej služby. Ich pozícia nie je úplne bezprávná. Osoba pod dohľadom má právo byť vypočutá a podporovaná a musí mať ubytovanie ako aj dostatočný príjem. On, či ona majú právo na individuálnu úradnú podporu. Osoba v probačnom dohľade môže požiadať o skrátenie probačného alebo dozorného obdobia ak sa reintegrácia bude vyvíjať priaznivo. Ak sa klient opätovne dopustí prečinu, tzn. je opätovne odsúdení na trest odňatia slobody na obdobie kratšie ako 3 mesiace, potom môže posudkový úrad vydať varovanie s cieľom neohroziť dosiahnuté výsledky.

Počas probačného obdobia si osoba v dozore zanecháva svoje občianske a ústavné práva pokiaľ zodpovedná inštitúcia nerozhodne inak. Keďže neexistujú žiadne explicitné písomné stanoviská o právach klientov, neexistujú ani nezávislé štúdie, ktoré by skúmali perspektívu klientov vo vzťahu k realizácii probačnej služby, jej formám a prostriedkom podpory.

7. NOVÉ TRENDY

Z federálnej perspektívy je probácia kantonálna záležitosť. V rámci kantónov je probačná služba determinovaná prerozdelením politickej sily, interne rámcom justičných oddelení, externe vládou a parlamentom a právnymi novelizáciami vydanými Federálnou radou alebo uplatnenými Federálnym zhromaždením alebo pilotnými projektmi ponúknutými alebo financovanými Federálnou vládou.

Sociálna práca, ktorá je realizovaná v rámci probačných inštitúcií je ďalej rozvíjaná prostredníctvom interkantónálneho plánovania a komunikácie intervenčných štandardov v konkordátnych konferenciách. Tu sú zdieľané myšlienky týkajúce sa obsahu a ďalšieho vývoja organizačných štruktúr a sú vypracované ďalšie profesionálne a politické stratégie pre uplatnenie inovácií. Okrem toho ponúkajú výcvikové strediská a Odborná asociácia sociálnych pracovníkov odborníkom podnety pre evaluáciu dozorných konceptov a revíziu intervenčných princípov. V neposlednom rade je pre ďalší rozvoj probačných služieb dôležitá komunikácia na medzinárodnej a obzvlášť európskej úrovni.

7.1. Pilotné projekty zamerané na reformovanie trestov a probačnej služby

Implementácia nových foriem nepodmienečného trestu odňatia slobody viedla k najdôležitejšej modernizácii švajčiarskeho systému. Jedná sa o zavedenie verejnoprospešných prác a elektronického monitorovania. Význam Konceptu kontinuálneho dozoru a jeho progresívnej implementácie neustále rastie. Niektoré kantóny stále viac monitorujú osoby prepustené z väzby. Pilotné stratégie znovu posudzovania trestného činu a mediácia sa stále zdokonaľujú.

Všetky nové úlohy probácie sú spojené s hlavnou myšlienkou sankcie a trestu. Ak je cieľom sankcie a trestu ochraňovať spoločnosť, potom musí byť reintegrácia páchatel'a prioritou. Dnes nemôže byť význam a zmysel trestu založený na odplate, ale skôr na predchádzaní recidívy. Práve recidíva je obrazom trestného justičného systému. Od 90-tych rokov bola stále viac spochybňovaná efektivita nákladov. Výkon trestu musí byť zrealizovaný a zorganizovaný tým najefektívnejším spôsobom. Tí, ktorí sú zodpovední za výkon trestu, majú preto úlohu nepretržite prehodnocovať efektivitu reintegrácie. Musia sa spýtať samy seba, ako je možné zrealizovať sekundárne ciele ako sú napr. mediácia medzi páchatel'om a obeťou alebo ako sa vyhnúť negatívnym dôsledkom väznenia. Aby sa naši konkrétne odpovede na tieto otázky, bolo od 90-tych rokov implementovaných stále viac a viac pilotných programov a stratégií. Nižšie je uvedený ich krátky popis:

7.2. Zrealizované pilotné stratégie od roku 1990 do roku 2000

7.2.1. Verejnoprospešné práce vo Švajčiarsku od roku 1991 do roku 1995 (GACH 1)

Verejnoprospešná práca, (GA) ako alternatívna forma nepodmienečného trestu odňatia slobody na dobu s maximálnou dĺžkou 30 dní, bola implementovaná prostredníctvom vyhlášky Trestného zákonníka (z 19. marca, 1990). Kantóny Bern, Lucerne a Vaud boli prvými kantónmi, ktoré ju implementovali. Desiat' iných kantónov tak učinilo do roku 1995. V týchto kantónoch mali páchatelia, ktorí boli odsúdení na výkon trestu odňatia slobody na dobu 30 dní (v kantóne Vaud

na dobu 14 dní), možnosť podať žiadosť na verejnoprospešné práce. Prvé tri kantóny zrealizovali svoje evaluácie. Federálny justičný úrad v zásade prijal ich odporúčania pre reorganizovanie alternatívneho trestu verejnoprospešnej práce. Všetky vykonané práce v týchto kantónoch boli evaluované v samostatnej správe. GACH 1 bol dôvodom pre novú štatistiku na Federálnom štatistickom úrade. Medzi rokmi 1991 a 1995 existovalo vyše 3000 prihlášok na verejnoprospešné práce.

7.2.2. Verejnoprospešné práce vo Švajčiarsku od roku 1996 do roku 1998 (GACH 2)

Vyhláška 3 Trestného zákonníka datovaná zo 4. decembra 1995 vytvorila nové podmienky s novým konverzným princípom (1 deň vo väzení sa rovná 4 dňom verejnoprospešných prác) pre nepodmienečné tresty odňatia slobody na dobu s maximálnou dĺžkou trvania 90 dní. Evaluácia bola zrealizovaná vo všetkých kantónoch a pripojená k tvorbe štatistiky. Medzi rokmi 1996 a 1998 počet realizujúcich kantónov stúpol z 10 na 18. Na konci pilotného overovania bolo zrealizovaných viac ako 6 000 hodín verejnoprospešných prác.

7.2.3. Verejnoprospešné práce pre sociálne exkludovaných nezamestnaných páchatel'ov v kantóne Zürich v rokoch 1996 až 1999.

Tento pilotný projekt sa zrealizoval ako nezávislý projekt v rámci zavedenia verejnoprospešných prác. Mal za úlohu ponúknuť špeciálny program zameraný na ľudí, ktorí sa nachádzali na okraji spoločnosti, podmienene odsúdených na dobu 30 dní a tých, u ktorých bola len malá pravdepodobnosť účasti na programe všeobecných verejnoprospešných prác. Klienti boli podporovaní nielen vo forme supervidovanej tímovej práce, ale aj v ich úsilí nájsť si prácu a ubytovanie. Cieľom bolo napomáhať ich sociálnej reintegrácii. Tento pilotný projekt demonštroval skutočnosť, že verejnoprospešné práce sú oprávneným nástrojom pre supervíziu nad skupinou ľudí so špeciálnymi problémami.

7.2.4. Verejnoprospešné práce s dodatočnými diferencovanými podpornými programami, od 1996 do 1999

Táto pilotná stratégia bola implementovaná v Zürichu. Jedná sa o špeciálny projekt v rámci GACH 2. Páchatel'om odsúdených na nepodmienečný trest odňatia slobody na dobu 90 dní ponúka výkon trestu v podobe verejnoprospešných prác ako aj individuálne konzultácie a poradenstvo na podporu reintegrácie.

7.3. Pilotné projekty od roku 2000

7.3.1. Elektronické monitorovanie od 1999 do 2002

Tento pilotný projekt sa realizovali kantóny Berne, Bazilej-mesto a Bazilej-vidiek, Vaud, Ticino a Ženeva. Elektronicky monitorované domáce väzenie páchatel'ov odsúdených na nepodmienečný trest odňatia slobody im umožňuje odpykať ich trest počas ich vlastného voľného času v mieste ich trvalého bydliska. Kantóny Bazilej-mesto a Bazilej-vidiek využívajú túto formu pre tresty v dĺžke od 1 do 12 mesiacov odňatia slobody, kantón Bern pre tresty od 3 do 12 mesiacov, kantóny Vaud, Ženeva a Ticino pre tresty od 1 do 6 mesiacov. Táto forma trestu môže byť chápaná ako alternatíva k uväzneniu (front doorová varianta) ale aj ako odpykanie zvyšného trestu odňatia slobody po podmienedom prepustení (back doorová varianta) a tak eliminovať stigmatizujúci alebo sociálne negatívny efekt uväznenia alebo uväznenia v otvorenom režime. Z ekonomického hľadiska je tento druh trestu menej náročný ako uväznenie a šetrí tak financie trestného justičného

systému. V období medzi 1.septembrom 1999 a 31. decembrom, 2001. absolvovalo tento typ trestu takmer 500 ľudí.

7.3.2. Učebné programy ako nové formy intervencie v trestnej justícii od roku 1999 až do roku 2004

Túto pilotnú stratégiu realizovali v kantóne Zürich s cieľom zmeniť kognitívne správanie páchatel'ov tak, aby sa tým zlepšila sociálna reintegrácia a znížila miera recidívy. Jedná sa o pokus zmeniť postoje a správanie, obzvlášť sebaúctu a zároveň posilňovať páchatel'ovu ochotu prevziať zodpovednosť za jeho/jej vlastné skutky.

7.3.3. Prehodnotenie trestného činu a jeho nápravy, TAWI², 1999-2003

Táto pilotná stratégia je realizovaná kantónom Bern od februára 1999. Jej cieľom je evaluácia možnosti nápravy v rámci časového úseku 4 rokov. Zámerom je sústrediť sa a pracovať s nevyriešenými sociálnymi konfliktami medzi páchatel'om a obeťou prostredníctvom prehodnotenia spáchaného trestného činu a možnosti nápravy (TAWI). Hlavným cieľom tejto pilotnej stratégie je pomôcť páchatel'ovi pochopiť skrytú motiváciu a správanie, ktoré viedlo k spáchaniu trestného činu a prevziať zodpovednosť za dôsledky, ktoré mal jeho/jej skutok na obeť tohto činu. Vid' taktiež kompenzačný mandát zákona pre úľavu obetí (OHG³) z roku 1993 a relevantnú novelizáciu článku 37 švajčiarskeho Trestného zákonníka.

7.4. Ďalšie programy alebo pilotné projekty, 2000-2007

7.4.1. Ďalšie programy a pilotné projekty, ktoré boli zrealizované alebo obnovené

- ambulancná liečba pre páchatel'ov násilných sexuálnych trestných činov, St. Gall
- probačná služba pre nebezpečných páchatel'ov, Zürich
- cudzinci a trestná justícia, Zürich
- získanie úľavy pre platenie pokút, Zürich
- trestná justícia – mediácia, mimosúdne vyrovnanie, Zürich
- OPTIMA – Nový verejný manažment, Thurgau
- Manažment a dokumentácia údajov o klientoch, Zürich
- Kvalitatívny manuál pre probačnú službu, Luzern
- BEWIS, EDP Aplikácia, Solothurn
- Manažment kvality v probácii a trestnej justícii, Zürich
- Konzultácie pre páchatel'ov domáceho násilia, St. Gall
- Učebné programy pre páchatel'ov, 2003, Zürich, St. Gallen, Solothurn
- Prax dohľadu orientovaná na trestný čin, 2004, Zürich, Solothurn
- Konzultácie pre páchatel'ov domáceho násilia

8 DOLEŽITÉ PUBLIKÁCIE

Probačná služba vo Švajčiarsku 2000, prvé celoštátne výsledky, október 2001, BFS, Neuchatel

Probačná služba 2001, jún 2003, BFS, Neuchatel, od 2003 pod www.justice-stat-admin.ch téma: kriminalita a trestné právo

Probácia 2001, jún 2003, SFSO, Neuchatel (v nemčine a francúzštine). Od roku 2003 sú dostupné údaje v nemčine a francúzštine na: www.justice-stat.admin.ch podtéma: zločin a trestné právo. Publikácie sú stiahnuteľné.

Verejnoprospešné práce 1996, BFS, BJ, Neuchatel, 1998

Verejnoprospešné práce 1996 – 1998, BFS, BJ Neuchatel, 2000

Od 2000 na: www.justice-stat-admin.ch téma: kriminalita a trestné právo

Verejnoprospešné práce 1996, SFSO, SFOJ, Neuchatel, 1998. Verejnoprospešné práce 1996-1998, SFSO, SFOJ, Neuchatel, 2000. Od roku 2000 sú informácie dostupné v nemčine a francúzštine na: www.justice-stat.admin.ch téma: kriminalita a trestné právo.

Elektronicky monitorovaný výkon trestu

Od roku 2003 na: www.justice-stat.admin.ch téma: kriminalita a trestné právo

Štatistiky o väznení a výkone trestu.

Od roku 2003 sú informácie dostupné v nemčine a francúzštine, na: www.justice-stat.admin.ch podtéma: zločin a trestné právo.

Štatistiky o väznení a výkone trestu:

Od roku 2000 sú informácie dostupné v nemčine a francúzštine na: www.justice-stat.admin.ch podtéma: zločin a trestné právo.

Etické princípy a pracovná oblasť švajčiarskej probačnej služby

Hlavné smernice

Brožúra v nemčine/ francúzštine/ taliančine alebo na: www.probtion.ch

26 autonómnych kantonálnych švajčiarskych probačných služieb dospelo k dohode o spoločných etických princípoch a pracovnej oblasti švajčiarskej probácie. Jedná sa o veľký výkon vzhľadom na to, že nemecké, francúzske a talianske oblasti majú svoju vlastnú kultúru organizáciu probácie.

Úrad SKLB/CSDP

c/o Oddelenie probačnej služby a alternatívneho výkonu trestu kantónu Bern,
ulica: Gerechtigkei 36, poštový priečinok 658, 3000 Bern 8

PRÍLOHA 1

Probácia vo Švajčiarsku – zbieranie údajov

Od roku 2000 do roku 2005 stúpol celkový počet odsúdení o 20%, čiže zo 77 000 na 93000 prípadov. Od roku 2002 to isté platí o počte nepodmienečných trestov odňatia slobody. Naproti tomu v počte prípadov dohľadu nad páchatelmi a väzňami prepustených na podmienku zverených probačnej službe, je len nepatrný nárast. Do úvahy sa v prieskume berie mnohonásobný počet a kvalitatívne problémy. Počty nových prípadov na rok, ako aj zrealizovaných dohľadov sa približujú hranici 2000. To je možné pripísať skutočnosti, že počty prečinov, za ktoré boli páchatelia odsúdení na krátke, podmiennečné a nepodmienečné tresty kratšie ako 30 dní, značne vzrástli. Pričom sa jedná o ten typ klientov, ktorí zvyčajne nevyžadujú sociálne sprevádzanie. Zároveň, je možné povedať, že počty dlhodobých trestov a opatrení, v súvislosti s ktorými môže byť udelený probačný dozor, sa zmenili len okrajovo alebo skôr vykazujú vzrastajúci trend.

V rámci tohto prehľadu sa štatisticky zaznamenané aktivity probačných služieb hlavne zameriavajú na dozor nad ľuďmi, ktorí boli prepustení z ústavu na výkon trestu (44 %). Druhá najpočetnejšia skupina sa skladá z ľudí, ktorým bola nariadená ambulantná starostlivosť v súvislosti s odloženým trestom.

V posledných troch rokoch bolo možné pozorovať mierne zvýšenie počtu nových prípadov v porovnaní s počtom uzavretých prípadov, čo malo za následok mierne zvýšenie celkového počtu osôb pod dohľadom v rámci posledných troch rokov a to zo 4 900 osôb pod dohľadom na 5 400. Zatiaľ čo počet väzňov, ktorí boli aj po období jedného roku naďalej pod dohľadom, zostal relatívne stabilný, počet novo prijatých dohľadov sa pohyboval na relatívne vysokej úrovni (medzi 4 500 až 600 nových prípadov). V období 2000 - 2005 demonštrujú štatistiky o implementácii verejnoprospešných prác (GA – Gemeinützige Arbeit) stabilné pridelenie 5 000 prípadov a elektronicky monitorovaného domáceho väzenia (EM) 300 odpykaných trestov. Jedná sa o výkon trestu organizovaný probačnými službami.

Ďalej je možné skonštatovať, že sa služby poskytované jednotlivými probačnými inštitúciami líšia. Obzvlášť pomoc v oblasti obstarávania práce v špeciálnych obchodoch a...

Tabuľka 1.1.

Štatistiky – 2003,2004, 2005

	2003	2004	2005
Údaje o odsúdení			
Celkový počet odsúdených	88 771	97 301	92 917
Podmienečný výkon trestu odňatia slobody	42 302	46 199	42 257
Nepodmienečný výkon trestu odňatia slobody	12 688	15 114	15 124
Opatrenia	546	594	586

Väzenská populácia	5 214	5 977	6 137
Vo väzbe	1 723	1 903	1 929
Vo výkone trestu	3 119	3 606	3 794
Udelenie dohľadu na základe súdneho rozhodnutia			
Celkový počet	1 943	1 962	2 104
Transfer do iných kantónov	90	92	168
Udelenie 1) probačného dohľadu (alebo skôr ochranného dohľadu) na základe			
Podmienečného výkonu trestu	247	244	281
Ambulantnej liečby	337	371	345
Podmienečného prepustenia z výkonu trestu	716	818	779
Podmienečného alebo ambulantného prepustenia z internovanej liečby	130	104	189
Probačného prepustenia z práce alebo reedukačnej inštitúcie	21	37	22
Smernice (exkluzívne)	284	149	292
Iné	198	139	196
Udelenie dozoru bez mandátneho výnosu			
Celkový počet			
Dobrovoľný dozor 2)	185	182	162
Vo výkone trestu	5 999	5 758	5 106

1) Mandát ochranného dohľadu v podmienečnom výkone trestu na základe článku 41.2 Trestného zákonníka, Mandát ochranného dohľadu počas ambulantnej liečby s odloženým výkonom trestu podľa článku 43.2.2., 44.1 a 44.6. Trestného zákonníka, Mandát ochranného dohľadu v podmienečnom a probačnom prepustení z internovanej alebo ambulantnej liečby bez odloženia výkonu trestu na základe článku 43.4.2. a 44. 4. 2. Trestného zákonníka. Mandát ochranného dohľadu v podmienečnom prepustení z práce alebo reedukačnej inštitúcie (AEA), na základe článku 1008 Trestného zákonníka.

Smernice: sociálne sprevádzanie na základe nariadených opatrení

Iné: nariadenia na základe kantónálnej legislatívy

Transfery: miera možných duplicitných počtov z dôvodu transferu dozorných mandátov do iných kantónov

2) Osoby, ktoré sú monitorované probačnými službami počas stanovenej doby

Zdroj: Trestné štatistiky, Štatistiky väznenstva, Štatistiky probačného dozoru

© BFS- Štatistická knižnica Švajčiarska; na internete na : www.justice-stat.admin.ch

Tabuľka 1.2.

	2003	2004	2005
Priemerná väzenská populácia			
Celkový počet monitorovaných osôb, k 31. decembru			
Celkový počet	4 914	5 239	5 343
Mandát – udelená probácia	4 429	4 780	4 932
Dobrovoľný dozor 5)	485	459	411
Väzni pod dozorom			
Existujúce počty a udeľovanie dohľadu			
Celkový počet k 31. decembru	2 205	2 536	2 395

Tabuľka 1.3.

	2003	2004	2005
Personálne štatistiky			
Personálne a dozorné pomery v probačnej službe			
Celkový dozorný personál	199	197	196
Vzdelaní sociálni pracovníci	131	127	123
Priemerný švajčiarsky dozorný pomer	70	78	76
Dozorný personál pre verejnoprospešné práce (VPP) a trest domáceho väzenia EM			
Celkový dozorný personál			
Pre verejnoprospešné práce		27	
Pre domáce väzenie EM		11	

ZÁVER

Pre kontinuálny rozvoj akejkoľvek inštitúcie sú potrebné viaceré faktory, medzi ktoré patria aj neustále prehodnocovanie jej organizačnej štruktúry, obsahu jej činnosti či kompetentní zamestnanci, ktorí jej fungovanie kreujú ako riadiaci manažéri alebo zabezpečujú jej chod ako výkonní zamestnanci. Kompetentnosť si však od každého odborníka, v prípade probačnej a mediačnej služby ide jednoznačne o znalostného pracovníka, vyžaduje neustále vzdelávanie. Napríklad aj formou štúdia často ťažšie dostupných podkladov. Dôvodom obmedzenej dostupnosti pritom nemusí byť iba časová či finančná náročnosť spojená so získaním týchto podkladov. Ako neprekonateľnou môže byť aj jazyková bariéra v prípade, ak odborník neovláda jazyk, v ktorom je dokument napísaný, na odbornej úrovni.

V oblasti trestného konania a alternatívneho riešenia pri ukladaní trestov probační a mediační úradníci, ktorí tvoria „chrbticu“ Probačnej a mediačnej služby Slovenskej republiky od jej vzniku (porovnaj Zákon č. 300/2005 Z. z.), vykonali veľa neoceniteľnej práce pri zabezpečení humánnejšieho prístupu k páchatelom menej závažných trestných činov. Podstatou a zmyslom ich práce je snaha motivovať páchatelov trestných činov k resocializácii a tým zabrániť recidíve v ich konaní. Iba ak príde k náprave v správaní a prístupe páchatelov k vlastnému životu, môže ich činnosť aktívne prispieť aj k ochrane spoločnosti pred trestnou činnosťou.

Cieľom procesu probácie a mediácie je teda prispieť prostredníctvom resocializácie k zvýšeniu kvality života jednotlivca. Keď sme sa v rámci riešenia projektu náhodne dostali k obrázku, ktorý sme získali od amerických kolegov, napadla nás iba jediná asociácia – probačná služba môže byť úspešná, ak jej klient aj vďaka nej pochopí zmysel svojej existencie mimo múrov väzenia. Autori projektu „*Výchovné a prevenčné programy v sociálnej práci v trestnej justícii*“ prajú preto všetkým zainteresovaným do procesu probácie, aby sa k tomuto konsenzu skôr či neskôr vždy dopracovali.

